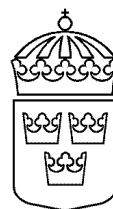

Riksdagens protokoll

1998/99:101

Torsdagen den 27 maj

Protokoll
1998/99:101

Kl. 12.00 – 18.00
19.00 – 21.54

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 21 maj.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott och beslut om förlängd motionstid

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1998/99:126 till lagutskottet

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående proposition skulle förlängas till fredagen den 17 september 1999.

Motioner
1998/99:Kr29–Kr36 till kulturutskottet
1998/99:Bo20–Bo23 till bostadsutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Kulturutskottets betänkande 1998/99:KrU11
Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1998/99:SfU7, SfU8 och SfU10

Meddelande om votering

Tredje vice talmannen meddelade att dagens ärende skulle avgöras tisdagen den 1 juni kl. 11.00.

4 § Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU25
Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Inledning (allmänna synpunkter)

Anf. 1 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Konstitutionsutskottet överlämnar i dag till kammaren den granskning som vi enligt författningen har utfört av statsrådets göranden och låtanden under de senaste åren. Det vi nu överlämnar till kammaren är en del av det som brukar kallas för kontrollmakten, dvs. det system av kontroll av regeringen som förutom konstitutionsutskottets årliga granskning också omfattar justitieombudsmännen, Riksdagens revisorer, de frågor och interpellationer som riksdagsledamöterna kan ställa här i kammaren och en möjlighet att väcka misstroende mot regeringen eller enskilda statsråd om kammaren skulle finna behov av detta.

Hela denna kontrollmakts syfte är att säkerställa att den offentliga makten utövas under lagarna och är därmed ytterst en kontroll å medborgarnas vägnar av att den regering som riksdagen har utsett också sköter sina åligganden på ett korrekt sätt.

Det utskottet nu överlämnar till riksdagen är en granskning över en stor bredd av ärenden. Det är en granskning som är föranledd av anmälningar från enskilda riksdagsledamöter, där utskottet har haft att granska huruvida de frågor eller påpekanden eller anklagelser som finns i anmälningarna har fog för sig och bör föranleda något uttalande från utskottet.

I flera fall är utskottet ense om sina bedömningar, ense om iakttagelser med varierande mått av kritik eller synpunkter gentemot det eller de statsråd som i det förevarande fallet varit föremål för granskningen. Ibland är utskottet oenigt, vilket inte innebär att granskningen i sig saknar betydelse på dessa områden, men fastmer att den som vill ta del, lära och dra lärdom av utskottets granskning har att begrunda det som såväl majoritet som minoritet har haft anledning att påpeka.

Jag skall be, fru talman, i denna del av debatten som griper över hela det område som utskottet har granskat, att få, med exempel hämtade från de enskilda ärendena, se på några företeelser som det kan finnas anledning att särskilt kasta ljus över i debattens inledning.

Jag har valt att gruppera dessa iakttagelser i fem delar: det överskridande, det dunkla, det principiella, det förbluffande och till slut det möjligen inte fullt så omdömesgilla. Under dessa rubriker skall jag försöka belysa några av de iakttagelser som utskottet eller i förekommande fall Moderaterna eller andra partier som reservanter har funnit anledning att föra fram till kammarens beskådande.

Först det överskridande. Det brukar heta att det är en styrka om utskottet kan ena sig kring gemensamma iakttagelser. I ett centralt fall har utskottet gjort det, nämligen i fråga om relationer mellan lagar, stiftade av riksdagen, och författningar, fastställda av regeringen. I ett fall som utskottet har granskat, nämligen huruvida dåvarande statsrådet Wall-

ström gjorde rätt i en ändring av den s.k. tandvårdstaxan i förhållande till den tandvårdsförsäkring som riksdagen fattat beslut om, har utskottet funnit att det finns en risk för att statsråd med de möjligen bästa av avsikter använder regeringsmakten på ett sådant sätt att den i realiteten undergräver det riksdagen har fattat beslut om. Utskottet understryker att sådant inte får ske.

I det konkreta fallet handlade det om att den s.k. tandvårdstaxan ändrades av regeringen på ett sådant sätt att tandvårdsförsäkringen, som står över förordningen, i realiteten kom att sakna en väsentlig del av sitt innehåll.

Jag tror att det är väsentligt att regeringar ser upp med denna typ av regeringsbeslut för att säkerställa att respekten för riksdagen upprätthålls på ett sätt som författningen anger som önskvärt och nödvändigt. Som jag antydde: Oavsett de goda ambitioner en regering kan ha med att använda sig av förordningsmakten är det riksdagens lag som gäller och ingenting annat.

Min andra huvudrubrik har jag valt att kalla för det dunkla. Det är en av de iakttagelser som det från moderaternas utgångspunkt finns anledning att fästa särskilt stor vikt vid. I två fall förefaller det oklart även efter utskottets granskning vad det egentligen är som har skett i de granskade ärendena.

Det handlar för det första om Björn Rosengren, som i ett av de få beslut han faktiskt har fattat sedan han blev statsråd uppenbarligen enligt somliga och enligt tidningsuppgifter gav besked till Samhalls styrelseordförande om att den verkställande direktören borde sparkas. Rosengren anser inför utskottet att han inte har lämnat en sådan uppgift, ej heller ordföranden i Samhalls styrelse anser att han har mottagit en sådan uppgift. Likväl vittnar styrelseledamöter i Samhalls styrelse om förfaranden som mycket starkt för tanken till att det är just det besked från statsrådet som anmälaren har ansett sig ha skäl att misstänka har givits som faktiskt också har levererats.

Frågan är vad som faktiskt hände. Utskottet kan i detta hänseende inte komma längre än att konstatera att de båda, och endast de båda inblandade, säger att det som förefaller ha hänt inte har inträffat. Varför, frågar sig vän av ordning, blev då styrelsen så upprörd? Varför, frågar sig igen vän av ordning, kallade styrelsen till ett extraordinärt sammanträde utan de fackliga representanternas närvaro om, som det numera brukar heta i politiken, allting bara handlade om *business as usual*.

Den andra dunkelheten härrör sig från ett helt annat ärende, nämligen statsrådet Ulvskogs förhållande till företaget Bonniers eller Marieberg, respektive Svenska Dagbladet. Bakgrunden är i all korthet att Marieberg eller Bonniers för något år sedan planerade att köpa Svenska Dagbladet. Man uppvaktade statsrådet Ulvskog för att uppenbarligen söka någon välsignelse för affären.

Så långt är allt entydigt att någon välsignelse inte kunde levereras från statsrådet. Hon ville inte göra det. Den oklarhet som fortfarande återstår är huruvida de tidningsuppgifter talar sant som samtidigt antyder att beskedet från statsrådet skulle ha varit ett annat om man samtidigt hade kunnat leverera en lösning likartad den som Marieberg erbjöd Svenska Dagbladet för den Socialdemokraterna närstående tidningen Arbetet.

De som hade kunnat kasta ljus över vad som faktiskt skett har inte velat komma till utskottet för att lämna uppgifter om detta.

Denna typ av dunkla iakttagelser eller, om jag får uttrycka det så, dunkla slutsatser från en utskottsgranskning är av uppenbara skäl inte bra. Om ett utskott av KU:s karaktär inte har möjligheter att skapa klarhet om vad som faktiskt har skett i ärenden av stor principiell betydelse lämnar detta ett allvarligt tomrum i kontrollmaktens konstruktion.

Med detta antyder jag inget, men garanterar heller ingenting. Jag konstaterar bara att i ett par ärenden som utskottet haft att granska är det med nuvarande författning inte möjligt att avgöra vad som faktiskt har förevarit.

Den tredje kategorin ärenden handlar om det jag vill kalla det principiella. På det området finns det två ärenden av stor principiell betydelse för statsmaktens förhållande till de enskilda medborgarna; själva nyckeln, eller kärnan i det vi brukar kalla de medborgerliga fri- och rättigheterna.

Sverige är ett land baserat på övertygelsen om öppenhet men också respekt för den enskildes integritet och rättigheter. Sverige är baserat på övertygelsen om att enskilda människor, även om de är små och även om de har starka intressen emot sig, har rätt att få det skydd som enskilda människor som individer rätteligen skall ha.

Det första av de principiellt starka ärendena handlar om statsrådet Ulvskogs förhållande till utdelning av tillstånd att sända television digitalt. Det är förvisso en teknisk och komplicerad fråga, men ändå en fråga med betydande principiella ingredienser.

I all korthet handlar det om detta: När regeringen tilldelar rätt att sända television på de nya digitala frekvenserna, vilka rättigheter har regeringen då att föreskriva hur t.ex. programinnehållet i ett sådant tillstånd skall gestalta sig?

Lagen är mycket klar på denna punkt: Det är yttrande- och tryckfrihetsintresset som skall stå främst. I en reservation till betänkandet understryker Moderata samlingspartiets representanter att det på ett antal områden inom denna sektor med fog kan hävdas att regeringen har gått över de lagens ramar som i detta fall måste iakttas. Man har för de programföretag som har erhållit tillstånd att sända uppställt villkor som inte står i överensstämmelse med respekten för friheten och den enskildes rätt.

Man frågar sig: Är detta betydelsefullt? Det är ju ändå bara en försöksverksamhet som pågår. Ja, det är betydelsefullt, säger reservanterna, av det enkla skälet att när en regering tar sig före att ange villkor för innehåll för den som sänder television eller radio eller, varför inte, för en tryckt skrift, går man över den rågång som friheten och respekten för den enskilde uppställer.

Lagen är mycket tydlig på den punkten. Det är friheten som har företräde, inte maktens intresse av att styra programutbudet.

Jag beklagar att utskottets majoritet på denna punkt inte haft någonting alls att säga. Den som läser utskottets betänkande kommer att upptäcka att på just denna punkt säger majoriteten absolut ingenting mer än att man inte tänker säga någonting.

Man frågar sig: Kan man inte, vill man inte eller får man inte säga någonting om hur Marita Ulvskog sköter sitt digitala eller massmediala fögderi?

Under det principiella skulle jag också vilja säga ett par ord om det som sannolikt är detta betänkandes viktigaste ärende, nämligen fallet Torgny Gustafsson på Gotland.

Vad handlar detta om? Jo, det handlar om småföretagaren och restaurangägaren Torgny Gustafsson som på 1980-talet drev restaurangen Ihrebadan utanför Visby med ett antal anställda. Den förbrytelsen hade han uppenbarligen begått, åtminstone av andra förhärskande seder och traditioner, att han hade gjort upp med de anställda om villkoren alldeles på egen hand. De var nöjda med att inte vara fackligt anslutna, och Torgny Gustafsson var nöjd med att inte tillhöra Svenska arbetsgivareföreningen.

Sedan händer något. Plötsligt krävs av facket att de anställda skall vara fackligt anslutna. Det går till slut så långt att Torgny Gustafssons lilla restaurang utsätts för en facklig blockad som till slut leder till att Torgny Gustafsson tvingas lämna sitt företag.

Hela denna långa process har gått genom de europeiska rättsinstanserna under 1980- och 1990-talen och kom till ett slut för bara något år sedan och till ett formellt slut för bara några månader sedan. Den fråga utskottet har haft att granska är följande nyckelfråga: Hur kom regeringen, i detta fall den socialdemokratiska regeringen som tillträdde efter 1994, att hantera fallet inför de europeiska rättsliga instanserna? Vad utskottet har kunna finna har regeringen valt att till de europeiska institutionerna vidarebefordra en facklig version av vad som hände på Gotland, som med till visshet gränsande sannolikhet är falsk.

Nyckelfrågan är alltså: Vad har en regering som vår att iaktta i väsentliga frågor inför de europeiska konventionsorganen när de för sin egen talan?

Från reservanternas sida – detta är också ett ärende där utskottet dessvärre har spruckit och inte förmått ena sig om en gemensam hållning – är kravet kristallklart, nämligen att en regering har en skyldighet att uppträda så sanningsenligt som det bara är möjligt i processer inför Europadomstolen.

I ärendet har det visats med stor tydlighet hur somliga av de uppgifter som fördes vidare till Strasbourg uppenbarligen är ren hörsägen. Det har framförts med sådan tydlighet också till regeringen under processens gång att ingen kan ha svävat i tvivelsmål om hur tveksamma de uppgifter som regeringen förde vidare till Strasbourg egentligen var.

Vi säger från reservanternas sida att så får en regering inte handskas med det finaste och värdefullaste som vårt samhälle äger, nämligen respekten för den enskildes rätt.

Vad vi i realiteten fick se var en regering som företrädde makten, i detta fall Restauranganställdas förbund, inför de europeiska konventionsorganen och därmed bidrog till att en ensam småföretagares rätt inte kunde bevakas.

Det är illa för Torgny Gustafsson, och det är illa för Sverige i Sverige. Men det har också en bäring utanför vårt lands gränser i den meningen att om länder vänjer sig vid att inte ha höga sanningskrav på det de säger inför de europeiska konventionsorganen, hur skall vi då kunna

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

Inledning

kräva att andra länder, som vi vill instämma därför att de bryter mot de mänskliga fri- och rättigheterna, står upp för sanningen och rätten om inte vi själva med våra demokratiska traditioner ställer mycket höga krav på vårt eget handlande?

Fallet Torgny Gustafsson är en trist och tråkig del av Sveriges moderna konstitutionella historia. Han hade varit förtjänt av ett bättre öde.

Så till det fjärde och femte påpekandet i all korthet, fru talman.

Det fjärde handlar om det förbluffande. Det finns ett ärende bland de 21 vi har granskat som handlar om den dåvarande jordbruksministern Annika Åhnbergs sätt att hantera jakträttigheten. Det kommer att kommenteras senare i debatten, men det är och förblir förbluffande hur ett statsråd uppenbarligen kunde misslyckas med att hitta ens de mest grundläggande fakta i målet.

Plötsligt upplåts dubbla rättigheter där bara en rättighet egentligen får plats. Plötsligt upptäcks att relevanta brev över huvud taget inte finns i Regeringskansliets akt över ärendet. Det är förbluffande och bekymmersamt att någonting sådant kan ske.

Till slut vill jag säga något om det inte fullt så omdömesgilla. Som har rapporterats i tidningarna under tidigare månader har KU haft att diskutera den nuvarande och dåvarande jämställdhetsministerns uttalande om mäns och kvinnors benägenhet att begå brott. I en artikel i en dagstidning skrev Margareta Winberg för en tid sedan att män begår brott. Då måste man naturligtvis sätta fokus på det kön, dvs. männen, som har begått brotten och skulden. Med andra ord: Vad statsrådet säger är att en hel grupp människor är mera benägna än andra att begå brott.

Detta är förvisso inte konstitutionellt förgripligt, eftersom statsrådet inte har skrivit detta, som det heter, i sin tjänsteutövning. Likväl är det, säger vi som har haft en annan mening än övriga i detta ärende, väsentligt att statsråd också i sina övriga göranden och låtanden respekterar den fundamentala principen i ett rättssamhälle som vårt att enskilda människor är enskilda människor och inte tillhöriga kön eller grupp.

Fru talman! Detta var några iakttagelser som det finns anledning att göra i inledningen av denna debatt. Det är min förhoppning att detta granskningsbetänkande förutom det meningsutbyte som det i dag kommer att ge upphov till dessutom skall studeras och bli inlärt och att de som granskats skall ta lärdom av det. Därmed kan det läggas till grund för ett mera avancerat och kvalitativt gott handhavande av de regeringsärenden vilkas grannliga hantering vi alla, riksdagsmän och det svenska folket, är beroende av.

Fru talman! Jag ber att få yrka på godkännande av utskottets anmälan i de delar där den inte motsvaras av reservationer från moderaterna och godkännande av anmälan i reservation nr 1.

Anf. 2 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Riksdagen debatterar i dag konstitutionsutskottets andra granskningsbetänkande vid det här riksmötet. Betänkandet är baserat på de anmälningar som riksdagsledamöter gjort enligt regeringsformens 12 kap. 1 §.

Kontrollmakten är fundamental för att demokratin skall fungera väl. Utgångspunkten är att alla offentliga beslutsfattare, alla som utövar offentlig makt, skall kontrolleras.

KU:s uppgift är att granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Andra organ granskar andra beslutsfattare. Riksdagens revisorer granskar den statliga verksamheten i övrigt. Genom JO – Riksdagens ombudsmän – kan varje enskild medborgare påkalla granskning av visst ärende. Vidare får varje riksdagsledamot framställa interpellationer och frågor till statsråden i angelägenheter som angår deras tjänsteutövning.

Den uppfattningen kan finnas att poängen med den kontroll av regeringen som KU skall svara för är att den skall resultera i prickningar av statsråden. Enligt min uppfattning är den löpande granskningen i sig också en del av målet, alltså att den som har makt att besluta också vet att besluten och tjänsteutövningen granskas. Medvetandet om detta är en bättre garanti för att fel inte begås än själva risken för kritik av mer eller mindre allvarligt slag. Granskningskritik från konstitutionsutskottet kan heller inte i sig leda till ett statsråds avgång. För detta fordras att en misstroendeförklaring uttalas av riksdagen, och det får ske i helt annan ordning.

Granskningen är alltså ett viktigt demokratiskt instrument, och för att instrumentet skall ljuda väl måste det handhas med omsorg och noggrannhet. Missljud blir det om vi som är satta att granska inte förmår att hålla partipolitiken på armslängds avstånd. För granskningens trovärdighet är det viktigt att hålla fast vid dess konstitutionella karaktär. Det politiskt kloka eller mindre kloka i olika göranden och låtanden från statsråds sida får bedömas och värderas i andra sammanhang, bl.a. i de allmänna valen.

Vi är flera ledamöter som är nya i utskottet. Därför bestämde vi att under årets granskningsarbete samla på oss erfarenheter som kan ligga till grund för en kommande utvärdering. Syftet med den utvärderingen är att försöka förbättra arbetet med denna viktiga kontrolluppgift, att öka tyngden i utskottets uttalanden och ägna mindre uppmärksamhet åt sådant som måste anses ovidkommande i förhållande till KU:s granskningsuppgift.

Jag ser fram mot dessa diskussioner inför nästa års arbete.

Fru talman! Antalet ärenden som behandlas i detta betänkande är 20. I 13 av dessa är utskottet enigt i sina slutsatser, medan det finns reservationer i 7 ärenden. Det ligger i sakens natur att de ärenden där utskottet är delat, dvs. där det finns reservationer, får mer uppmärksamhet än de ärenden där utskottet uttalar sig enigt.

För den som mot bakgrund av regeringsformens formulering om statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning har studerat de olika ärendena i årets granskningsbetänkande – och för all del också i tidigare års granskningsbetänkanden – framstår det som uppenbart att alla anmälare inte alltid grundat sina anmälningar på konstitutionella överväganden. Partipolitiska önsksningar om att pricka ett eller annat statsråd tycks också spela roll.

Jag skulle vilja formulera den saken på det sättet att partipolitiken och möjligheten till massmedial uppmärksamhet vid anmälningstillfället ibland är viktigare än resultatet av KU:s granskning. När granskningen är klar efter några månader och den inte innehåller några negativa omdömen eller inte ens ryms inom granskningsuppgiften är ju också mediernas intresse minimalt. Allmänheten lämnas faktiskt i ovisshet om ifall det

som anmäldes var rätt eller fel, eftersom det inte blir någon riktig förmedling av granskningsresultatet. Kanske har de flesta rent av glömt hela saken. Den nytta man hade var den mediala uppmärksamheten vid anmälningstillfället.

Ett par exempel på anmälningar av det här slaget är de som gjorts mot förre finansministern Erik Åsbrink för hans uttalanden om vissa åtgärder av ÖB i samband med diskussioner om försvarsanslaget och anmälan mot Margareta Winberg för hennes uttalanden om mäns kriminalitet. Några konstitutionella aspekter kan inte läggas på de här uttalandena. Statsråden har rätt att delta i den allmänna debatten och att där försvara sina synpunkter.

Detta var den kategori av uttalanden som, om jag minns rätt, Per Unckel kallade de mindre omdömesgilla. Jag förmodar att Unckel i första hand tänkte på uttalandena i sig, men enligt mitt sätt att analysera granskningsuppgiften får man väl också anse att även anmälarna har handlat mindre omdömesgillt, eftersom det här inte är en KU-fråga.

Fru talman! Utan tvivel är det mest omfattande och mest debatterade ärendet i årets granskning målet vid domstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg mellan Torgny Gustafsson och svenska staten. Tvisten gällde påstådd föreningsrättskränkning, men anmälan avsåg det sakliga innehållet i vissa dokument ingivna av regeringen. Granskningen kom också efterhand att gälla handläggningen av det här målet i den borgerliga regeringen mellan 1991 och 1994. Det föranledde mig att tro att sakdebatten om Torgny Gustafsson-ärendet skulle hamna under det avsnitt som är avsatt i den här debattordningen. I och med den utvidgade granskningen blev också utskottets ordförande jävig i den här frågan. Icke desto mindre fick vi en genomgång av reservanternas synpunkt på Torgny Gustafsson-ärendet.

Vid den utvidgade granskningen kom det också fram att den borgerliga regeringen inte skulle ha haft någonting emot att förlora det här målet vid Europadomstolen i Strasbourg. Därmed skulle man få ett verktyg för att radera den svenska arbetsrätten, vilket man politiskt egentligen var ute efter från regeringen. Regeringen bestred visserligen Torgny Gustafssons framställan, men det bestridandet var ganska svagt, eftersom skälet till bestridandet var att man ville få prövat huruvida detta var en föreningsrättskränkning. Dessutom sade regeringen att om domstolen kom fram till att det här var en föreningsrättskränkning, var också de fackliga stridsåtgärderna obefogade.

Fru talman! Jag vill gärna göra tillägget till ordförandens beskrivning av detta ärende att rätten att framställa krav på avtal – krav på hängavtal eller kollektivavtal, som fackföreningen framställde i det här fallet – finns i den svenska lagstiftningen. Det är inte någonting som fackföreningen utifrån sina alldeles egna värderingar anser att man har rätt att göra, utan den möjligheten finns ju enligt svensk lagstiftning.

Avtalskravet i sig, ordföranden i utskottet, leder inte till att man tvingar in anställda som medlemmar i fackförening. Jag tycker att den här frågan skulle vinna på att man kunde föra debatten i betydligt mer nyanserade former.

Tyvärr tvingas jag konstatera att partipolitiken inte gått att hålla utanför just Torgny Gustafsson-ärendet. Stora delar av de fyra forna regeringspartiernas reservation innehåller dessutom formuleringar som verkar

vara hämtade ur arbetsgivarorganisationernas pamfletter mot den svenska arbetsrättslagstiftningen.

Fru talman! Den viktigaste slutsatsen, enligt min uppfattning, av den omfattande granskningen av Torgny Gustafsson-målet återfinns egentligen inte i detta betänkande. Den är nämligen att KU har anledning att på eget initiativ granska regeringens uppläggning av arbetet med de mål som Sverige är eller blir engagerat i i Europadomstolen i Strasbourg eller i EU:s domstol.

Utskottet har haft svårigheter att finna vilka statsråd, egentligen oberoende av regeringskulör, som vid olika tillfällen varit ansvariga. Jag anser att KU bör ägna den frågan uppmärksamhet i höstens granskning.

Vilken betydelse har då utskottets uttalanden i olika ärenden? Dessvärre är det väl så att om utskottets bedömning sönderfaller i olika delar efter partilinjerna blir betydelsen mindre, för att inte säga noll. I ärenden som har en ordentlig bäring på statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning påverkar eniga uttalanden den fortsatta handläggningen i regeringen av liknande ärenden.

Från årets granskning är anskaffningen av Leopardstridsvagnarna enligt min mening ett bra exempel på detta. Stridsvagnarna anskaffades under den tid då Anders Björck var försvarsminister. Efter valet 1994 var Thage G Peterson försvarsminister, men anskaffningen var avklarad före hans tillträde.

Två anmälningar hade vi. Båda handlade egentligen om att riksdagen inte informerats om den reella innebörden av avtalet mellan svenska staten och den tyska myndigheten BWB om inköp respektive förhyrning av stridsvagnar, typ Leopard.

Ett enigt utskott konstaterar att det inte finns någon generell föreskriven skyldighet för regeringen att informera riksdagen i frågor om verkställandet av riksdagens beslut. Utskottet konstaterar vidare att Försvarsdepartementet kunde ha lämnat information om formen för upplåtelsen av de begagnade stridsvagnarna, eftersom den aktuella formen för anskaffning är särskilt ovanlig när det gäller organisations- och effektbestämmande materiel för långsiktigt bruk inom Försvarsmakten.

Sammanfattningsvis finner utskottet i detta granskningsärende ingen grund för kritik mot någon av försvarsministrarna från konstitutionell synpunkt. Däremot anser sig utskottet oförhindrat att uttala att regeringen i framtiden inför upphandlingsärenden av större omfattning, och i fall där upphandlingen sker i annan form än vad som är brukligt, bör erbjuda riksdagen information, t.ex. om på vilka grunder avtalet avses att träffas. Med ett enigt utskott har jag den uppfattningen att regeringar i framtiden har anledning att studera detta och också leva upp till de förväntningar som utskottet på den här punkten uttalar.

Fru talman! Jag skall alldeles strax avslutamitt anförande. Jag vill bara återigen säga att det är väldigt viktigt att utskottet för trovärdigheten i och betydelsen av granskningen kan hålla fast vid att det är fråga om en konstitutionell administrativ granskning och att vi tillsammans i det utvärderingsarbete som vi lite senare skall ta oss an kan komma fram till gemensamma ståndpunkter om hur granskningsarbetet bör läggas upp.

Jag vill, fru talman, till sist yrka på godkännande av utskottets anmälan i dess helhet.

Prot. 1998/99:101

27 maj

*Granskning av
regeringen*

Inledning

Anf. 3 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jag har en synpunkt och en fråga.

Först synpunkten: Något som jag tycker är ett lite tråkigt drag hos Göran Magnusson är att han anklagar allt som han inte gillar av anmälningar till KU för att vara partipolitisering av granskningen. Jag vill gärna säga, med adress till samtliga riksdagens ledamöter, att jag tycker att det är rätt att anmäla när man misstänker att någonting är felaktigt, dvs. om man tror att någonting kan innehålla något som bör granskas av KU. Anmäl det! Det ger nämligen KU möjligheter att bedöma huruvida det funnits fog för misstanken eller inte. Restriktivitet i detta hänseende är inte av godo.

Mitt påpekande: Göran Magnusson understryker att det är bra med enighet. Jag delar den uppfattningen. I ärendet Torgny Gustafsson fanns det en kristallklar granskningsfråga, nämligen om det var korrekt av regeringen att okritiskt överföra de fackliga synpunkterna till Strasbourg, trots att man visste att de på sannolika skäl kunde antas vara felaktiga och att de därmed på sannolika skäl kunde antas stödja bara det fackliga intresset.

Tänk om vi i utskottet hade kunnat enas om att regeringar skall följa den princip som säger att man i görligaste mån skall sträva efter att ge en god allsidig bild som är sanningsenlig också när den talar emot den egna regeringens intressen. Hade vi kunnat enas om att säga detta till regeringen, hade vi bidragit till att Sverige kunde uppträda på ett anständigare sätt inför Europadomstolen i framtiden än vad man enligt min mening har gjort under de gångna fyra åren. Av detta blev det ingenting när socialdemokraterna skulle sätta pennan till papperet. Då blev socialdemokraterna i utskottet – jag vill be Göran Magnusson om ursäkt för uttrycket – samma megafoner för det fackliga intresset som regeringen har varit för er.

Anf. 4 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det råder enligt min mening ingen delad uppfattning om att regeringen när den överlämnar material och uppgifter, i det här fallet till domstolen i Strasbourg, skall eftersträva att i görligaste mån, som Per Unckel uttrycker saken, se till att materialet är korrekt. Det finns också tidigare utskottsuttalanden på den punkten. Materialet skall också vara korrekt, även om det faktiskt talar emot den svenska ståndpunkten. På den punkten råder det ingen delad mening.

Den delade meningen uppstår när Per Unckel och hans tre medreserverande partier inte kan bortse från det partipolitiska intresset av Torgny Gustafssons konflikt med svenska staten och måste anse att material som kommer från LO är per definition skumt och måste ifrågasättas.

Denna fråga hade varit betydligt lättare att klara ut om den borgerliga regeringen, i vilken Per Unckel ingick, faktiskt hade vinnlagt sig om att skaffa sig lite kunskap om bakgrunden till den konflikt som den borgerliga regeringen var indragen i med kommissionen i Strasbourg. Men man avstod från att skaffa sig kunskap om detta och skickade inte in något material. Man bedömde att man inte skulle göra detta. Man ansåg att konflikten var obefogad, trots att man inte hade något material att stödja sig på. Detta tycker jag måste vara besvärande.

Dessutom skall sägas att regeringen till domstolen framförde att man inte kunde garantera att det material som granskningen ursprungligen gällde var korrekt. Regeringen ville anordna vittnesförhör i domstolen för att säkerställa uppgifterna, men det avstod domstolen ifrån.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

Anf. 5 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! I ett hänseende är Göran Magnusson en bättre man än vad Laila Freivalds är kvinna, höll jag på att säga, om man jämför de bådas utsagor. I utskottet har Laila Freivalds frenetiskt förnekat att regeringen har en skyldighet att i det mål som nu sattes upp, nämligen Torgny Gustafsson mot svenska staten, redovisa så ärligt och så uppriktigt som det gick hur det faktiskt låg till med fakta.

Det hade varit bra, Göran Magnusson, om det vice ordföranden nu säger i talarstolen hade stått i den socialdemokratiska delen av utskottets betänkande. Det borde ha stått att enligt socialdemokraterna i utskottet skall man sträva efter att i mål av detta slag redovisa alla fakta även när de talar emot regeringen. Det är den första iakttagelsen.

Den andra iakttagelsen är att om man anser detta, hur kunde man då vara så tondöv att man inte hörde varningsklockorna? Inför utskottet har LO och andra redovisat hur det uppenbarligen till regeringen inför processen i Strasbourg inkom varningar om att det som hade förts fram inte var korrekt. Men likväl åker regeringen till Strasbourg och blir den megafon för LO-intresset som vi reservanter kritiserar regeringen för att ha varit.

Tänk om Göran Magnusson i enighetens intresse hade haft kurage nog att säga detta. Då hade vi kunnat bidra till en liten upprättelse för det Torgny Gustafsson har råkat ut för under de senaste 20 åren. Vi kunde ha tagit ett stort steg mot ett gott uppträdande av svenska regeringar inför Europadomstolen i Strasbourg.

Min slutsats är alltså dessvärre att socialdemokraterna i utskottet, när det väl har kommit till kritan, har underordnat sig LO-intresset lika mycket som regeringen tyvärr gjorde före socialdemokraterna i KU. Jag beklagar detta för rättssäkerhetens skull, men det är dessvärre den ofrånkomliga slutsatsen.

Anf. 6 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Den borgerliga regeringen hade ju också kunnat skaffat sig de här kunskaperna, förmedlat dem till domstolen och sagt samma sak som den socialdemokratiska regeringen sade några år senare, nämligen att man inte kunde garantera att dessa uppgifter var korrekta, men att man var beredd att medverka till att vittnesförhör kunde hållas i domstolen så att domstolen själv kunde bilda sig en uppfattning om detta.

Sedan skall man också komma ihåg att domstolen själv har sagt att man inte betraktade uppgifterna som ostridiga. Man säger också att de inte spelade någon avgörande roll för utgången av målet vid det ena eller det andra tillfället. Jag kan hålla med Per Unckel om att det i sig inte fritar en uppgiftslämnande regering från att se till att uppgifterna är så bra som möjligt. Jag kan hålla med om det principiella resonemanget.

Men om Per Unckel, i stället för att ägna mycket möda åt reservationen i den här frågan i utskottet, hade läst vad som står mitt på s. 33 hade han sett att utskottets majoritet, socialdemokrater, vänsterpartister

Inledning

och miljöpartister, säger: "Utskottet vill i detta sammanhang också understryka vad utskottet redan tidigare anfört om att det är av yttersta vikt att regeringen alltid strävar efter att konventionsorganen erhåller fullständig och korrekt information, även när informationen talar emot den ståndpunkt som regeringen intagit i processen." Sedan hänvisas till ett KU-betänkande som är ett par år gammalt.

Det står faktiskt i betänkandet. Per Unckel behöver inte skriva debattartiklar eller uppta kammarens tid med att kritisera något som Socialdemokraterna redan har intagit som ståndpunkt i den här frågan.

Låt mig sedan på några sekunder nämna detta med partipolitik och anmälan till KU. Jag tycker naturligtvis också att man på goda grunder och med ett motiverat resonemang om konstitutionen och annat skall anmäla en fråga. Men man kan inte bara skriva: Granska om min misstanke är rätt att det är något fel här! Så kan man inte formulera frågan, men det är ungefär det Per Unckel gör när han anser att en del anmälningar skall försvaras i det här sammanhanget.

Anf. 7 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! KU:s granskning är, som har sagts, ett mycket viktigt inslag i vårt politiska system. Riksdagen väljer statsminister som utser sin regering. Regeringen har sedan att utöva sitt ämbete under lagarna efter riksdagens beslut. Enligt regeringsformen är det riksdagen som är folkets främsta företrädare, men regeringen har ju en stor initiativmakt i politiken och skall se till att riksdagens beslut i praktiken blir genomförda. Regeringen har genom initiativmakten och genom sin exekutivmakt, dvs. genomförandemakt, en starkt styrande ställning.

Denna ställning har också stärkts i och med att Sverige har blivit medlem i EU. Nu är regeringen inte bara förslagsställare till lag. Den är också direkt med om att stifta lag inte bara som propositionsavgivare utan i faktiska lagbeslut i EU:s olika ministerråd. Makt har därigenom egentligen förskjutits från riksdagen till regeringen.

Det är i sanning viktigt att regeringens maktställning och sätt att bruka sin position utsätts för granskning. Den sedvanliga granskningen av de svenska regeringsärendena samt administrativa rutiner måste därför framdeles följas upp med en alltmer intensiv granskning av regeringens arbete ur konstitutionell synpunkt, dvs. hur man har ställt sig och verkat för beslut och riktlinjer som riksdagen har angivit och hur man har tillvaratagit svenska intressen som har grund i riksdagens beslut.

Eftersom EU-medlemskapet har gjort att riksdagens lagstiftningsmakt har blivit en delad makt med ministerrådet ökar egentligen behovet av en skärpt kontrollmakt gentemot regeringen när det gäller EU-ärendena. Ännu har vi inte i riksdagen funnit formerna för denna skärpta kontroll gentemot EU-ärendenas hantering. I dagens granskning snuddar vi bara vid en begränsad sådan. Där har utskottet i enighet kunnat konstatera att regeringen något rutinmässigt utgår från att hålla hemligt det som egentligen borde vara offentligt. Offentlighetsprincipen, som det råder stor politisk enighet om i Sverige, skall också gälla handlingar från EU.

Den granskning som vi utövar kritiserar ibland för att den kan få en politisk slagsida. Det gäller därför att tydliggöra och avgränsa vad saken gäller. Den gäller inte en politisk granskning av en regering. En regering har rätt att företräda sin politik, och regeringsledamöter har rätt att uttala

sig om politik efter sina värderingar, oavsett vad vi egentligen tycker om dessa, så länge de håller sig inom lagens ramar och i enlighet med de beslut för politiken som riksdagen har fattat.

KU skall övervaka att regeringsmakten utövas under lagarna och i enlighet med riksdagsbeslut. Men lagarna är ju i sig en produkt av politik. Det glömmar man ibland när diskussionen förs om att den granskning som konstitutionsutskottet utför borde ersättas av en granskning av någon sorts, vad man tror, opartiska experter, t.ex. jurister, som om dessa stod över värderingar, politik och motsättningar i samhället.

Men så är det inte. Det finns inga sådana individer, som står utanför och ovanför samhällets sociala konflikter, värderingar och intressen. Lagarna är en produkt av politik och lämnar därför ibland tolkningsmöjligheter. Granskningen hamnar därför, och kan därför ofta hamna, i en mycket intressant skärningspunkt mellan juridik och politik. Det är detta, menar jag, som gör granskningen så spännande, men som också ställer krav på oss som granskare.

Man skall också se att denna granskning läggs ihop med all annan granskning i samhället som sker av regeringsmakten. Det finns flera kontrollinstrument. Det arbete som läggs ned i riksdagens revision och av Justitieombudsmannen, osv., har nämnts här tidigare. Man kan därtill lägga offentlighetsprincipen och meddelarprincipen, som är värdefulla instrument för att granska makten, liksom en granskande journalistik i en i varje fall i viss mening formellt sett fri press.

Den allmänna politiska debatten i medierna och ute i samhället på olika mötesplatser, som den i riksdagen, är också ett sätt att granska regeringen. KU:s granskning är en aspekt av denna kritiska granskning av makthavare.

Granskningen av de avsnitt som diskuteras i dag grundas på anmälningar. Jag kan dela en av de synpunkter som utskottets ordförande har, nämligen att det är bra om många riksdagsledamöter anmäler ärenden till KU:s granskning. Men de skall inte göra det därför att de är politiskt missnöjda med ett utfall eller därför att de är i en värderingskonflikt med regeringen eller ogillar ett uttalande från ett statsråd, utan om de anser att ett agerande är felaktigt i konstitutionell mening. Då är det bättre med fler anmälningar än färre. Det är upp till konstitutionsutskottet att pröva anmälningarna och undersöka om det finns en konstitutionell hund begravd och om ärendet är värt att granska eller om anmälningen är ett uttryck för någon sorts politisk ambition. Man är kanske missnöjd med ett politiskt beslut och vill driva saken vidare.

Ibland kan man tyvärr – Göran Magnusson har exemplifierat det – konstatera att några av granskningsärendena är av mer politisk natur. Det visade sig också, när utskottsordföranden gick igenom en del av ärendena i sitt inlägg här tidigare, att inte heller han kunde avhålla sig från partipolitiska värderingar eller insinuationer.

Ta t.ex. fallet med kulturminister Ulvskog och affären kring Marieberg. Två tidningsmän ville ha ett uttalat stöd för en affär som skulle ha lett till ökad koncentration inom massmediesfären.

De fick inget uttalat stöd av regeringen eller av ministern. Så långt är det fakta. Detta har utskottet konstaterat. Men ändå vill moderaterna i ett särskilt yttrande, och nu också utskottets ordförande, insinuera att ministern hade sagt någonting annat eller agerat annorlunda om en social-

demokratisk tidning hade kunnat komma ifråga för en affär. Men den frågan är knappast konstitutionell. Ministern har rätt att uttala att hon tycker att en affär är bra eller att hon tycker att en affär är dålig. I konstitutionell mening är denna anmälan tvivelaktig, anser jag.

Samma sak gäller anmälan om digital TV, som vi skall diskutera senare. Regeringen har agerat på ett sådant sätt att den har lagt fram proposition efter proposition och fått godkänt av riksdagen vad det gäller detta. Likväl följer vissa ledamöter upp sitt missnöje med riksdagens beslut, och det faktum att regeringen har handlat enligt detta, med en anmälan till konstitutionsutskottet.

Man säger att regeringen har försökt beskära TV-företagens yttrandefrihet. Företagen har sökt tillstånd för att bedriva markbaserade digitala sändningar därför att de har velat visa ett antal typer av program, som de har räknat upp. Regeringen har sagt att företagen får visa precis de typer av program som de har ansökt om i betydande omfattning. Det är innehållet i tillståndet. Företagen har alltså fått precis det de har begärt. Ingen har egentligen klagat. Men eftersom de borgerliga partierna får uppleva markbaserad digital TV, som de inte vill ha, och eftersom det heller inte har skett en utauktionering på rent kommersiell grund vill de föra detta politiska missnöje vidare.

Anledningen till anmälan av det ärende vi snart skall diskutera mer i detalj är också sökt. Utskottets ordförande kommer förmodligen inte att delta, eftersom han då är jävig. Det handlar om Torgny Gustafsson-fallet. Ärendet handlar egentligen inte om konflikten mellan facket och småföretagaren. Det handlar om hur staten Sverige via regeringen skall förhålla sig när svensk lagstiftning och svensk modell är satt i fråga inför internationella organ. Det är det som är nyckeln.

Vi har enats om att man givetvis skall uppträda sanningsenligt. Men den socialdemokratiska regeringen har faktiskt sanningsenligt återgivit det som facket har angivit som utgångspunkt för att man har använt sin konflikträtt. Regeringen har också aktivt försvarat den svenska modellen och fackföreningarnas konflikträtt.

Den borgerliga regeringen försvarade Sverige på ett så passivt sätt. Dess företrädare inför Europeiska kommissionen, Carl Henrik Ehrenkrona, säger följande: "Jag kan bara säga att det inte var något helhjärtat försvar för den svenska modellen." Detta är anmärkningsvärt. Man vill bakvägen och genom passivitet åstadkomma beslut som skall leda till att man kan urholka de fackliga medlemmarnas rättigheter.

Det handlar om den lilla och den stora människan i sammanhanget. De anställda vore utan de fackliga organisationerna de verkligt små i samhället.

Fru talman! Det finns alltid saker som kan göras bättre. Visst har det funnits en hel del problem. Vi har sett det även i detta granskningsbetänkande från KU. Vi har kunnat påpeka hur praxis och regelverk kan och bör förbättras. Men man kan också, som ett samlande omdöme över den senaste regeringsperioden – anmälningarna gäller framför allt denna – säga att det bara har funnits skäl till kritik i några fall där lagstiftningstolkningen har varit problematisk. Vi har inte kunnat finna skäl för några väldigt tydliga anmärkningar i formell mening.

Det är ett ganska gott betyg, men vi får inte slå oss till ro. Kampen för öppenhet, för att förhindra maktmissbruk och granskningen av maktha-

vare är en fortgående process. Granskningen är ett sätt, i sig ett mål och ett medel, att hålla regeringarna på det vi kan kalla den smala vägen. I den andan får konstitutionsutskottet även framdeles fullfölja sin granskning.

Jag vill också säga att utan en oförvitlig och duktig personal på konstitutionsutskottets kansli skulle granskningen inte vara möjlig. Eftersom ordföranden och vice ordföranden vid den här tidpunkten har glömt att tacka utskottets kansli för dess gedigna arbete vill jag passa på att göra det och räknar säkert med att de också instämmer i detta tack.

Anf. 8 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Får jag göra ett par kommentarer till Kenneth Kvists påpekanden. Han förfaller likt Göran Magnusson till anklagelser gentemot alla vilkas granskningsuppgifter han inte gillar och hävdar att dessa är partipolitiska. Jag tror att denna debatt skulle vinna på mer diskussion i den konstitutionella saken och mindre av denna typ av undanflykter inför det som Kenneth Kvist uppenbarligen inte vill diskutera.

För det första Svenska Dagbladet och Bonniers: Det säger sig väl självt att det hade varit av central betydelse om de uppgifter är sanna som säger att parallellt med att Svenska Dagbladet och Bonniers diskuterade med Marita Ulvskog utarbetades, möjligen på hennes inrådan, en motsvarande plan för tidningen Arbetet, och denna skulle från regeringens sida ha kommit att påverka bedömningen av affären mellan Bonniers och Svenska Dagbladet. Mitt påpekande i denna debatt är att det är att beklaga att utskottet inte har möjligheter att gå till botten med vad som faktiskt var sant.

För det andra digital-TV: Det utskottet har att granska enligt anmälan är huruvida regeringen har ställt villkor för programverksamhet som står i strid med lagen. Huvudregeln i yttrandefrihetsgrundlagen är att man inte får ställa villkor för sändningstillstånd. Om det kan göras gällande, vilket jag menar att det kan göra, att regeringen har ställt sådana villkor, oavsett på vems inrådan, är detta konstitutionellt anmärkningsvärt.

För det tredje fallet Torgny Gustafsson: Som Kenneth Kvist alldeles riktigt säger har regeringen sanningsenligt återgivit vad facket angivit som motiv för sin konflikt. Det är precis detta som är problemet. Regeringen har bara återgivit vad facket har sagt och slängt in brasklappen att man inte riktigt vet, trots att man i realiteten genom idoga påpekanden före Strasbourgprocessen visste att detta var uppgifter som med fog kunde ifrågasättas.

Det gäller att inte bara säga att regeringen skall vara sanningsenlig, utan också att vara beredd att kritisera den när den har brustit.

Anf. 9 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Per Unckel tar då i. Det är inte så att jag säger att alla anmälningar som jag inte har samma uppfattning om bara är partipolitiska eller något sådant. Jag gav bara några exempel. Att det sedan råkar vara så att moderaterna gärna missbrukar KU-institutet och känner sig träffade må så vara.

I de här fallen är det en insinuation och ingenting annat att säga att om tidningen Arbetet eller om en socialdemokratisk tidning hade fått – men nu fick den ju inte detta. Vi vet ju ingenting om hur ministern skulle

ha agerat om, ifall inte. Om inte om hade varit, så hade karingen varit kung, eller vad man brukar säga i ett gammalt talesätt. Konstitutionsutskottets granskning kan faktiskt inte ske på sådan lösan grund.

I fallet Torgny Gustafsson höll Sverige på att förlora när den borgerliga regeringen låtsades att det över huvud taget inte fanns några motiv för den fackliga organisationens stridsåtgärder. Det var på grund av att den borgerliga regeringen inte ville försvara den svenska modellen, därför att man ville ändra den svenska modellen. Man ville ha tillbaka ett samhälle där de anställda skall stå med mössan i vacker hand inför arbetsgivarna. Det är denna passivitet som är det mest anmärkningsvärda i detta. Man kan inte anklaga dem inför internationell domstol, där den svenska staten är anklagad och försöker försvara den svenska staten, den svenska modellen och därmed riksdagens beslut.

Anf. 10 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Ingen förmenar staten möjligheten och rätten att försvara sig. Det vi som är reservanter hävdar är att man skall försvara sig på ett anständigt sätt. Svenska staten skall inte försvara sig med hjälp av uppgifter som man på sannolika skäl visste var falska. Det är detta som är kärnan i ärendet, att regeringen blir budbärare för fackliga intressen som man har upplysts om på allvar kan ifrågasättas.

Om Sverige skall kunna hävda en roll som respekterad part i Europadomstolen och dessutom kunna bli föredöme för andra är det inte acceptabelt att den svenska staten betar sig på detta sätt.

Om Svenska Dagbladet och Marieberg vill jag säga att Moderata samlingspartiet, som Kenneth Kvist mycket riktigt vet, har anslutit sig till samma slutsats i detta granskningsärende som hans eget parti har skrivit under. Det vi har beklagat är att de former utskottets granskning har inte har givit möjligheter att gå till botten med det som i diskussionen har hävdats har hänt. Det är det som är kärnan i vårt särskilda yttrande, nämligen att det måste finnas möjligheter för ett konstitutionsutskott att faktiskt ta reda på vad som har hänt. Finns inte de möjligheterna öppnar detta en avgrund för bekymmer av *mycket* större slag än detta ärende ger prov på.

Anf. 11 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Samma slutsats, men likväl insinuationer i såväl ett särskilt yttrande som från den här talarstolen. Det hade ju varit onödigt när man kommer fram till samma slutsats, nämligen att statsrådet i fråga inte har begått någon handling som är tveksam ur konstitutionell synpunkt.

När det återigen gäller statens försvar har regeringen påpekat att man visst inte går i god för fackets uppgifter. Men den käre, om jag så får säga, dvs. småföretagaren som så att säga reser målet mot och angriper den svenska staten vid domstolen, har ju gett sin synpunkt på det hela.

I första läget avstår den borgerliga regeringen från att göra konflikten begriplig för domstolen eller för kommissionen, som i första ledet behandlar ärendet. Sedan går det till domstolen, och den socialdemokratiska regeringen försöker då ge en allsidig bild av konflikten. Den ena partens syn hade de europeiska institutionerna. Då ville regeringen också återge den andra partens syn, för att materialet i domstolen skulle vara fullvärdigt.

Det kan jag inte finna klandervärt. Det har inte i detta fall varit regeringens sak att gå in i den här konflikten och försöka se efter om vare sig den ena eller andra partens uppgifter har varit korrekta. Dess uppgift har bara varit att visa hur läget har varit och vad konflikten har gällt. Det har man gjort, och Sverige har blivit friat i det fallet.

Anf. 12 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Kenneth Kvist är en klok man – ibland. Speciellt klok var han när han nyss uttalade uppskattande ord om KU-kansliets personal. Jag instämmer i dessa uppskattande ord. Det är ett *understatement* att påstå att kansliets kompetens är av grundläggande betydelse för utskottets arbete.

Fru talman! Konstitutionsutskottets vårgranskning av regeringen just denna vår kanske inte skall ses som enormt unik. Det finns förstås principiellt och konstitutionellt intressanta områden, t.ex. fallet Torgny Gustafsson – som har debatterats tidigare. Men man kan konstatera att några väldigt dramatiska och spektakulära händelser inte har fokuserats i konstitutionsutskottets granskning. Man kan skämtsamt påstå att detta möjligen kan bero på passivitet från regeringens sida – gör regeringen inget, gör regeringen inte heller så många fel. Möjligen är det också tecken på försiktighet från regeringens sida. Men utgångspunkten bör förstås alltid vara att regeringen bör följa författningen och de lagar som reglerar regeringens verksamhet.

Fru talman! Konstitutionsutskottet utgör en maktfaktor i den mening att utskottet kan uppfattas som en påminnelse om regeringens och statsrådets ofullkomlighet. KU:s fortlöpande granskning av regeringen är ett viktigt inslag i demokratins maktindelning. Granskningen är en del av ett signalsystem som ger signaler om det konstitutionellt och legalt godtagbara i regeringens maktutövning. Betänkande KU25, som vi nu debatterar, anmäls till kammaren och medför ju efter detta inga vidare åtgärder. Det är dock ett viktigt dokument i den demokratiska processen och opinionsbildningen.

Fru talman! Konstitutionsutskottet är nog mer än andra utskott ett konsensusutskott. När vi bedömer regeringens verksamhet försöker vi enas kring verklighetsbeskrivningen och försöker i samstämmighet tolka författningen och övriga lagar. Debatter av den typen brukar förstås inriktas mot skillnaderna i synsätt mellan de olika partierna, men en vanlig bild är att utskottet i många frågor uppnår en betydande samsyn. Det är viktigt att det är så.

Fru talman! Jag skall här beröra några områden där utskottet är enigt men där det finns intressanta faktorer och synpunkter med i bilden – inte minst för regeringens framtida agerande.

Anskaffandet av Leopardstridsvagnarna är ju i vissa avseenden ett intressant område för analys i betänkandet. Vi är eniga i vår bedömning av det hela. Det finns ingen generellt föreskriven skyldighet för regeringen att informera riksdagen i frågor om verkställighet av riksdagens beslut. Vi konstaterar att även om det inte fanns någon formell informations-skyldighet, hade regeringen haft ett antal möjligheter att ändå göra detta. Vi anser att i framtiden bör riksdagen informeras om större ärenden där upphandling sker på annat sätt än vad som är brukligt.

Prot. 1998/99:101

27 maj

*Granskning av
regeringen*

Inledning

Fru talman! De aktuella stridsvagnarna köps inte utan snarare hyrs eller leasas, eller hur man nu skall uttrycka det, i varje fall har man nyttjanderätt av dem med möjlighet att senare friköpa dem. Anskaffandet av Leopardstridsvagnarna var och är alltså verkligen en intressant konstruktion. Det är en så intressant konstruktion att Försvarsdepartementet kommer med en lysande konstitutionell nyordning när man skall förklara affären. Man säger helt sonika att nyttjanderätt till sin innebörd kan likställas med en äganderätt.

Märkligt nog instämmer de båda f.d. försvarsministrarna i detta påstående vid KU:s utfrågningar. Mest intressant är möjligen att moderaten Anders Björck har denna syn på äganderättsprincipen.

Fru talman! Nu avlämnar ju inte staten någon balansräkning för statens ekonomi, men helt klart skulle en sådan gjort åtskillnad mellan nyttjanderätt och äganderätt. De kan självfallet inte likställas.

Fru talman! Inom parentes kan man ju dessutom säga att om nyttjanderätt och äganderätt skall likställas, vore det en revolutionerande nyhet för Sveriges samiska befolkning.

Fru talman! Ett annat principiellt intressant område hittar vi i anmälan mot Margot Wallström angående dispens för folktandvården i Värmland. Det har även tidigare nämnts i debatten. Även här har vi ett enigt utskott bakom skrivningarna. Huvudregeln är att regeringen inte kan medge undantag från lag men väl från förordning som regeringen själv utfärdar. Formellt har regeringsbeslutet här avsett dispens från egna förordningsföreskrifter, men i praktiken har beslutet inneburit ett undantag från tandvårdsförsäkringen enligt lagen om allmän försäkring. Utskottet är ganska skarpt då det säger att det rättsenliga i regeringens beslut framstår som tvivelaktigt.

Jag tror att det är viktigt att regeringen i framtiden är mycket vaksam i den här typen av beslut. Det får inte bli så att dispens från en förordning i praktiken medger undantag från en lag som riksdagen stiftat. Om regeringen i sin beredning uppfattar rättsläget som oklart och osäkert, bör den avstå från beslut eller vända sig till riksdagen för stöd.

Fru talman! Det finns ett spänningsfält mellan regeringens möjligheter att sekretessbelägga handlingar och den omhuldade svenska offentlighetsprincipen. Vi har granskat ett sådant ärende. Även på denna punkt är utskottet enigt i sin bedömning. Min partikamrat Björn von der Esch har i ett särskilt yttrande pekat på att harmlösa skrivelser inte skall hemligstämplas.

Fru talman! Utskottet konstaterar att det skadebegrepp som finns i sekretesslagen inte får ges en för vid innebörd. Å andra sidan har regeringen möjlighet att sekretessbelägga handlingar. Det har diskuterats förr att utrikessekretessen inte får bli rutinmässig, och det förtjänar verkligen att upprepas. Regeringen måste ta på sig ett stort ansvar för att uppfylla tryckfrihetsförordningens företrädare för offentlighet. Regeringen har inte överskridit sina befogenheter, men borde vara en engagerad tillskyndare av offentlighetsprincipen och ett föredöme i hanterandet av den. Då blir det lättare att söka vidga den till andra områden i världen. Så jag kan väl försiktigtvis framföra en förhoppning om god bättring på den punkten.

Fru talman! Redan här vill jag konstatera att kristdemokraterna står bakom sina reservationer, men för tids vinnande yrkar jag på godkännande av anmälan enbart i reservation 1.

Göran Magnusson hade några synpunkter när det gäller anmälningar om granskning på konstitutionell grund. Det är intressant och viktigt att anmälningarna till konstitutionsutskottet är seriösa, så att vi slipper att hantera strunt.

Det finns exempel på sådant i årets granskning. Det har förekommit under i stort sett alla år. Vi kristdemokrater behöver inte ta åt oss av den kritiken. Vi är sparsamma med anmälningar av statsråden.

Det är få i utskottet som har erfarenhet – egentligen bara Inger René och jag som satt som ordinarie ledamöter 1991–1994 – av hur det fungerar när socialdemokraterna är i opposition. Man kan försiktigtvis antyda att oppositionsrollen avspeglade sig i anmälningarna, anmälningsfrekvensen samt även i reservationerna.

Anf. 13 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det gällde närmast frågan om anmälningarna. Det råder ingen oenighet om det resonemang vi förde tidigare och det som Ingvar Svensson nu tar upp om seriösa och grundade konstitutionella skäl för anmälan.

Det vore väl bra om KU kunde utveckla sitt resonemang kring anmälningarna, så att när det kommer in mindre omdömesgilla eller ovidkommande anmälningar kan de enkelt avföras. Sedan har KU egna möjligheter att göra anmälningar.

Jag har ingen uppfattning om omfattningen på anmälningsfrekvensen hos socialdemokraterna i opposition. Jag vill mera i efterhand konstatera att det är tråkigt att socialdemokraterna inte anmälde den borgerliga regeringen för handläggningen av fallet Torgny Gustafsson. Det var uppenbara brister i den handläggningen.

Anf. 14 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Vi har egentligen inga skilda uppfattningar på den punkten. Det vore bra om det gick att hantera de anmälningar som försöker koka en soppa på en spik, eller t.o.m. försöker koka soppa utan en spik, på ett mera rutinmässigt sätt i det fortsatta arbetet. Jag är beredd att medverka i en sådan utveckling.

Man skall inte bortse från att anmälmöjligheten finns för alla riksdagens ledamöter. Nu och då kan någon drabbas av ett anfall av ”oseriositet”. Det kan vara en svårighet för det egna partiet att inte följa upp en sådan anmälan i utskottet och försöka göra den seriös. Jag vill påpeka de rent praktiska svårigheterna i hanterandet – som inte är fokuserat på något särskilt parti.

Anf. 15 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! All offentlig makt i Sverige utgår från folket. Riksdagen är folkets främsta företrädare. Och riksdagen har till uppgift att granska rikets styrelse och förvaltning. En av riksdagens viktigaste uppgifter är dess kontrollerande makt, och främst är dess granskning av statsråd och hur regeringsärenden handläggs.

Som ny ledamot i konstitutionsutskottet kan jag naturligtvis inte hänvisa till tidigare gedigna erfarenheter av granskningen av regeringen och dess statsråd, men jag vill ändå nämna att jag uppskattar mycket den öppna debatt som har skett inom utskottets ramar vad avser just de

granskningsärenden som konstitutionsutskottet har haft att granska under våren. Jag anser att utskottets inre arbete är avgörande för granskningsresultatets tyngd och den fortsatta debatten.

Jag vill särskilt poängtera den diskussion som förts i konstitutionsutskottet om vikten av att skilja på konstitutionell och politisk granskning – en viktig definitionsfråga värd att upprepas, eftersom skiljelinjen inte alltid är självklar även om den så skall vara. Dessutom återfinns det ibland i den offentliga debatten och i medierna en sammanblandning av dessa vitt skilda granskningsuppgifter, vilket kan få grunderna för bedömningen att framstå som oklara och svårförståeliga för allmänheten.

Därför anser jag det mycket värdefullt att vårens granskning, som också sagts tidigare, resulterar i att konstitutionsutskottet självt skall granska sitt eget arbete just i syfte att utveckla den konstitutionella granskningen. Ett sådant arbetssätt borde också resultera i en tydligare markering av de frågor som är av konstitutionell karaktär och ej av politisk karaktär.

Vad jag anser är viktigt i granskningen av statsråden är just att vi är granskande och inte är en domstol. Den granskning som konstitutionsutskottet är satt att ansvara för är en av flera granskningar som sker i ett öppet och demokratiskt samhälle som har till syfte att granska om maktens företrädare sköter sig. Därför är både rätten att anmäla statsråd till granskning och den därefter öppna utfrågningen mycket viktig för att bevara och utveckla demokratin.

En bra genomförd granskning bidrar till att förebygga och förhindra missbruk av makt. Dessutom har en bra genomförd granskning en uppgift innebärande utveckling av demokratin där demokratin arbetsformer ständigt förtydligas och kan förbättras.

En öppen och effektiv granskning av makten och dess utövare är en av de viktigaste grundbultarna i en levande demokrati. För att det skall kunna vara en effektiv granskning av makthavarna och deras ämbetsutövning krävs det dock en mångfald av granskare. Jag vill påstå att även våra medier och mångfalden av medier är mycket viktiga. Den i svenska folket så djupt rotade och väl förankrade offentlighetsprincipen i kombination med självständiga och modiga grävande journalister stärker och utvecklar demokratin och förhindrar fiffel och båg. Det är en nog så viktig faktor att lyfta till debatt, med anledning av den valrörelse som vi nu befinner oss i och den öppenhet i EU:s institutioner som vi från svenskt håll efterlyst och ställt krav på eftersom den saknas.

Fru talman! I många ärenden är utskottet enigt i sin bedömning och i sina iakttagelser. Tyvärr finns det några ärenden där utskottet inte har getts möjlighet att granska, på grund av att de inblandade har ställt sig utanför och inte stått till förfogande för utskottet. Det gäller anmälningsärendet som rör försäljningen av Svenska Dagbladet till Marieberg. Det är allvarligt att sådant sker, och det är naturligtvis en situation som vi också bör beakta framgent.

Vad gäller de enskilda granskningsärendena har Centerpartiet gjort den bedömningen att det finns ett ärende som är mycket viktigt, nämligen statens talan i målet enligt Europakonventionen mellan Torgny Gustafsson och svenska staten. Det ärendet är så allvarligt att det borde ha resulterat i kritik riktad mot den socialdemokratiska regeringen. Torgny Gustafsson-ärendet är ett av flera ärenden där två olika regeringar har

varit inblandade. Därför blir det i sak intressant att granska också av den anledning som jag tidigare anförde om en konstitutionell granskning kontra en politisk granskning.

Jag kommer att ytterligare anförda ställningstagandet under ärendet som berör regeringens agerande vid Europadomstolens prövning av målet mellan Torgny Gustafsson och svenska staten.

Eftersom det är ett ärende som också i sin problematik visar på ideologiska skiljelinjer vad avser själva ursprungsfrågan, är det viktigt att denna typ av granskningsärende får ta sin tid. Jag upplever att konstitutionsutskottets handläggning av frågan och utfrågningen har hanterats på det sättet. Vi har fördjupat oss både i uppföljningen av frågesvar och i den tillgängliga information som har getts.

Ett ärende som detta, som i sin struktur är svårtillgängligt, har också tagit en stor del av granskningen. Vi kanske framgent också skall göra en utvärdering av hur denna form av ärenden hanteras. Tyvärr kunde KU inte enas kring kritiken mot regeringen för att den inte eftersträvat fullständig och korrekt information till Europadomstolen. Detta har fått som resultat att Centerpartiet har reserverat sig till förmån för att kritik skall riktas mot den socialdemokratiska regeringen.

Ett annat ärende som jag vill peka på där jag inte återkommer är regeringens beslut om sekretess beträffande en skrivelse från Europeiska kommissionen. Det är ett enigt utskott som pekar på vikten av stor öppenhet vad gäller allmänna handlingar och att detta självklart även gäller handlingar från Europeiska unionen. Utskottet har inte gjort någon överprövning av regeringens beslut om sekretessläggning av ärendet, och därför finns heller ingen anledning att rikta kritik mot handläggningen. Däremot lyfter jag ärendet, eftersom det är ett ärende som för Sverige är av viktig demokratisk karaktär, i enlighet med vad jag inledde med att säga. Just för att kunna utveckla demokratin och stärka öppenheten i samhället, som numera också inkluderar EU, måste formerna för den svenska lagstiftningen vad avser sekretess och offentlighet mycket noga följas.

Fru talman! Jag yrkar på godkännande av anmälan i reservation nr 1, och i övrigt ställer jag mig bakom konstitutionsutskottets granskningsrapport.

Anf. 16 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill bara klarlägga att det i utskottet inte råder någon skillnad i uppfattning i fråga om att uppgifter som regeringar lämnar till domstolen i Strasbourg eller till något annat internationellt organ i gör-ligaste mån, som utskottets ordförande uttryckte saken under debatten, skall vara korrekta. På den punkten råder det ingen oenighet. Där hade vi gott kunnat vara överens – och vi är väl egentligen också överens.

Vad diskussionen och oenigheten i utskottet snarare handlar om är om det var försvarligt att sända in de uppgifter som förmedlades från LO för att klargöra den ena partens ståndpunkt i den bakomliggande konflikten. Där har regeringen markerat att detta är uppgifter som kommer från den ena parten. Man ville också ordna med vittnesförhör i domstolsförhandlingen för att se om man kunde utröna kvaliteten eller korrektheten i uppgifterna på ett bättre sätt. Det avvisades av domstolen.

Prot. 1998/99:101

27 maj

*Granskning av
regeringen*

Inledning

Fru talman! Jag tycker att det är angeläget att vi upphör med att säga att majoriteten i utskottet försvarar att man sänder in undermåliga uppgifter. Det gör vi inte. Vad vi anser är att det var försvarligt att sända in de här uppgifterna med de reservationer som regeringen gjorde.

Anf. 17 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Ja, Göran Magnusson, där kan vi ha olika åsikter. Jag anser att det kan vara försvarligt först när man själv kan ta ansvar för innehållet och dess korrekthet. Däri består också skillnaden mellan reservanternas och majoritetens ställningstagande i ärendet Torgny Gustafsson.

Anf. 18 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Återigen hänvisar jag till det utskottsuttalande som riksdagen sedan ställde sig bakom vid 1997/98 års riksmöte. Man slår där fast att det finns mycket höga krav på korrekthet i uppgiftslämnandet till domstolen i Strasbourg. Det var den det gällde i det sammanhanget. Det råder inga delade meningar på den punkten.

Det som möjligen är intressant för den vidare diskussionen – det finns en särskild debattpunkt om denna fråga längre fram på föredragningslistan – är att Torgny Gustafsson i domstolsförhandlingen när materialet lämnas in anser två saker: dels att det inte skall lämnas in av processtekniska skäl, dels att de uppgifter som finns i materialet är irrelevanta för bedömningen av den process som Torgny Gustafsson är inblandad i.

Det kan inte sakna intresse för bedömningen av hela frågan, att Torgny Gustafsson ansåg att uppgifterna var irrelevanta för bedömningen av den process som han drev i domstolen i Strasbourg.

Anf. 19 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Lika relevant är att den svenska socialdemokratiska regeringen, när man är budbärare av information från LO, fördjupar sig i materialet. I slutändan var det ett material som var ganska avgörande för utfallet i domstolen.

Anf. 20 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! När jag nu för första gången under min första mandatperiod som riksdagsledamot deltar i och fattar beslut om granskningen av statsrådets verksamhetsutövning är det för mig en ny och mycket anorlunda uppgift jämfört med vad jag varit med om i min kommunalpolitiska verksamhet.

Någon motsvarighet till KU:s granskning förekommer inte i den kommunala världen. Jag gör därför den reflexionen, efter mina nyvunna erfarenheter som granskande KU-ledamot, att man kanske borde införa någon typ av kommunala konstitutionsutskott med uppdrag att granska tjänsteutövningen hos nämnder och styrelser och handläggningen av kommunala ärenden. Kommunala konstitutionsutskott, kanske hellre benämnda kommunala granskningsutskott, skulle kunna bli ett viktigt komplement till den förstärkta kommunala revision som vi i riksdagen fattade beslut om förra veckan. Ett granskande utskott i varje kommun skulle säkert kunna förebygga och förhindra olika former av maktmissbruk, som vi sett på olika håll. Förekomsten av sådana granskningar

borde bidra till att kommunalpolitiker skärper sig lite extra i sitt beslutsfattande för att undvika att bli prickade. Det är den förhoppning vi också har när det gäller KU:s granskning gentemot statsråden. Och detta skulle i sin tur i bästa fall kunna leda till att allmänhetens tilltro till sina förtroendevalda återställs. Så visst borde mitt förslag övervägas. Därför tänker jag återkomma i samband med den allmänna motionstiden i höst.

Fru talman! Jag har under granskningsarbetet i utskottet märkt, precis som många tidigare talare, att gråzonen, dvs. skiljelinjen mellan juridik och politik, är mycket smal. Gränsdragningen mellan politik och juridik är verkligen inte lätt att göra. Det är en svår och grannliga uppgift vi KU-ledamöter har. KU är ju ingen domstol utan består av aktiva och engagerade riksdagsledamöter från olika partier. Men vi har gott stöd i våra vedermödor av KU:s skickliga juridiska och konstitutionella experter. Även jag vill instämma i tacken för era insatser.

Så över till de aktuella granskningsfrågorna.

Folkpartiet står bakom flera av de reservationer som har lämnats i de olika granskningsärendena. Jag är enda reservant i ett enda ärende, nämligen det som handlar om statsministerns resor. Bo Könberg, anmälaren och tidigare KU-ordförande, kommer senare att mer i detalj redovisa Folkpartiets ståndpunkt i detta ärende.

Det är ingen tvekan om vilket ärende som väckt KU-ledamöternas starkaste engagemang. Det gäller regeringens agerande vid Europadomstolens prövning av målet Torgny Gustafsson mot svenska staten. Även jag känner väldigt starkt i det ärendet. Jag kommer att utveckla mina synpunkter när den punkten så småningom kommer upp.

Jag har tillsammans med Moderaterna reserverat mig i ärendet rörande kulturminister Marita Ulvskogs handläggning av vissa ärenden om sändningstillstånd för digital marksänd TV. Jag har tillsammans med Moderaterna och Kristdemokraterna reserverat mig rörande jordbruksminister Annika Åhnbergs handläggning av ett ärende om jakträtt.

Avslutningsvis vill även jag, fru talman, peka på det ärende som handlar om förra socialministern Margot Wallströms handläggning av ett ärende om dispens till folktandvården i Värmland. Här har ett enigt utskott gjort ett, enligt mitt förmenande, mycket viktigt och klargörande uttalande när vi pekar på att användningen av regeringens befogenheter att meddela dispenser kan rymma risk för konflikter med regeringens lagstiftningsmakt. Vi framhåller att man måste undvika att regeringen genom att medge undantag från en förordning åstadkommer att lag som riksdagen antar kommer att sakna verkan.

Fru talman! Naturligtvis stöder jag samtliga folkpartireservationer men nöjer mig med att yrka på godkännande av anmälan i reservationerna 1 och 7.

Anf. 21 PER LAGER (mp):

Fru talman! Förutom den inledande debattomgången, som jag har äran att få avsluta, handlar granskningsdebatten i dag om ett dussintal olika ärenden, vart och ett med egen debattomgång. Men i betänkandet finns också, som flera har påpekat, sådana ärenden där utskottet kunnat enas och utskottsskrivningen inte föranlett reservationer eller särskilda yttranden och som därför inte heller debatteras här.

Ett sådant ärende, som flera redan berört, är frågan om inköp och förhyrning av de begagnade tyska Leopardstridsvagnarna 1994. Utskottet kom fram till att även om de berörda försvarsministrarna, Anders Björck och Thage G Peterson, inte var skyldiga att informera försvarsutskottet om vad som egentligen dolde sig bakom begreppet anskaffning, hade det i högsta grad varit lämpligt att göra det, eftersom det var uppenbart att utskottet hela tiden trodde att det handlade om köp, inte om en kombination av köp och förhyrning. Det fanns minst tre tillfällen 1994 då försvarsminister Anders Björck kunde ha lämnat en sådan klargörande information, dels före, dels efter det att själva avtalet slutförhandlats. Det hade varit mycket lämpligt att göra så.

Under utskottets behandling framkom också att den i oktober 1994 nytillträdde försvarsminister Thage G Peterson själv inte kände till avtalskonstruktionen, trots att tjänstemän inom Försvarsdepartementet efter regeringsskiftet gick igenom alla materielavtal för att försöka finna möjliga besparingar. Inte heller under resten av sin tid som försvarsminister blev Thage G Peterson varse förhållandet. Det är i sig mycket märkligt. Först i maj 1998 läste f.d. försvarsministern i tidningarna att affären delvis rörde sig om förhyrning, eller leasing som en del säger.

Granskningen, även om den alltså inte leder till kritik från konstitutionell synpunkt, understryker vikten av att regeringen håller riksdagen informerad vid upphandlingsärenden av större omfattning, särskilt där avtalen har en annorlunda utformning än brukligt. Ett utskottsbetänkande får inte beskriva en affär som ett köp när det i verkligheten handlar delvis om förhyrning och delvis om köp, oavsett som hyresavtalet bedöms som något som kan liknas vid ett köp, eller, som en talare här sade, att några har tagit sig friheten att jämställa nyttjanderätt med äganderätt, vilket är förfärligt. Detta får ju inte fortsätta.

Här gäller det att inte vilseleda utan att skapa klarhet. Detta är en viktig signal från utskottet med en förhoppning om större beredvillighet när det gäller information från regeringen, just för att i framtiden minska missförstånd och begreppsförvirring och öka klarheten och kunskapen.

Fru talman! Ett annat ärende där utskottet är överens och som är principiellt viktigt handlar om ifall regeringen skall kunna ge dispens till folktandvården att bedriva avtalstandvård utanför socialförsäkringen. På grund av ett osäkert rättsläge finns här utrymme för skilda bedömningar. Det fokuserar på den risk som regeringens dispensbefogenhet kan innebära i förhållande till riksdagens lagstiftningsmakt. Sådant måste enligt utskottet undvikas i framtiden. Undantag från en förordning får inte innebära att en av riksdagen antagen lag mister sin verkan.

Fru talman! Konstitutionsutskottets granskning är viktig. Under det här riksdagsåret, som är mitt första år i konstitutionsutskottet, har jag erfarit en uppriktig vilja från ledamöterna att försöka använda så partipolitiskt neutrala ögon som möjligt i granskningsarbetet. Ibland har detta emellertid inte lyckats helt, och det har uppstått diskussioner där de politiska blocken tenderat att inta sina traditionella positioner och därmed försvåra en mer öppen och flexibel diskussion.

Miljöpartiet ingår inte, som bekant, i det politiska blocksystemet, även om vi nu har ett framgångsrikt samarbete med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet i många frågor. Jag har därför haft förmånen att i

sådana granskningssituationer känna mig fri att utifrån det faktiska underlaget och efter bästa förstånd förhålla mig till frågorna.

Fru talman! Jag återkommer i de särskilda ärenden där jag har avgivit reservationer, särskilda yttranden eller i övrigt om jag anser att något är av särskild vikt.

Uttalanden i riksdagen av Ingvar Carlsson m.fl. om Socialdemokraterna och åsiktsregistrering (avsnitt 1.2)

Anf. 22 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! I slutet av förra seklet skickades poliser ut för att bevaka de landsförrädiska och revolutionära socialdemokraternas möten. Noggranna polisstenografer antecknade varje ord som sades, och inte sällan ställde mötesarrangörerna fram bord och stol till polissspionerna, så att de skulle kunna arbeta lite bekvämare. Det kan låta idylliskt, men otaliga fängelsedomar avkunnades på grundval av dessa anteckningar. Samtidigt skapades ett ovärderligt historiskt källmaterial.

Det var först efter första världskriget som denna mer eller mindre öppna övervakning av socialdemokraterna upphörde. Självaste kungen hade ju då, om än motvilligt, accepterat socialdemokraterna som regeringsbildare.

I stället riktades uppmärksamheten mot arbetarrörelsens vänsterflygel – vänstersocialisterna, från 1921 kommunisterna – som nu fick förkroppsliga överklassens ständiga skräck för underklassens hämnd. Övervakningen professionaliserades, de militära och civila underrättelse- och säkerhetsorganen byggdes ut.

Under andra världskriget skärptes trycket mot kommunister och andra antifascister. Interneringsläger upprättades. Transportförbud utfärdades. Fängelsedomar avkunnades. Norrskensflamman i Luleå utsattes för attentat. Man underkände demokratiska val av kommunister i fackföreningarna, och man förberedde ett partiförbud.

Samlingsregeringens strävan var att hålla landet utanför kriget, och det lyckades genom en blandning av tur och skicklighet, men till priset av långtgående eftergifter till Nazityskland. Inom militär och polis blomstrade samarbetet med Gestapo och andra tyska organ, i synnerhet inom de hemliga underrättelse- och säkerhetsorganen var nazisympatierna utbredda. På sina håll väntade man otåligt på att man med Tysklands hjälp skulle få börja beta av de listor med kommunister som man noggrant hade förberett. Så skedde som bekant i Norge och Danmark 1940.

Kanske var det redan under andra världskriget som de givetvis informella men olycksaliga kontakterna mellan delar av socialdemokratin och vissa kretsar inom underrättelsevärlden tog sin början. På partistyrelsemötet den 15 januari 1940 redogjorde socialminister Gustav Möller för kampen mot kommunisterna och de razzior som han hade låtit genomföra några dagar tidigare, razzior vilkas mest komprometterande resultat var ett schackprotokoll. Möller skall i detta sammanhang ha yttrat: ”Jag vill tillägga, att det sedan åtskillig tid faktiskt sker en övervakning genom andra organ än polisen.” Innebörden av detta yttrande återstår att utreda.

Under det kalla kriget tycktes socialdemokratins intresse av att kontrollera och hålla tillbaka sin konkurrent inom arbetarrörelsen, kommunisterna, sammanfalla med överklassens och statsapparatus traditionella

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Uttalanden i riksdagen
av Ingvar Carlsson
m.fl. om Socialdemo-
kraterna och åsikts-
registrering*

*Granskning av
regeringen*

*Uttalanden i riksdagen
av Ingvar Carlsson
m.fl. om Socialdemo-
kraterna och åsikts-
registrering*

intresse av att förfölja upproriska element inom arbetarklassen, samtidigt som socialdemokratien naturligtvis ville undvika de mest korkade delarna av underrättelseetablissemangen där man inte såg skillnad på socialdemokrater och kommunister. Till detta kommer då USA:s och CIA:s hemliga, antikommunistiska konspirationsstrategier i allierade och neutrala västländer.

I och med IB-affären på 70-talet började en del av denna undervegetation inom underrättelsevärlden att dras fram i ljuset. Avslöjarna sattes visserligen i fängelse, men stenen var satt i rullning. Den ena utredningen efter den andra tillsattes. Varje gång avslöjades några tidigare okända men obetydliga detaljer, men man fann att det mesta hade gått rätt till, och om det inte hade gått rätt till så var det i alla fall historia nu.

Men tvivlen fanns kvar, och de växte. Nya dokument och nya vittnesmål kom i dagen. Torsten Leander fick rätt och fick skadestånd. Till slut blev det omöjligt för socialdemokraterna och moderaterna att hålla emot. En granskningskommission efter modell från den norska Lundkommissionen har tillsatts. I höst skall riksdagen förse den med nödvändiga juridiska befogenheter. Låt oss hoppas att den förmår och tillåts fullgöra sin uppgift.

Fru talman! Denna mycket rapsodiska historik får tjäna som bakgrund till det granskningsärende som rör förre statsminister Ingvar Carlsson och hans uttalanden i ämnet. Miljöpartiets Peter Eriksson menar att Ingvar Carlsson ljugit för riksdagen om socialdemokratiens medverkan till åsiktsregistrering. I anmälan hänvisas till boken *Kommunistjägarna* och Ingvar Carlssons svar på en interpellation från Per Gahrton den 24 april 1990. Ingvar Carlsson svarade bl.a.: "Låt mig inledningsvis slå fast att det socialdemokratiska partiet inte bedriver någon åsiktsregistrering."

Det centrala i denna, säkerligen mycket väl avvägda, formulering är dess tempus. Ingvar Carlsson säger "bedriver", inte "har bedrivit". Det rör sig om nutid. Den 24 april 1990 bedriver inte socialdemokratin åsiktsregistrering. Jag kan inte svära på saken, men det är fullt möjligt, t.o.m. troligt, att Ingvar Carlsson talar sanning. Man bedriver vid denna tidpunkt inte någon åsiktsregistrering. Frågan om SAP:s eller SAP-funktionärers verksamhet vid andra, tidigare tidpunkter berör inte Invar Carlsson med ett ord i interpellationssvaret, och det är naturligtvis ingen tillfällighet. Ingvar Carlsson uttalar sig inte oöverlagt, i synnerhet inte i denna fråga.

Saken är ur formell synpunkt och ur KU:s synpunkt glasklar. Ingvar Carlsson kan icke klandras på konstitutionella grunder. Men det föranleder ändå ett särskilt yttrande från Vänsterpartiet och Miljöpartiet, ur vilket jag vill citera följande:

"Beredvilligheten att bidra till ett definitivt klarläggande av sakförhållandena har varit begränsad från de inblandades sida. Ingvar Carlssons här refererade interpellationssvar är bara ytterligare ett exempel på ett förhållningssätt som ur konstitutionell synpunkt kan vara oantastligt, men som heller inte är ägnat att sprida ljus över denna sak. Vi ser därför fram emot resultatet av den av regeringen tillsatta granskningskommissionens arbete."

Tack!

Anf. 23 PER LAGER (mp):

Fru talman! Förra sommaren gjorde f.d. riksdagsledamoten och miljöpartisten Peter Eriksson, som då satt i KU, en anmälan vad gäller Socialdemokratiska partiet och åsiktsregistrering. Anmälan föranleddes av en DN-artikel där f.d. statsminister Ingvar Carlsson anklagades för att tidigare undanhållit Socialdemokraternas roll i frågan.

Per Gahrton, riksdagsledamot 1988–1991, ställde frågan i en interpellation år 1990 vad som gällde beträffande åsiktsregistrering inom parti- och statsapparaten av icke-socialdemokrater och vilken roll Ingvar Carlsson själv spelat i sin politiska karriär beträffande den s.k. SAPO-verksamheten.

Ingvar Carlsson svarade att det socialdemokratiska partiet inte bedriver någon åsiktsregistrering. I övrigt hänvisar Carlsson till den svåra situation som gällde efter andra världskriget. Socialdemokraterna förde då en målmedveten kamp, säger han, mot kommunisterna på arbetsplatserna för att förhindra att de som i Östeuropa skulle kunna ta makten med våld i Sverige. Men samtidigt säger han att det var före hans tid som ansvarig i centrala politiska sammanhang och närmast beklagar att han inte kunde tillskriva sig själv någon sådan insats.

Fru talman! Ingvar Carlsson svarar i presens, precis om Mats Einarsson tidigare nämnt, vad gäller åsiktsregistreringen och svär sig också fri från allt eventuellt historiskt ansvar. Ur konstitutionell synpunkt är hans förhållningssätt formellt oantastligt. Det är svårt att veta vad som kan dölja sig bakom det snåla svaret.

Det har under lång tid förekommit uppgifter om samarbete mellan det socialdemokratiska partiet och underrättelsetjänsten. Men samtidigt har det varit svårt för de inblandade att komma med klarlägganden. Allteftersom har dock uppgifter ändå förts upp i ljuset, bl.a. av socialdemokraten och f.d. minister Sten Andersson.

Regeringens utredningsuppdrag till Försvarets underrättelsenämnd, som arbetade med ärendet mellan mars och november 1998, och forskningsuppdraget till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, HSFR, som har fem år på sig från 1997, har hittills inte varit tillfyllest. Miljöpartiet har hela tiden krävt ett helhetsgrepp, en sanningskommission som den i Norge.

Glädjande nog har vi nu till slut fått till stånd en sådan kommission för granskning av säkerhetstjänsterna som har till uppgift att tvätta den eventuella byken och utan förbehåll rikta strålkastarna på de orsaker som skapat så mycken misstänksamhet och olika uppgifter om vad som egentligen skedde och under vems ansvar. Granskningen skall omfatta tiden från andra världskrigets slut fram till dess kommissionens arbete är slutfört.

Fru talman! Utskottet har därför ansett att det inte nu finns anledning att gå vidare med granskningen i ärendet om Ingvar Carlsson men säger också att i den mån resultatet av kommissionens arbete ger anledning till det kan utskottet givetvis få orsak att granska frågor om statsråds konstitutionella ansvar.

Fru talman! Jag tror att det är väldigt många som ser fram emot resultatet av granskningskommissionens arbete, som senast skall avrapporteras den 31 augusti år 2001.

(forts. 6 §)

Prot. 1998/99:101

27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Uttalanden i riksdagen
av Ingvar Carlsson
m.fl. om Socialdemo-
kraterna och åsikts-
registrering*

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.54 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Frågestund

5 § Frågestund

Anf. 24 TALMANNEN:

Kammarens sammanträde återupptas nu för riksdagens frågestund. Regeringen representeras i dag av utrikesminister Anna Lindh, jordbruksminister Margareta Winberg, kulturminister Marita Ulvskog, försvarsminister Björn von Sydow, statsrådet Maj-Inger Klingvall och finansminister Bosse Ringholm. Statsrådet Lejon är på grund av sjukdom förhindrad att närvara i dag. Utrikesministern svarar såväl på allmänpolitiska frågor som på frågor som rör hennes eget arbetsfält. Övriga statsråd svarar på sådana frågor som berör respektive statsråds ansvarsområde. Jag förklarar omedelbart ordet fritt. Varsågoda!

Dubbelbeskattningen på riskkapital

Anf. 25 CATHARINA HAGEN (m):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till finansministern. Avser finansministern att avskaffa dubbelbeskattningen på riskkapital?

Anf. 26 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det är en fråga som bland många andra behandlas i överläggningar mellan riksdagens politiska partier. Tanken är ju att vi skall diskutera skatterna som helhet, både inkomstbeskattning och kapitalbeskattning. Därför får den frågan naturligtvis ses i samband med övriga skatter. Den får behandlas som en del av ett gemensamt skatteförslag framöver.

Anf. 27 CATHARINA HAGEN (m):

Fru talman! Skall jag tolka finansministern så att han anser att det finns behov av att minska dubbelbeskattningen på riskkapital och att det mer är fråga om hur man skall finansiera det? Är det en riktig tolkning av svaret?

Anf. 28 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! De olika delarna i skattepolitiken skall ju ses som en helhet, och det finns ett antal villkor som har ställts upp för en skatteförändring, en skattereform. Bland villkoren ingår naturligtvis att skattesänkningar skall vara finansierade. Det ingår också ett antal andra viktiga

parametrar som handlar om de budgetpolitiska mål som vi har ställt upp för att få en god stabilitet i svensk ekonomi.

Skall man tolka mig på något sätt skall man alltså göra det så att alla de villkor som har ställts upp för en större skatteförändring naturligtvis måste kunna finnas med i diskussionen. Kapitalbeskattningen får bli en av många olika delar som skall vara med i ett skatteförslag.

Prot. 1998/99:101

27 maj

Frågestund

Milošević

Anf. 29 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till utrikesminister Anna Lindh. Åtskilliga gånger och i många olika sammanhang har jag sagt följande: Det blir ingen fred på Balkan förrän Karadzic, Mladic och Milošević ställs inför krigsförbrytardomstolen i Haag. Karadzic och Mladic är sedan många år åtalade för krigsförbrytelser men har ännu inte ställts inför domstolen. Åtalet mot dem har mer eller mindre upplevts som ett slag i luften. Och nu är eventuellt också Milošević åtalad som krigsförbrytare.

Min fråga är då: Förväntar sig utrikesministern att han också skall *ställas* inför domstolen om han blir åtalad? Hur skall det i så fall gå till? Hur kommer utrikesministern och regeringen att agera inför denna eventuella nya situation?

Anf. 30 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Tanken är naturligtvis att när man blir åtalad skall man också ställas inför domstolen. Principiellt är det väldigt viktigt att den som har begått krigsförbrytelser, den som har begått brott av det här slaget, också skall ställas inför domstol. Det är oerhört viktigt att man markerar att detta även gäller ledare för länder, presidenter och liknande.

Samtidigt skall man nog vara klar över att det i det här fallet finns skäl att vara lite splittrad. Även om vi anser att det är principiellt viktigt att Milošević ställs till ansvar för de brott som han kan ha begått kommer detta mitt i en situation där de politiska förhandlingarna är väldigt intensiva. Det här riskerar alltså att ytterligare försvåra de politiska förhandlingarna.

Skall jag vara riktigt ärlig tycker jag att principerna om vikten av att man ställs inför rätta här står mot vad det kan få för resultat i praktiken i dag, nämligen att detta faktiskt försvårar de intensiva politiska förhandlingar som just nu pågår för att få slut på kriget.

Anf. 31 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Jag förstår att det finns många svåra frågor och att det är en svår situation som har uppstått. Men jag förstår också att väldigt många av de människor som i dag finns på Balkan, som befinner sig i en svår situation och som har blivit utsatta för Miloševićs aktiviteter, om jag får säga så, känner en glädje och förtröstan i dag. De ser med stort hopp mot framtiden. Jag tror alltså att det här har en väldigt stor symbolisk verkan för de människor som i dag lider. Håller utrikesministern med mig om det? Och hur är regeringens ställningstagande här? Ser regeringen hoppfullt på situationen just när det gäller den här handlingen eller är det bara problem?

Anf. 32 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Domstolen är självständig. Regeringen skall inte gå in och bedöma eller värdera domstolens ställningstaganden. Som jag sade finns det två sätt att reagera på, och jag tror att båda är riktiga.

Vi kan känna hoppfullhet för att ansvaret för mänskliga rättigheter blir ännu tydligare och för att det tydligt klargörs att även om man sitter som president har man ett ansvar för att efterleva de mänskliga rättigheterna och inte begå krigsförbrytelser. Men vi kan också känna en oro för att kriget kan förlängas, att den politiska förhandling och dialog som just nu pågår ytterligare kan försvåras och att kriget därmed kan förlängas.

Anf. 33 MARGARETA VIKLUND (kd):

Fru talman! Den korta följdfrågan är: Kan det här också återverka på den säkerhetspolitiska situationen för Sverige?

Anf. 34 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Den bedömningen gör jag inte. Sveriges säkerhetspolitiska läge är nog stabilt trots detta.

Barnäktenskap

Anf. 35 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Maj-Inger Klingvall. Vi har under några dagar nu nåtts av skrämmande information om att alltför många barn bortförs från landet eller tvingas in i barnäktenskap. Det här skrämmer mig, inte bara ur perspektivet med sexualbrott eller bristande skola och utbildning för de här flickorna, som det främst handlar om, utan också med tanke på det faktum att barnkonventionen kräver av oss att vi skall se till barnets bästa. Jag undrar vilka åtgärder regeringen planerar för att komma till rätta med detta problem.

Anf. 36 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Som Margareta Israelsson påpekar är det här ett allvarligt problem som jag anser att vi måste finna en lösning på. Det här var en fråga som Sverige tog upp i rapporten till FN:s barnkommitté. Därför hade vi också en kort debatt om den här frågan för några månader sedan här i kammaren i samband med att jag lämnade en rapport från det förhör vi hade i Genève.

Vad som pågår nu är ett familjerättsprojekt på Justitiedepartementet. Där finns bl.a. den här frågan med i arbetet. Enligt vad jag har erfarit nu kommer frågan att hanteras med förtur.

Det jag tycker är viktigt att understryka är att de senaste veckornas debatt också har visat att det här är ett problem som kanske är större än vi egentligen tänkte oss från början. Det handlar ju faktiskt om diskriminering av barn med utländsk bakgrund som inte får samma skydd som andra. En del av dem får inte heller samma möjligheter till skolgång och utbildning som alla barn faktiskt har rätt till i Sverige.

Det är också en fråga om kultur. Det handlar om förhållandet mellan barn och vuxna. Man kan alltså ha ett bredare perspektiv, och det tycker jag att det är viktigt att vi nu också anlägger på den här frågan.

Fru talman! Får jag då kort fråga: Anser statsrådet och regeringen att det finns skäl för särskilda åtgärder för att skydda dessa barn och då främst flickor mot – eventuella, får jag väl säga – skyddade sexuella övergrepp?

Anf. 38 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Vi har ju en lagstiftning som skall ge skydd till barn under 15 år när det gäller sexuellt umgänge. Det är klart att det här är en viktig skyddsfråga, och det är en viktig fråga också när det gäller synen att alla barn skall ges lika möjligheter när de finns här i landet.

Naturligtvis upplever jag, som ansvarig också för FN:s barnkonvention, det här som en utomordentligt viktig fråga där det gäller att kunna få en lösning, även i det bredare perspektiv som jag var inne på.

EMU-frågan

Anf. 39 FREDRIK REINFELDT (m):

Fru talman! Jag har en fråga till finansministern. Bosse Ringholm förbereder just nu ett svar på en interpellation som han och jag skall diskutera på måndag. Jag förstår att det tar mycket tid, men jag tänker ändå ställa en fråga som handlar om EMU och det faktum att finansministern har bidragit till en ökad osäkerhet om den svenska positionen visavi euron vad avser både när Socialdemokraterna själva skall fatta beslut och när riksdagen skall fatta det slutgiltiga beslutet.

Det här har nu fått Volvo, ett av Sveriges viktigaste företag, att avbryta sina EMU-förberedelser. Rapporter om detta når oss via medierna. Man talar i stället om att flytta ut nya investeringar inom euroland. Jag skulle vilja att finansministern nu tar tillfället i akt och, för att dämpa den oro som gör att vi på det här sättet tappar sysselsättning och investeringar, ger oss ett något klarare besked om beslut angående euron.

Anf. 40 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Under de veckor som jag varit finansminister har jag gett ett och samma entydiga besked om min och regeringens uppfattning i EMU-frågan. Jag kan upprepa det beskedet till Reinfeldt om det underlättar.

Regeringen och det socialdemokratiska partiet har för avsikt att i ett senare skede ta ställning till frågan om Sveriges inträde i EMU. För det socialdemokratiska partiets del finns det en möjlighet genom vår extrakongress under våren 2000. Frågan om att ha en särskild folkomröstning i EMU-frågan kommer också att kunna diskuteras vid denna extrakongress.

Jag har i olika uttalanden angett att det finns möjlighet både via en folkomröstning och, naturligtvis, via allmänna val att ta ställning till EMU-frågan och att ett sådant ställningstagande för Socialdemokraternas del kan ske på våren 2000. Sedan finns det, om man nu vill utveckla argumentationen, både fördelar och nackdelar med en EMU-anslutning, men jag har inget skäl att i det här sammanhanget ta upp den diskussionen. Jag har alltså lämnat ett entydigt besked, och samma besked har läm-

nats av andra ledamöter av regeringen – av statsministern och vice statsministern – vid olika tillfällen. Det besked som Reinfeldt får i dag är alltså samma besked som han fick i går och som han fick för ett visst antal veckor sedan.

Anf. 41 FREDRIK REINFELDT (m):

Fru talman! Problemet är att det här bara är ett besked i tidtabellshänseende. Svenska folket/svenska väljare vet inte efter att ha lyssnat på finansministern mer om vad Socialdemokraterna egentligen tycker om EMU som projekt. I stället är det mer en diskussion om almanacksfrågor.

Bosse Ringholm har visst bidragit till förvirring genom att säga att man – det är också sättet att nu beskriva detta – *kan* tänka sig att fatta beslut våren 2000 på den socialdemokratiska partikongressen. Det är just det som har skapat en ökad osäkerhet. Marknaden och andra aktörer liksom svenska väljare har ju trott att de skall få ett entydigt besked. Således fortsätter den förvirrade signalering som Socialdemokraterna ägnar sig åt. Det är alltså inte klart att vi får besked vid en s-kongress år 2000. Det är också fortfarande oklart när en eventuell folkomröstning kommer. Det är det som leder till att Volvo och andra nu tittar utanför Sverige för att förlägga sina investeringar där. Därmed följer sysselsättning och viktiga jobb för Sverige med ut ur landet.

Anf. 42 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det har i diskussionen om både EU och EMU i Sverige mycket talats om behovet av respekt för att medborgarna i Sverige får möjlighet att vara med i diskussionen. Därför har regeringen sedan lång tid tillbaka förberett och gett ekonomiskt stöd till ett folkbildnings- och upplysningsarbete kring EMU-frågan. Jag tycker att alla ledamöter av Sveriges riksdag borde känna den respekten för det behov av tidsrum och rådrum som finns för en diskussion om EMU-frågan.

Jag inser att den som redan har bestämt sig för ett ja eller ett nej inte tycker att det behövs någon diskussion, utan att vi omedelbart kan gå till beslut. Men regeringen och det socialdemokratiska partiet tycker att det finns utrymme för och anledning till en sådan demokratisk diskussion. Det är dessutom det socialdemokratiska partiet och dess ombud som bestämmer dagordningen för extrakongressen på våren 2000, inte någon annan.

Anf. 43 FREDRIK REINFELDT (m):

Fru talman! Jag har i min politiska gärning – genom att satsa på personval och annat – visat att jag har stor respekt för folkviljan. Men just när det gäller EMU-projektet togs ju beslut om detta av EU:s stats- och regeringschefer i december 1991. Det är snart tio år sedan detta beslut fattades. Att fortfarande tala om att vi skall fundera lite till och att det behövs rådrum tycker jag faktiskt är att nästan förlöjliga hela frågan eftersom den är av så stor betydelse.

Vad jag frågade efter var ett besked om när Socialdemokraterna skall fatta sitt beslut. Sedan skall det naturligtvis kommuniceras med svenska väljare. Vi får inte blanda ihop två olika saker här.

Anf. 44 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Reinfeldts respekt för de svenska väljarna tycks vara något begränsad, eftersom han åberopar 1991 års beslut i EU om EMU. Sverige blev, som bekant, medlem i EU långt senare.

Alla undersökningar som görs när det gäller svenska medborgares uppfattning om EMU-frågan visar att det finns en mycket stor grupp som anser sig ha för lite kunskaper och för lite information om EMU-frågan och som vill känna på argumenten för och emot och delta i den diskussionen. Från socialdemokratiskt håll känner vi stor respekt för att också ge det utrymme; detta för att inte ytterligare skynda på den diskussion som finns om ett demokratiskt underskott i EU. Jag beklagar om Reinfeldt inte vill ge utrymme för en sådan folkligt förankrad folkbildningsinsats när det gäller EMU och en reell demokratisk diskussion om EMU:s fördelar och nackdelar. EMU fungerar ju sedan bara några månader tillbaka – sedan den 1 januari.

Utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete

Anf. 45 MÄRTA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till försvarsministern. EU-valrörelsen har nu så sakta rullat i gång, och vi är ute på gator och torg och resonerar med människor. En sak som jag har stött på hos ett antal väljare är att de är oroliga för det ökade samarbetet inom säkerhetspolitiken. De är rädda att detta skall leda till ett europeiskt försvar. Vad tycker försvarsministern att jag skall svara dessa väljare, och vad är det egentligen för ett ökat samarbete inom utrikes- och försvarspolitiken som behövs?

Anf. 46 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag skulle svara att det är viktigt att vi får ett ökat utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete för att tidigt kunna möta kriser *à la* den kris som vi ser i Kosovo och för att kunna undvika att det utvecklas till ett Kosovokrig.

Det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet handlar om att vi skall kunna ta mer av gemensamma beslut, ha mer av tidiga förebyggande insatser och också ha en viss militär kapacitet. T.ex. kan vi i dag se min-röjandet i Kroatien som just en sådan militär funktion. Men diskussionen handlar inte om besluten i Köln nästa vecka. Det kommer inte att handla om ett gemensamt militärt försvar, utan det som handlar om territorial-försvar och om ömsesidiga försvarsförpliktelser ligger utanför den gemensamma säkerhetspolitik som nu diskuteras i EU. Det är en fråga för de enskilda länderna eller för Nato, inte en gemensam fråga för EU.

Anf. 47 MÄRTA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Jag var tveksam om till vilken minister jag skulle ställa min fråga.

Det här låter lugnande, tycker jag. Tack för svaret!

Frågestund

Anf. 48 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Det här är också en fråga om besked, eller vad jag skall kalla det. Såvitt jag förstår pågår en process inom Försvarsdepartementet och dess berörda myndigheter angående framtidens försvarsmateriel osv. – vad vi kan tänkas behöva. För närvarande har, såvitt jag förstår, 700 miljoner kronor anslagits som skall kunna användas till detta. Finns det några prioriteringsordningar som försvarsministern kan redogöra för inför riksdagen som man använder när man funderar på vart pengarna skall gå? Och vilken effekt kan dessa prioriteringar i så fall få för berörda industrier, t.ex. för Karlskoga när det gäller Bamseprojektet?

Anf. 49 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Överbefälhavaren arbetar med en s.k. materielplan som kommer att överlämnas till regeringen den 15 juni. Den innehåller överbefälhavarens förslag till prioriteringar grundat på det förslag som han har utarbetat och som lämnades förra veckan om inriktningen av stridskrafter för framtiden.

I beslut den 29 april angav regeringen planeringsramarna, dvs. vilken budget Försvarsmakten kommer att ha åren 2000 och 2001. Där kunde vi ange en viss höjning av anslaget.

Överbefälhavaren arbetar nu också med avvägningen mellan materielverksamhet och annan verksamhet. Det betyder att vi efter den 15 juni får möjlighet till en offentlig debatt kring de prioriteringar som överbefälhavaren då kommer att redovisa som sina förslag till statsmakterna.

Anf. 50 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för det svaret. Det var inte helt oväntat, men ingen prioritering har skickats med i nuläget. Det måste pågå en diskussion om vad man tycker är allra viktigast, om ifall man skall satsa mer på t.ex. flygstridskrafter eller på att kunna försvara dessa flygstridskrafter.

Anf. 51 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! De prioriteringar vi har utgår från riksdagens ställningstagande. De anger att det handlar om kompetenser och förmågor i Försvarsmakten, om försvarsindustriella kompetenser som är av den betydelsen att de behöver vara i Sverige och om vårt mellanstatliga samarbete på försvarsmaterielsidan. Det är tre parallella prioriteringsgrunder som inte säkert alltid leder till samma resultat.

Vi fick i början av året ett offentligt förslag från överbefälhavaren där vissa materielsystem som ÖB ansåg var tidskritiska under våren var upptagna. De presenterades just med dessa olika kriterier. Vi har arbetat med dem under våren. Mitt syfte har varit att till det yttersta försöka skjuta ställningstagandet i dessa materielsystem fram till den 15 juni, så att både ÖB själv i sin planeringsprocess och statsmakterna i avvägningarna skall få en så total bild som möjligt av både Försvarsmaktens kompetenser, förmågor och behov, försvarsindustriella kompetenser och vårt mellanstatliga samarbete.

I några fall har jag ansett att det verkligen var, när det kom till kritan, tidskritiska projekt. Då har vi i några fall också fattat beslut under våren för att ge anvisning om vad inriktningen bör vara.

Det betyder alltså att det finns prioriteringsgrundvalar. Den precisa frågan som du ställde, om avvägningen inom luftförsvarsstridskrafterna, är däremot någonting som kommer den 15 juni.

Prot. 1998/99:101
27 maj

Frågestund

Upphovsrättsskyddad musik

Anf. 52 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Min fråga gäller upphovsrättsligt skyddad musik i *public service*-kanalerna. Jag vill ställa min fråga till statsrådet Ulvskog.

Enligt många olika uppgifter har radion, ofta P 2, inte råd att spela upphovsrättsskyddad musik. Jag har också hört från olika håll att det rent av har gått ut uppgifter från ledningen om att man under vissa tider inte får spela upphovsrättsskyddad musik. Troligen måste man helt enkelt spara pengar därför att man inte har råd att betala Stimavgifterna.

Det här går naturligtvis stick i stäv med den statliga kulturpolitiken och *public service*-uppdraget. Min fråga till statsrådet är: Vad avser statsrådet att göra för att *public service* i ökad utsträckning skall kunna ta sitt ansvar och spela svensk nutidsmusik, som det ju handlar om?

Anf. 53 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Redan den 13 november 1997 fattade regeringen ett beslut som innebär en kraftig satsning på *public service*, både televisionen och radion. Man fick ett kraftigt medeltillskott efter några ganska besvärsliga år.

Dessutom har det nyligen skett en förändring av det som kallas för SR-index, vilket innebär att Sveriges Radio har fått ett extra tillskott på, tror jag, 18 miljoner kronor. Den ekonomiska situationen är alltså inte särskilt ansträngd vad gäller *public service*.

Samtidigt är det naturligtvis så att även *public service*-företagen hela tiden noga måste göra prioriteringar av hur man använder sina medel. Jag kan inte, skall inte och vill inte gå in i de enskilda *public service*-företagen och börja tala om i detalj hur de skall disponera sina medel. Men när vi nu under nästa år börjar förbereda arbetet med nya s.k. *public service*-tillstånd för radion och televisionen är det ett naturligt tillfälle att ta upp och titta på hur t.ex. nutida svensk musik behandlas i exempelvis Sveriges Radio.

Det blir i så fall en ledning för dem som har att fatta de dagliga besluten självständigt i dessa *public service*-företag.

Anf. 54 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v):

Fru talman! Det gläder mig mycket att regeringen i direktiv till den nya *public service*-beredningen kan tänka sig att just föra in den här frågan. Det är ju av yttersta vikt, i den balans som finns i det utbud vi får i våra radioapparater, att vi också i ökad utsträckning jämfört med i dag får lyssna på nutida svensk musik. I dag är det ju så oerhört stort utbud av oskyddad musik som kommer från t.ex. Amerika, så det gläder mig

mycket att vi i framtiden förhoppningsvis skall kunna få en bättre balans på det här området.

Arealstöd från EU

Anf. 55 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! På förekommen anledning vill jag fråga jordbruksminister Margareta Winberg om jordägare kan göra anspråk på någon del av det arealbidrag som utgår från EU till brukare av jordbruksarrende.

Anf. 56 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Om en arrendator har jord och djur som man kan uppbära EU-bidrag för är det arrendatorn som skall ha de bidragen. Förhållandet till jordägaren regleras i arrendet, som naturligtvis kan ändras. Men jordägaren kan inte enligt den förordning som finns göra anspråk på någon del av bidragen, varken arealstöd, djurbidrag eller miljöersättning.

Anf. 57 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Jag tackar för ett mycket klargörande svar. Det är nämligen på det sättet att det förekommer verifierade uppgifter om att jordägare har ställt sådana krav och hotat med att höja arrendena om de inte går igenom. Jag tycker därför att det var mycket viktigt att vi fick det här klargörande svaret.

Jordbrukets skatteproblem

Anf. 58 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Som konsumenter kan vi i Sverige i dag inte välja mat på lika villkor, beroende på att svenska producenter bär på kostnader som andra jämförbara länder inte har. Man talar om en ryggsäck på svenska bönder.

Det här har dokumenterats i en statlig utredning för flera år sedan. Vi i Centerpartiet och andra har krävt att den här ryggsäcken skall lyftas av.

Regeringen har talat om jordbruket som en framtidsnäring. Jordbruksministern har hänvisat frågan till de pågående skatteöverläggningarna, och bara till dem.

Då vill jag fråga finansministern hur han tänker agera i skatteöverläggningarna. Jag har förstått att man inte har kallat till något nytt möte. Hur tänker han agera i skatteöverläggningarna för att lyfta av ryggsäcken den 1 januari nästa år?

Anf. 59 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Skattesamtalen mellan riksdagspartierna omspänner ett stort område. Det gäller hela inkomstbeskattningen och kapitalbeskattningen. Det är naturligtvis så att den bransch som berörs i frågan liksom andra branscher gärna vill komma in på planen med sina frågor. Det är i dagens läge ogörligt att se hur alla de branscher och områden som kan komma att beröras av skattesamtalen kan komma att landa.

Jag kan bara som svar på frågan konstatera att vi har all anledning från partiernas sida att ta upp de frågor som kan berörda enskilda branscher och även då jordbruket i en sådan diskussion.

Prot. 1998/99:101
27 maj

Frågestund

Anf. 60 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Nu vet säkert finansministern att vi i Centerpartiet har lyft fram den här frågan redan när skattesamtalen inleddes. Finansministern vet naturligtvis också att jordbruksministern har hänvisat den här frågan just till skattesamtalen.

Vad jag begriper är det inte kallat till något nytt möte i skatteöverläggningarna. Om nu regeringen är så tydlig som man säger sig vara när det gäller att den här ryggsäcken måste hanteras och att jordbruket är en framtidsnäring, kan då inte finansministern säga om han är säker eller inte på att ryggsäcken genom regeringens agerande kommer att lyftas av?

Den korta frågan är alltså, fru talman: Kommer finansministern i överläggningarna att se till ryggsäcken lyfts av de svenska bönderna?

Anf. 61 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det är riktigt att jordbruket kan vara en framtidsbransch. Det finns många andra branscher som också har skäl att göra anspråk på att finnas med i diskussionen. Enskilda delar kring olika näringars skatteproblem kan till en del naturligtvis komma att lösas under skattesamtalen. Samtidigt vet jag att det finns anspråk från många olika branscher att deras speciella problem skall tas upp. Därför får just jordbrukets skatteproblem diskuteras tillsammans med andra branschers skatteproblem.

Anf. 62 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Får jag tolka finansministern så att han inte lovar att ryggsäcken lyfts av de svenska bönderna?

Anf. 63 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Jag lovar att de svenska böndernas skatteproblem, liksom andra branschers skatteproblem finns med i den helhetsdiskussion vi skall ha om skattepolitikens framtid som handlar både om inkomstbeskattningen och om företagens beskattningssituation.

Barnårsrätten

Anf. 64 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Maj-Inger Klingvall. I den nya lagen om pensionsrätt framgår att en förälder kan få extra pension för de år då hon har eller har haft små barn. Det kallas för barnår. Det kan också utgå retroaktivt vid adoption av barn. Försäkringskassan har nu skickat ut förfrågan till föräldrar till adopterade barn. Av blanketten kan man läsa ut att man inte räknas som förälder förrän från datum för adoptionsbeslutet.

Sådana beslut tog förr rätt lång tid efter det att barnet kommit. Det tar fortfarande viss tid. Det kunde ta ett till två år. Det ger en orimlig konsekvens i förhållande till föräldrar med biologiska barn, dvs. den blivande adoptivmamman kan gå miste om barnår.

Anser Maj-Inger Klingvall att det är rimligt att barnår räknas först från datum för ett administrativt beslut?

Anf. 65 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! När det gäller barnårsrätten och adopterade barn har den som har vårdnaden om barnet rätt att tillgodoräkna sig barnårsrätt när man har barn under fyra år. Fr.o.m. den 1 januari 1999, fr.o.m. att lagstiftningen om det reformerade pensionssystemet har trätt i kraft, gäller att man får räkna från den tidpunkt då man tagit emot barnet i Sverige i syfte att adoptera det. Men när det gäller de retroaktiva reglerna, alltså det som hänt före den 1 januari 1999, får man tillgodoräkna sig tiden från det att man formellt blivit vårdnadshavare i och med att man fått sin adoption godkänd.

Jag kan tillägga att det här är en fråga som har diskuterats bland de fem partierna i genomförandegruppen. Vi har bedömt det som administrativt väldigt besvärligt att finna någon annan form när det gäller reglerna för retroaktiv tid.

Anf. 66 LENNART KOLLMATS (fp):

Fru talman! Jag har inget att erinra mot den sakliga framställning som statsrådet gjorde över hur det står till. Däremot fick jag inget svar på min fråga om rimligheten. När ett barn kom från utlandet folkbokfördes det ju omedelbart hos vårdnadshavaren. Jag begriper inte vad det är för administrativa svårigheter i de här fallen.

Anf. 67 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Det är alltid litet besvärligare och krångligare när man skall gå tillbaka i tiden. Att få det att fungera på ett korrekt sätt administrativt när det gäller barnårsrätten och adopterade barn har visat sig vara väldigt svårt. Därför har de fem politiska partierna enat sig om det regelverk vi har i dag.

Dagspressens upplagor

Anf. 68 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till kulturminister Marita Ulvskog.

Uppgifter jag har fått de senaste veckorna tyder på att tidningsabonnemangen går ned i Sverige. Tidningarnas ekonomi blir därmed försämrade. Det kompenseras inte av annonsintäktsökningar som mycket annat i ekonomin skulle kunna tyda på.

Det här leder till en osäker och pressad situation inte minst för andra-tidningarna, fådagartidningarna och en lång rad endagstidningar. Det är det glömda Sverige som har stort behov av den belysning de tidningarna ger.

Ämnar Marita Ulvskog inom ramen för vårt presstödd företa några ändringar som kan säkra utgivningen eller i varje fall öka de ekonomiska möjligheterna för dessa tidningar att komma ut?

Anf. 69 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Kenth Högström ger en ganska riktig beskrivning av hur det ser ut på dagspressmarknaden.

Dagspressens upplagor har under de senaste sju åtta åren minskat med i genomsnitt 14 %. Men tittar man på just andratidningarna, dvs. de som inte befinner sig på de mest lukrativa marknaderna, finner man att de har tappat 25–50 % i upplaga.

Det ger ju en bild av att det finns ett antal tidningar som befinner sig i en mycket svår situation. De är icke attraktiva annonsorgan. De har svårt att hävda sig på annonsmarknaden. Det gäller både flerdagartidningar och fådagartidningar.

Det är ett hot mot mångfalden på mediemarknaden i Sverige. Det finns många hot. Det här är ett av dem.

Tvåtidningssorterna, dvs. de orter där det utkommer två morgontidningar, riskerar att bli färre än de redan är.

Av det skälet kommer vi de närmaste åren att vidta en rad åtgärder. Jag är beredd att redovisa det ytterligare i nästa svar.

Anf. 70 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Den följdfråga jag har gäller just handläggningstiden av en sådan regeländring. Hur snabbt kan ministern initiera förändringar som kan säkerställa en planeringshorisont för de hotade tidningarna?

Anf. 71 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Först och främst får den förändring av upplaga och hushållstäckning som vi har beskrivit konsekvenser för en del gränser och regelverk i det nuvarande presstödsystemet. En intern översyn av detta har gjorts i Kulturdepartementet. Jag räknar med att vi inom några veckor skall kunna skicka ut en departementsskrivelse på remiss. Det handlar helt enkelt om att få systemet att fungera något bättre. En del av avarterna i det måste vi göra något åt.

Nästa steg är – där är jag ännu inte framme, men det är min ambition – att återkomma till de ekonomiska frågorna. Min uppfattning är att på sikt måste presstödet höjas.

Flytt av ledningen för Sjöhistoriska museerna

Anf. 72 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Min fråga är också till kulturminister Marita Ulvskog.

Riksdagen har begärt av regeringen att man skall flytta ledningen av Sjöhistoriska museerna till Karlskrona. Enligt min mening har detta dragit ut på tiden.

Nyligen kunde man läsa om en utredning som visar att det enligt utredarens egen bedömning blir mycket dyrt att genomföra flytten eftersom knappast någon personal vill följa med.

Nu är min fråga hur kulturministern avser att hantera ärendet vidare.

Anf. 73 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! En utredning lämnade sitt förslag till Kulturdepartementet för någon månad sedan. Det visade att det var förenat med mycket

stora kostnader att genomföra en flyttning av den administrativa ledningen till Karlskrona när det gäller de sjöhistoriska museerna. De är ju tre, nämligen Sjöhistoriska museet i Stockholm, Vasamuseet i Stockholm och Marinmuseum i Karlskrona.

Vi bereder nu detta material, som självfallet också har remitterats. I budgetpropositionen återkommer regeringen i denna fråga.

Anf. 74 JOHNNY GYLLING (kd):

Fru talman! Jag undrar om kulturministern kan säga någonting om ifall det finns flera hinder mot att genomföra flytten än rent ekonomiska. När kan man tänka sig att den i praktiken blir genomförd?

Anf. 75 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Vi återkommer, som sagt, från regeringens sida i budgetpropositionen, men pengar är ett hinder. Dessutom är det naturligtvis fråga om en värdering av vad pengar skall användas till. Är det bra att använda mer pengar till att bygga parallella administrativa organisationer, eller bör man lägga mer pengar på delar av museiverksamheten? Också det är en fråga som i dag bereds i departementet.

F-skattsedel

Anf. 76 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till finansminister Bo Ringholm. Vi har fått se en del skräckrubriker i tidningarna om att skattemyndigheterna inte klarar att granska deklarationerna så mycket som man hade tänkt. Därför kommer det att försvinna kanske många hundra miljoner i skatteinkomster. Samtidigt får en massa människor som faktiskt vill betala skatt inte möjlighet att göra det därför att man inte har ett modernt begrepp för näringsverksamhet. T.ex. kan många kvinnor som vill starta tjänsteföretag och bli skattebetalare inte få ut en s.k. F-skattsedel. Många vill betala vitt och skatta för den barnvakt som man anställer men har rent praktiskt inte möjlighet att göra detta.

På Riksskatteverket finns det många färdiga förslag för hur man skulle kunna genomföra sådana förändringar att de som vill betala skatt lättare kan göra det. Vi i Folkpartiet har drivit de här idéerna i många år, men det händer ingenting.

Jag skulle vilja fråga finansministern, som bara har jobbat några veckor på sin post och som därför kanske inte har blivit van vid att säga nej till de här förslagen, om han har några planer på att genomföra de här förändringarna och förenklingarna för dem som vill betala skatt.

Anf. 77 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Först vill jag till Karin Pilsäter och andra här i kammaren säga att F-skattsedeln nyligen har diskuterats. Det är faktiskt så att de allra flesta, 98–99 %, får F-skattsedel snabbt. Detta är alltså ett mycket begränsat problem, som inte skall förstoras.

Vidare har olika utredningar nyligen bl.a. till Finansdepartementet lämnat ett antal förslag om olika typer av förenklingar. Det är regeringens avsikt att återkomma på de punkterna. Det gäller initiativ från Riks-

Anf. 78 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Jag tror att de flesta människor skulle uppleva det som mycket märkligt om man vände på begreppen och i stället sade: Men 98–99 % av löntagarna betalar ju skatt, så det gör väl ingenting om de andra inte får möjlighet till det. Jag tycker att det borde vara självklart att man hade ambitionen både att göra det så lätt som möjligt för skattebetalarna och att göra det så svårt som möjligt för dem som inte vill följa reglerna. Även om det är ett stort steg framåt att Finansdepartementet och finansministern vill göra någonting åt de krångliga reglerna, tycker jag inte att det lät helt förtroendeingivande.

Frågan om förenklad deklaration även för småföretagare är i väldigt stor utsträckning en jämställdhetsfråga, eftersom väldigt många kvinnor vill starta och börja bedriva sin verksamhet inom sektorer som traditionellt inte har ansetts vara riktig näringsverksamhet. Dessa kvinnor har därför på olika sätt inte fått de bästa förutsättningarna att starta och driva företag, försörja sig själv och bli skattebetalare.

Jag vill verkligen understryka att jag hoppas att finansministern kommer tillbaka med konkreta förslag.

Anf. 79 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det är naturligtvis regeringens och Finansdepartementets avsikt att bereda alla sådana här förslag som kan handla om förenklingar när det gäller vårt deklarationsförfarande och vår skatteverksamhet. Samtidigt som man arbetar med att förenkla skattereglerna och skatteförfarandet måste detta naturligtvis också vägas mot kraven på säkerhet och mot de grundläggande rättigheter och skyldigheter som vi alla som skattebetalare också har att hantera. Därför är det rimligt att det utförs ett grannliga arbete kring de här förenklingsförslagen.

Jag kan försäkra frågeställaren om att vi avser att återkomma med förslag till olika typer av förenklingar av vårt skatteförfarande, allt för att underlätta både för löntagare och för företagare.

Konkurrensfrågor

Anf. 80 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Jag har en fråga till jordbruksministern. Det är både en konkurrens- och en miljöfråga.

Det finns ett litet företag på västkusten som producerar tvättmedel som används för att rengöra mjölkeriutrustning. Mjölkbönderna gillar det här medlet. Det är prisvärt och effektivt, och det är dessutom mycket miljövänligt. Men för att kunna sälja det måste företaget ha tillgång till Arlas distributionsnät. Det har man tidigare haft, och detta tvättmedel har blivit alltmer populärt.

Men en vacker dag tvingades det här företaget som alla andra höja priset på produkten, och då ansåg Arla att den inte skulle få vara med längre. Medlet åkte bort från prislistan och från lagerhyllorna. Fortfarande är detta tvättmedel mycket intressant, men det inträffade har själv-

fallet inneburit att företaget har råkat ut för stora ekonomiska bekymmer. Det har sedan länge kämpat för att försöka överleva, med stora lån i bank osv.

Vad tycker jordbruksministern egentligen om en sådan här historia? Vad skall man rekommendera detta lilla företag att göra?

Anf. 81 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Jag har faktiskt läst om det här fallet i Dagens Industri. När man läser om det och även när man hör Lennart Beijer beskriva det kan man ju inte tycka att det är bra. Man kan också förundras över att det går att göra så här, särskilt med tanke på att vi har ett konkurrensverk som skall bevaka sådana här frågor.

Jag vet att företagsledningen i mitten på maj träffade Konkurrensverkets generaldirektör och att det har lett till att man återigen har tagit upp frågan.

Mer än så kan jag dock inte säga i ärendet. Det är egentligen inte mitt ärende, utan det ligger väl närmare näringsministern.

Anf. 82 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Den här historien har, som jag sade, pågått länge. Jag har själv försökt följa den i drygt ett år. Företaget ligger i Eldsberga i Halland.

När vi diskuterar konkurrensfrågor säger vi ofta att det är kommunerna som gör fel. Det visar sig ändå gång på gång att det är de större företagen som missbrukar sin makt mot alltför små företag. Det finns ingen offentlig kontroll över de större företagen. De kommer alldeles för lätt undan, och många småföretag går i backen.

Arlas skandalösa agerande innebär att vi tvingas välja utländska tvättmedel, fastän vårt svensktillverkade är bättre och mer prisvärt. Kan jordbruksministern ändå tänka sig att gräva djupare i en sådan här historia, så att man kan lyckas med att rädda företaget i fråga?

Anf. 83 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Om jag lovade att gräva vidare skulle jag kanske inte vara riktigt sanningsenlig, eftersom jag inte vet hur jag skall gräva. Det här är just nu en fråga för Konkurrensverket.

Dessutom är detta mera en fråga för näringsministern. Vad jag kan lova är att förmedla den här diskussionen till näringsministern, som i dag inte är här. Eftersom han så att säga äger ärendet, vet han kanske bättre vad man kan gräva vidare med och i.

Internationell brottmålsdomstol

Anf. 84 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Jag vill ställa min fråga till utrikesministern. Generalsekreterare Kofi Annan var ju i riksdagen i går, och han pekade då bl.a. på att det förra sommaren i Rom beslutades om ett regelverk för en internationell brottmålsdomstol. Han efterlyste i samma passus en snabb ratificering av detta regelverk.

Min enkla och raka fråga till utrikesministern är: När kommer regeringens förslag till riksdagen, så att vi kan besluta om denna ratificering?

Prot. 1998/99:101
27 maj

Anf. 85 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Det kommer för Sveriges del snart. Jag kan inte säga något exakt datum, men däremot kan vi se att det fortfarande saknas oerhört många stater. Vi räknar med att det tyvärr kommer att ta två, tre eller kanske t.o.m. upp till fyra år innan tillräckligt många stater har ratificerat regelverket, så att domstolen verkligen kan börja fungera.

Det här är en väldigt viktig angelägenhet för oss, eftersom den här domstolen kommer att göra det möjligt att döma för brott mot mänskliga rättigheter på ett sätt som inte har varit möjligt tidigare.

Sverige driver därför också i olika internationella sammanhang vikten av att länder ratificerar så att domstolen kan börja fungera.

Frågestund

Anf. 86 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Det måste sägas vara utomordentligt beklagligt att så många länder vill dra ut på det här, när vi så väl behöver denna domstol. Min fråga till utrikesministern är: Är Sverige berett att vara ett föredöme och se till att vi ratificerar snabbt?

Anf. 87 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Mycket kort: Självklart ja.

Finansiering av reaktorer i Ukraina

Anf. 88 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till finansministern.

Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling kommer under de närmaste månaderna att fatta beslut om en eventuell finansiering av reaktorerna K2R4 i Ukraina. Kommer finansministern som styrelseledamot i banken att verka för att en sådan finansiering inte skall ske?

Anf. 89 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det är en fråga som jag ännu inte, på den korta tid som jag har tjänstgjort som finansminister, har haft anledning att gå in i detaljerna i. Men jag kommer självfallet, när frågan väl läggs på bankens bord, att ta del av allt material som finns.

Landsarkiven

Anf. 90 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Jag vill ställa min fråga till kulturminister Marita Ulvskog. Den handlar om landsarkiven.

I dag finns det två landsarkiv för norra Sverige, i Härnösand och i Östersund. Det senare betjänar Jämtland, medan Härnösand betjänar övriga Norrland. För att klara de krav som nu kommer att ställas på verksamheten framöver behöver man göra utbyggnader i Härnösand.

Min fråga till kulturministern är: Finns det några tankar eller reflexioner om att till andra regioner flytta ut delar av landsarkivet som berör t.ex. Norr- och Västerbotten?

Jag skulle kunna föreslå ort. På den ort där jag bor har vi väldigt gott om lokaler. Jag vet att kulturministern vet vad jag menar.

Också forskarföreningen för Norr- och Västerbotten är överens om orten och att arkivet bör förläggas till Norrbotten. Finns det några planer på att dela upp den här verksamheten?

Anf. 91 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Fru talman! Ja, jag är väl medveten om att det finns gott om plats i Bodens fästning. Det finns det i andra delar av landet också.

De frågor som rör landsarkiven, egentligen även resurs- och lokaliseringsfrågor, hanteras vanligtvis av den myndighet som ansvarar för dem, nämligen Riksarkivet. Likväl vill jag säga, bl.a. därför att riksdagen har uppmärksammat frågan, att vi i Kulturdepartementet nu bereder frågan om vi skall tillsätta en arkivutredning. Det är alltså ett önskemål från riksdagen. I så fall kommer naturligtvis en del av de frågor som vanligtvis hanteras av myndigheten själv, Riksarkivet, att finnas med i utredningen. Men detta är ännu inte avgjort. Skulle så ske, kommer säkert lokaliseringsfrågorna att spela en roll här.

Anf. 92 LENNART KLOCKARE (s):

Fru talman! Tack för svaret. Jag tycker att det andas en viss optimism i alla fall.

Jag vill bara säga att det naturligtvis skulle underlätta för människor och institutioner om landsarkivet låg närmare till för dem som bor och verkar i Norr- och Västerbotten. Avstånden från Norrbotten och ned till Härnösand är ju väldigt långa, i storleksordningen 50–75 mil.

Jag hoppas att det kan bli något positivt av det här. Tack så mycket!

Penningpolitiskt mål

Anf. 93 LENA EK (c):

Fru talman! Detta är en fråga till finansministern.

Sedan 1994 har ledstjärnan för den svenska penningpolitiken varit ett inflationsmål som formulerats så att målet för penningpolitiken är att begränsa inflationen i konsumentpriserna till 2 % med en tolerans för avvikelser från denna nivå på plus eller minus 1 procentenhet.

Min fråga är nu: Står regeringen fast vid Riksbankens ansvar för att försvara det penningpolitiska målet, även med samarbetspartner som faktiskt ifrågasätter detta och egentligen hela låginflationspolitiken? Står regeringen på tvivlarnas sida i finansutskottet eller kvar vid de ståndpunkter som gällde under samverkan med Centerpartiet, där saneringen av statens finanser och detta penningpolitiska mål styrde den ekonomiska utvecklingen?

Anf. 94 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Jag kan vara mycket kort och utomordentligt tydlig. Regeringens ekonomiska politik står fast. Regeringen har ingen annan uppfattning än den som tidigare framförts när det gäller penningpolitiken.

Anf. 95 LENA EK (c):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Jag är väldigt glad över att få detta mycket klara och entydiga besked, och det förmodar jag att Riksbanken också är. Tack.

Kommunernas och landstingens balanskrav

Anf. 96 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Jag har också en fråga till finansministern.

Fr.o.m. år 2000 har kommuner och landsting ett balanskrav. De skall vara i ekonomisk balans. Nu håller kommuner och landsting som bäst på att se över sina budgetramar för de närmaste tre åren.

I mitt hemlän Gävleborg har landstinget aviserat en skattehöjning. Fyra av tio kommuner har vänt sig till regeringen om extra stöd för att klara sin ekonomi. Det handlar om att klara balanskravet men också om att slippa nedskärningar av verksamheterna.

Min fråga till finansministern blir: Anser ministern att det i höstpropositionen kommer att finnas utrymme för mer stöd till kommunerna inför år 2000?

Anf. 97 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Sedan 1996 har regering och riksdag beslutat om olika nya insatser för kommuner och landsting på i storleksordningen 25–30 miljarder kronor en bit in på 2000-talet. Senast aviserades nya insatser i vårpropositionen.

För regeringen är det viktigt att just områdena vård, skola och omsorg får del av de nya resurser som vi kommer att kunna ha de närmaste åren i Sverige. Då får vi naturligtvis också pröva den, som jag vet, ganska ojämna ekonomiska situation som många kommuner har. Därför fanns det i den förändring som gjordes av det kommunala skatteutjämnningssystemet och av statsbidragssystemet ett särskilt belopp för kommuner som var särskilt utsatta. Sådana ansökningar kommer att prövas av regeringen.

Anf. 98 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! Resultatet av det, ministern, vet vi ju ingenting om. Det finns stor anledning att göra bedömningarna noggrannare än vad man har gjort hittills. Samtidigt som man ser den här situationen talas det om skattesänkningar för hushållen. Jag anser nog att kommuner och landstings ekonomi bör gå före sådana tankar, för annars blir ju effekten att skattesänkningar för några kan betyda skattehöjningar för andra.

Anf. 99 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Fru talman! Det som har fått gå före, som har varit regeringens prioritet nummer ett, är värnandet om just vården, skolan och omsorgen. Som

jag sade tidigare har ju regering och riksdag beslutat att föra över i storleksordningen 25–30 miljarder kronor till kommuner och landsting. Det har alltså fått den allra högsta prioriteten. Det är också ur det perspektivet som vi diskuterar att genomföra skattesänkningar under en flerårsperiod framöver. Eftersom vi under 90-talet, som ett led i budgetsaneringen, tvingats att både minska utgifter och öka skatter på olika områden, är det rimligt att vi prioriterar mer pengar till kommuner och landsting och samtidigt diskuterar skattesänkningar åren framöver.

Pensionstillskottet

Anf. 100 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill till statsrådet Maj-Inger Klingvall ställa en fråga som är en sorts rättvisefråga. Den handlar om pensioner för personer som har rätt till utländska pensioner.

Jag har ett exempel på en kvinna som efter lång skriftväxling beviljades 1 000 kronor i pension från sitt hemland för ett ungdomsarbete en gång i tiden. Det gjorde att hennes pensionstillskott reduceras med i princip motsvarande summa. Jag tycker att det är lite märkligt att pensionstillskottet reduceras vid utländsk pension medan ATP-delen inte gör det, eftersom det ju drabbar personer med mycket låg pension.

Jag undrar vad statsrådet tänker göra för att komma till rätta med problemet.

Anf. 101 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Utan att fördjupa mig alltför mycket i regelverket är det ändå klart att pensionstillskottet tillhör den grundläggande delen i pensionen. En utländsk pension motsvarar inkomstpensionen, alltså ATP. Därav förklaringen till att pensionstillskottet reduceras med den utländska pensionen.

Anf. 102 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Skulle man inte kunna göra någonting åt detta eftersom det handlar om personer med låga pensioner? Skall man behöva likställa den utländska pensionsdelen med ATP-delen? Finns det inga möjligheter att komma till rätta med det här? Det handlar ju inte om så många personer.

Anf. 103 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Fru talman! Det är inte aktuellt på Socialdepartementet att göra förändringar i den här frågan. Däremot arbetar vi för att hitta goda lösningar framför allt mellan medlemsländerna inom EU när det gäller den förordning som reglerar hur vi tar med oss våra intjänade rättigheter. Det är en viktig fråga som vi arbetar med.

Tillsättning av högre tjänster vid universiteten

Anf. 104 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till jämställdhetsminister Margareta Winberg. I den akademiska världen, i universitetsvärlden, blir kvinnorna

färre ju längre upp man kommer i den akademiska karriären. Det är ofta oförklarligt varför en manlig sökande satts framför en kvinnlig. Folkpartiet föreslog i sin utbildningsmotion att man skulle göra en rejäl genomgång ur könsperspektiv av hur tillsättningar av högre tjänster har gått till, särskilt där både män och kvinnor varit med bland de främsta kandidaterna. Den här motionen avslogs.

Nu har jag sett att Margareta Winberg tar upp jämställdspunkterna inom forskningen i sina åtta punkter till EU. Därför vill jag fråga om Margareta Winberg nu är intresserad av att låta regeringen ta initiativ till en rejäl genomgång med ett genusperspektiv på tjänstetillsättningar inom universitetsvärlden.

Anf. 105 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att min roll i regeringen innebär att jag har det övergripande ansvaret för att jämställdheten skall bli bättre. Det operativa ansvaret ligger på varje minister och varje departement.

Dessutom är det så att i enlighet med de principer om s.k. *mainstreaming* som alla FN-länder har ställt sig bakom ligger det i det här fallet också på universitet och högskolor att själva ha ett ansvar för att *gender*-frågorna står högt på dagordningen och att *mainstreaming* tillämpas. Det innebär att man skall ha ett jämställdhetsperspektiv på tillsättningar, som det var frågan om i det här fallet. Ansvaret för detta vilar ytterst på universiteten och högskolorna själva. Men det är utbildningsministern som har sakansvaret, och jag har det övergripande ansvaret.

Mina punkter riktar sig till den kommande EU-mandatperioden. Under den perioden kommer vi också att granska detta mycket noggrant.

Anf. 106 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag menar att det skulle behövas ett regeringsinitiativ till en rejäl genomgång av just de osynliga hindren som finns bakom. Hur har tillsättningarna gått till? Vilka har varit med i bedömningar? Hur har man bedömt pedagogisk skicklighet hos män och kvinnor? Jag vore tacksam om jämställdhetsministern och regeringen tog ett initiativ till en riktig utredning av detta.

Anf. 107 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Jag delar den uppfattningen. Dessvärre är det ganska svårt att göra detta. De osynliga hinder eller strukturer som jag brukar prata om är just väldigt osynliga. Men det skall naturligtvis inte hindra oss från att försöka att tränga igenom och göra en förändring. Jag kan här och nu lova att så skall ske. Vi skall göra ett försök. Det är en senare fråga hur vi sedan lyckas.

Anf. 108 TALMANNEN:

Detta var det sista inlägget i dagens frågestund som därmed är avslutad. Jag ber att få tacka regeringens och kammarens företrädare för er medverkan i frågestunden.

*Granskning av
regeringen*

*Uttalanden i riksdagen
av Ingvar Carlsson
m.fl. om Socialdemo-
kraterna och åsikts-
registrering*

**6 § (forts. från 4 §) Granskning av statsrådets tjänsteutövning och
regeringsärendenas handläggning (forts. KU25)**

*(forts.) Uttalanden i riksdagen av Ingvar Carlsson m.fl. om Socialdemo-
kraterna och åsiktsregistrering (avsnitt 1.2)*

Anf. 109 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det är ett omväxlande program i kammaren. Vi har nyss avhört statsråden, och nu diskuterar vi konstitutionsutskottets betänkande om vad statsråden har gjort och sagt i tidigare sammanhang.

Låt mig börja med att säga att det i och för sig var en intressant exposé som Mats Einarsson presterade. Samtidigt måste jag konstatera att den inte var alldeles fullständig. Men den passade väl in i den bild som Mats Einarsson gärna vill skapa kring de här frågorna.

Låt mig också konstatera att varken Mats Einarsson eller Per Lager har några konstitutionella invändningar emot Ingvar Carlssons agerande i de här frågorna. De har alltså inga konstitutionella invändningar, och det är faktiskt just det som konstitutionsutskottet granskar.

Däremot har man uppenbarligen ett stort intresse av att hålla liv i en del myter eller frågor som utgår från påståendet att det socialdemokratiska partiet som sådant skulle ha organiserat verksamheter på arbetsplatserna i syfte att förse underrättelsetjänsterna, både den civila och den militära, med uppgifter.

Frågan om åsiktsregistrering och underrättelsetjänsternas verksamheter har ju granskats i några olika sammanhang, bl.a. av Justitiekanslern, i alla fall när det gäller tiden efter 1969. Försvarets underrättelsenämnd med riksdagens förste vice talman Anders Björck som ordförande har ju också granskat de här frågorna ingående och inte kommit fram till någonting som styrker den tes som Mats Einarsson och Per Lager här för fram.

Jag tycker alltså att det vore på sin plats att sätta tilltro till och fästa avseende vid det material som presenteras i de här frågorna i stället för att underkänna materialet och hävda att tesen är riktig och att Försvarets underrättelsenämnds granskning inte ger något underlag som ger anledning att ändra uppfattning. Det är en ganska tråkig och inte särskilt konstruktiv metod för att klarlägga och undersöka olika förhållanden.

Jag konstaterar återigen att det inte finns någon konstitutionell invändning. Det som står i det särskilda yttrandet är enbart att man ser fram emot resultatet av den av regeringen tillsatta granskningskommissionens arbete. Det gör vi väl alla. Med det skall vi väl kunna sätta punkt för rykten och påståenden i de här frågorna som på olika sätt förgiftar tillvaron.

Låt mig använda de sista sekunderna till att konstatera att efter andra världskriget organiserade det socialdemokratiska partiet en arbetsplatsorganisation i syfte att stärka partiets verksamhet och föra den politiska kampen mot kommunisterna och det kommunistiska partiet. Jag förmodar att det inte är det som Mats Einarsson opponerar sig mot. Mats Einarsson får akta sig här så att han inte förväxlar den politiska kampen med underrättelseverksamhet, med vilken det socialdemokratiska partiet inte har någonting att skaffa.

Anf. 110 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Jag kan i och för sig förstå om Göran Magnusson reflexmässigt känner ett visst behov av att försvara socialdemokratins heder när frågan om underrättelseverksamhet kommer på tal.

Det är sant att min framställning inte var fullständig. Jag hade inte några anspråk på någon fullständighet. Det är också sant att jag inte har några konstitutionella invändningar.

Jag vill ändå fästa kammarens uppmärksamhet på formuleringen i det eniga utskottets utlåtande: "I den mån resultatet av kommissionens arbete ger anledning till det kan utskottet givetvis få orsak att granska frågor om statsråds konstitutionella ansvar". Dessa frågor är inte utredda, och det är därför vi också hänvisar till den kommande granskningskommissionens arbete.

Jag vill bara ta upp en liten sak till. Jag har med stort intresse läst bl.a. Försvarets underrättelsenämnds rapport. Den ger belägg för att det fanns förbindelser mellan delar av socialdemokratien och delar av underrättelseverksamheten. Däremot är uppgifterna om omfattningen av detta oklara.

Vi ser fram emot granskningskommissionens arbete.

Anf. 111 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det uttalande som granskas i detta sammanhang är ett interpellationssvar som lämnades för tioalet år sedan. Det är alldeles uppenbart att den interpellation som man då väckte stödde sig på en uppgift i boken *Kommunistjägarna*. Det är egentligen ingen som har sagt att uppgifterna i den boken hade något fog för sig. Det bygger på att det gäller att misstänkliggöra det socialdemokratiska partiet i detta sammanhang.

Svaret lämnades alltså för tioalet år sedan. Det fick såvitt jag förstår stå oemotsagt, eller i varje fall okritiserat, ända fram till sex sju veckor före valet 1998.

Jag kan inte värja mig från tanken att både Einarsson och Lager stöder sig på något som egentligen i första hand var ett inslag i den valkampanj som var under uppsegling och som sedan skulle bedrivas.

Utgångspunkten för anmälan är ett ogrundat eller obevisat påstående i en bok och ett interpellationssvar om detta påstående. Jag tycker att det är ett tunt skäl att driva en debatt kring dessa frågor och återigen försöka säga att det finns belägg för ett organiserat samband mellan underrättelseverksamheter och det socialdemokratiska partiet.

Anf. 112 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! De sista orden i Göran Magnussons replik är viktiga. Han talade om det socialdemokratiska partiet. Det har sannolikt inte drivits någon verksamhet i samarbete med det socialdemokratiska partiet. Jag tror inte det. Det är naturligtvis enskilda funktionärer i detta parti det handlar om.

Vad gäller boken *Kommunistjägarna* kan jag säga att det där läggs fram ett antal dokument och vittnesmål. Mig veterligen har ingen kunnat visa att dessa dokument har varit felaktiga. Man kan alltid diskutera tolkningar av de faktum som finns, men faktumen i den boken har såvitt jag vet inte tillbakavisats.

Prot. 1998/99:101

27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Uttalanden i riksdagen
av Ingvar Carlsson
m.fl. om Socialdemo-
kraterna och åsikts-
registrering*

Anf. 113 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det är intressant att Mats Einarsson nu ompositionerar sig. Det handlar inte längre om det socialdemokratiska partiet, utan nu handlar det om eventuella kontakter mellan underrättelsetjänster, medlemmar och en och annan funktionär i det socialdemokratiska partiet. Det är en avsevärd skillnad mellan de företeelserna, särskilt i förhållande till det som är utgångspunkten för anmälan, nämligen att det socialdemokratiska partiet skulle ha organiserat en arbetsplatsorganisation just i akt och mening att förse underrättelsetjänsterna med uppgifter.

Den organisationen hade – jag skall säga det återigen – till uppgift att stärka det socialdemokratiska partiet på arbetsplatserna och i samhället i övrigt. Det kan knappast ifrågasättas av Mats Einarsson.

Om man sedan går tillbaka i historien – inte så långt som Mats Einarsson gjorde, men till tiden efter andra världskriget – kan man konstatera att det ändå fanns en påtaglig fara i västvärlden eller i vår del av Europa för kommunistiska maktövertaganden. Pragkuppen var 1948. Jag tror, precis som Ingvar Carlsson, att det socialdemokratiska partiet inte har någon anledning att skämmas för det vaktsläende om demokratin som man ägnade sig åt bl.a. genom sin arbetsplatsorganisation. Jag antar att det inte är det Mats Einarsson ifrågasätter.

Anf. 114 PER LAGER (mp):

Fru talman! Jag vill inte upprepa Mats Einarssons kompletterande svar i denna replikomgång. Jag skulle ändå vilja att Göran Magnusson funderar lite på det gemensamma svar vi har skrivit i utskottet. Där står det faktiskt att det kanske finns anledning att titta närmare på dessa frågor.

Jag undrar också om Göran Magnusson anser att den ny tillsatta granskningskommission – det saknas fortfarande en ledamot – som nu skall arbeta med dessa frågor och granska vad som hänt efter andra världskriget och framåt inte har någon anledning att arbeta. Är det ett misstag från regeringen att tillsätta den?

Anf. 115 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Vi har inte i konstitutionsutskottet eller ens i riksdagen anledning att ifrågasätta tillsättandet av denna granskningskommission och det öppna mandat som kommissionen har. Vi har anledning att vara tillfredsställda med det. Jag tycker att det är bra och riktigt – det sade jag tidigare – att man genomför detta.

Vad riksdagen kommer att kunna befatta sig med i den frågan så småningom – i höst – är det beslut som skall fattas om den lagstiftning som är erforderlig för att kommissionen skall kunna arbeta på ett bra sätt. Jag förmodar att vi kommer att kunna vara ense om att det skall vara på det sättet.

Jag anser att Per Lager övertolkar den meningen i utskottets utlåtande. Jag skall gärna säga att den socialdemokratiska gruppen hade kommit fram till att utskottet hade kunnat avskriva detta ärende, men eftersom det fanns andra meningar kompromissade vi oss fram till att vi skulle göra på det sätt som vi nu har gjort. Det ligger ingen särskild betydelse i den sista meningen. Det är det jag menar med övertolkning. Det är en självklarhet som står där, nämligen att utskottet naturligtvis skall

agera om det kommer fram uppgifter som ger utskottet anledning att agera. Det behöver inte påpekas. Det ligger ingen misstänksamhet bakom den formuleringen, enligt min mening.

Anf. 116 PER LAGER (mp):

Fru talman! Vi är helt överens om skrivningen och hur vi tolkar den. Det kanske egentligen inte är så stora skillnader. Det viktiga, tycker jag, är att det görs en genomlysning av misstänkliggörandena. Det kommer att göras av den ny tillsatta granskningskommissionen. Vi är som sagt väldigt glada över att den kommer att fungera framöver.

Skulle den i sin tur komma fram till någonting som är intressant ur den aspekt som anmälaren har tagit upp finns det anledning för oss att titta på det igen.

Anf. 117 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag har egentligen inte så förfärligt många invändningar mot det Per Lager nu säger. Det är ju så, som också jag har framhållit, att utskottet naturligtvis skall agera om det kommer fram nya saker som ger utskottet anledning att agera.

Men både när det gäller denna fråga och en del andra frågor som har varit föremål för debatt i kammaren i dag kring granskningen andas det ibland en grad av misstänksamhet. Man säger att vi inte har fått fram tillräckligt mycket material, men om det man hör vore sant skulle det vara väldigt intressant att fortsätta diskutera.

Jag tror att hela granskningsproceduren blir ganska ohållbar om vi gör så. Vi hör rykten eller ställer upp hypoteser och säger sedan att det vore väldigt intressant om hypoteserna var sanna. Jag tror inte att det är särskilt konstruktivt för granskningsarbetet att bete sig på det sättet.

Regeringens agerande vid Europadomstolens prövning av målet mellan Torgny Gustafsson och svenska staten (avsnitt 2.1)

Anf. 118 PER-SAMUEL NISSER (m):

Fru talman! Vi skall nu diskutera granskningsärendet Torgny Gustafsson mot svenska staten.

Jag vill börja med att yrka på godkännande av anmälan i reservation nr 1, som Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet står bakom.

Ärendet handlar om hur den svenska regeringen agerade inför Europadomstolens prövning av målet Torgny Gustafsson mot svenska staten. Innan jag går in på själva granskningsärendet och vår bedömning där, vill jag ge en beskrivning av bakgrunden till detta ärende.

Bakom den diskussion och debatt som förts kring detta fall i drygt tio år finns en vanlig medborgare, en småföretagare som har försökt att driva ett eget företag, men som gjorde ett för honom ödesdigert misstag. Han ifrågasatte fackets rätt att tvinga fram ett kollektivavtal med hans företag.

Gustafsson drev ett företag på Gotland med inriktning på vandrarhem och restaurangverksamhet. Denna turistanläggning, som hette Ihrebaden, startades kring 1985. Det var åtta anställda. Ingen i personalen var ansluten till något fackförbund.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Uttalanden i riksdagen
av Ingvar Carlsson
m.fl. om Socialdemo-
kraterna och åsikts-
registrering*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

Hotell- och Restauranganställdas Förbund på Gotland sade sig ha fått ett samtal från någon anställd som inte skulle vara nöjd med anställningsvillkoren. Om detta samtal faktiskt ägt rum har senare inte kunnat styrkas.

Oberoende av detta krävde facket att företagaren, alltså Gustafsson, skulle teckna ett kollektivavtal. Det ville varken Gustafsson eller hans anställda. Gustafssons personal hade anställningsvillkor som de var nöjda med, vad gällde såväl lönen som schematider och ledigheter.

Förbundet nöjde sig inte med detta, utan Ihrebadens varslades om blockad, och blockad inleddes. Här bör nämnas att fackförbundet inför denna blockad inte tog kontakt med någon av de anställda. För att uppnå full effekt begärde Hotell- och Restauranganställdas Förbund sympatiblockader från Livsmedelsarbetareförbundet och Handelsanställdas förbund. I och med detta var LO centralt inkopplad.

Gustafsson erbjöds ett "hängavtal", med samma innebörd och omfattning som kollektivavtalet. Detta "hängavtal" avböjde Gustafsson att teckna.

Det kommande året, 1988, öppnade Ihrebadens sin verksamhet igen när sommarsäsongen startade. Blockaden fortsatte, vilket gjorde det omöjligt att köpa varor från grossister på Gotland. Gustafsson och hans anställda fick nog, och juridisk hjälp anlätades för att gå till den svenska regeringen med en begäran om att blockaderna skulle stoppas.

Säsongen 1989 fortsatte blockaderna från de fyra stora fackförbunden Hotell och Restaurang, Livs, Handels och Transport.

År 1989 kommer den socialdemokratiska regeringens svar på Gustafssons skrivelse. Regeringen avvisar kraven med hänvisning till att fackförbundens agerande är lagligt.

År 1991 säljs Gustafssons rörelse. Blockader och uteslutning ur Svenska Turistföreningen har gjort att kunderna svikit, och lönsamheten har försvunnit.

Gustafsson driver nu sitt ärende till Europakommissionen. Han anmäler Sverige för brott mot Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna. Saken gäller den s.k. negativa föreningsfriheten.

När den borgerliga regeringen tillträder hösten 1991 är anmälan mot Sverige ett faktum. Saken rörde dels den negativa föreningsfriheten, dels rätten till domstolsprövning av tvister rörande enskildas civila rättigheter och skyldigheter. I beredningen av detta ärende förhöll sig den borgerliga regeringen neutral till den bakomliggande konflikten. Regeringen tog alltså inte ställning i tvisten mellan Gustafsson och fackföreningen, utan eftersträvade en strikt belysning av rättsfrågan.

År 1994 tas ärendet upp i Europakommissionen. Kommissionen kommer fram till att en kränkning har förekommit. Målet förs då vidare till Europadomstolen.

På hösten detta år byter Sverige regering. Socialdemokraterna regerar, och lagen om förbud mot blockad av enmans- och familjeföretag, som den borgerliga regeringen har infört, rivs nu upp.

När målet skall behandlas i Europadomstolen får LO en central roll. Den socialdemokratiska regeringens inställning i ärendet var: "Fackföreningens bevekelsegrunder för att starta konflikten måste redovisas för

domstolen, att konventionsbrott måste bestridas och stridsåtgärderna försvaras.” De synpunkter som regeringen nu för fram inhämtas från LO.

År 1996 fann domstolen att frågan om negativ föreningsfrihet, dvs. rätten att t.ex. stå utanför en arbetsgivarorganisation, visserligen var tillämplig på svensk arbetsmarknad, men att någon kränkning inte förelåg i Gustafssons fall.

I domen menar man att Gustafsson hade kunnat förhandla till sig ett s.k. hängavtal med ett innehåll som skulle vara individuellt anpassat till Gustafssons rörelse. Det var också den bild som regeringen hade framfört till Europadomstolen.

Därefter begärde Gustafsson resning i målet. Som stöd anförde han att de uppgifter som den socialdemokratiska regeringen lämnat i målet var felaktiga och missvisande.

År 1998, alltså förra året, beslutade Europadomstolen att inte bevilja Gustafsson omprövning.

Fru talman! Här är vi i dag.

Bedömningen av den anmälan som konstitutionsutskottet nu granskar, dvs. hur regeringen agerat inför Europadomstolen, har vi i utskottet tyvärr inte kunnat enas om. Majoriteten, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet, anser att regeringen har skött detta ärende på ett noggrant sätt och att skäl saknas för att rikta kritik mot regeringen. Mot detta reserverar vi oss.

I den fyrpartireservation som vi ställer oss bakom riktas allvarlig kritik mot den socialdemokratiska regeringen och dess agerande. Vår kritik riktar sig främst mot två områden. Det första gäller de uppgifter som regeringen förmedlade till Europadomstolen. Sanningshalten i de uppgifterna, som inhämtades från LO, kontrollerades över huvud taget inte. Det var alltså en ren förmedling av fackförbundets problemformulering, allt i syfte att visa att facket hade haft fog för sina stridsåtgärder. Kort innan målet skulle upp i Europadomstolen skickade LO ett brev till regeringen där man påtalade att en del av materialet som man hade lämnat till regeringen, och som blev regeringens eget, var ”hörsägen och gissningar”. Trots denna varning agerade inte någon, utan det material som uppenbarligen innehöll felaktigheter var det som framfördes till Europadomstolen.

I detta fall har regeringen inte agerat med den noggrannhet man kan förvänta sig.

Det andra området som jag vill nämna är frågan om hängavtal med s.k. individuella klausuler. Enligt domstolen skulle Gustafsson ha kunnat träffa ett hängavtal med individuell anpassning. Under en av KU:s utfrågningar, med LO-juristen Kurt Junesjö, kom frågan upp om det fanns några exempel på sådana avtal. Junesjö hävdade att sådana fanns. Hittills har emellertid inga individuella hängavtal inom Hotell och Restaurang kunnat presenteras för KU. Under KU:s granskning har alltså framkommit att regeringen förmedlade argument som hade avgörande betydelse i målet, men som inte hade bärighet i verkligheten i Sverige.

Även i detta avseende har regeringen inte levt upp till det krav på noggrannhet som man borde kunna förvänta sig.

Vilka är då konsekvenserna av detta ärende?

Oaktat det öde som drabbat Torgny Gustafsson har frågan om möjligheten att i Sverige stå utanför en förening och alternativet med att teckna ett s.k. hängavtal med anpassade klausuler kommit i ett nytt läge.

Prot. 1998/99:101

27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

Den svenska arbetsmarknaden har i och med Europadomstolens dom i målet Gustafsson mot Sverige fått en ny rättslig dimension.

Slutsatsen av domen är att de organiserade intressena visserligen har rätt att verka för att kollektivavtal som system utbredds. Men i de fall en facklig organisation utövar tvång, genom blockad, bojkott eller sympatitåtgärder, för att förmå en oorganiserad arbetsgivare att bli bunden av ett kollektivavtal kränks arbetsgivarens negativa föreningsfrihet. Endast om individuella avvikelser tillåts i förhållande till gällande kollektivavtal är tvånget enligt domen inte att se som en kränkning av arbetsgivarens rätt.

Detta innebär att det nuvarande organisationsmonopolet, som i praktiken jämställer kollektivavtal med medlemskap i organisation, kan sägas vara brutet. Förhandlingarna måste alltså innefatta individuella avvikelser för att inte också ett framtvingande av ett hängavtal skall anses som en kränkning. Att åberopa den negativa föreningsfriheten också på den svenska arbetsmarknaden framstår därför som en i hög grad relevant och legitim åtgärd. Det är denna omständighet, som alltså är en följd av dels att Europakonventionen numera är en del av svensk rätt, dels att Europadomstolens avgörande i målet Torgny Gustafsson mot svenska staten, som inte bara bör ges större uppmärksamhet på arbetsmarknaden utan också föranleder följdändringar i berörd lagstiftning. Detta sagt som en kommentar i ärendet.

Bakom allt detta står en vanlig svensk medborgare och småföretagare som har blivit illa behandlad av den svenska staten.

Mot bakgrund av vad som framkommit under KU:s granskning kan inte den socialdemokratiska regeringen undgå kritik. Samtliga borgerliga partier har funnit skäl att rikta allvarlig kritik mot den regering som inför Europadomstolen brustit i kravet på respekt för fakta och allmänna intressen.

Anf. 119 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Det finns förstås en betydande tragik i fallet Torgny Gustafsson. Men jag skall här koncentrera mig på de delar vi speciellt granskar, dvs. om regeringen på ett korrekt och fullständigt sätt förmedlat uppgifter till Europadomstolen. Konstitutionsutskottet ägnar sig ju inte åt att överpröva domen i domstolen, utan granskningen avser regeringens agerande i ärendet.

Fru talman! Den socialdemokratiska regeringen hävdar att den inte kunnat gå i god för uppgifter som lämnats från fackföreningen. I utfrågningarna klargörs mycket tydligt att regeringen inte ansett sig ha befogenheter att pröva sanningshalten i de olika påståendena. Dessa uttalanden från regeringens sida är intressanta mot bakgrund av vad man kan hitta i regeringens egna handlingar i frågan.

Först och främst ansåg sig regeringen behöva ”försvara stridsåtgärderna” – observera uttrycket.

I statsrådsberedningens egen promemoria till konstitutionsutskottet heter det i samband med att statsrådet Leif Blomberg informerades i frågan: ”Regeringen ansåg att fackföreningens bevekelsegrunder för att starta konflikten måste redovisas för domstolen, att konventionsbrott måste bestridas och stridsåtgärderna försvaras.”

Sedan framhåller regeringen vidare i en inläga den 12 september 1995 uppgifter som i statsrådsberedningens promemoria beskrivs på föl-

jande sätt: ”— — redovisade regeringen uppgifter till stöd för att fackför-
eningen fick anses ha haft fog för sina stridsåtgärder.”

Men i samma promemoria sägs att regeringen inte har gått och inte
heller har kunnat gå i god för uppgifterna från fackföreningen som såd-
ana.

Nähä! Det är märkligt att regeringen samtidigt kan hävda att stridsåtgär-
derna behövde försvaras inför Europadomstolen och att fackförening-
en får anses ha haft fog för sina stridsåtgärder. För mig, fru talman, före-
faller detta vara något slags dubbel bokföring. Det finns ett annat uttryck
för det: dubbelmoral. Inför Europadomstolen ges en åsikt, inför konstitut-
ionsutskottets frågor ges en annan.

Fru talman! Vidare säger regeringen att man inte kunnat eller haft
möjlighet till att pröva sanningshalten i de påståenden som facket gjort
för att vidta stridsåtgärder. Men sanningen är följande: Regeringen prö-
var till viss del sanningshalten genom ett informellt förhör med fackliga
företrädare, men ingen kontroll görs hos Torgny Gustafsson eller hans
anställda.

Än märkligare är det att regeringen i en inläga i november 1997 inför
den s.k. resningsansökan till Europadomstolen på annat sätt försöker
bevisa sanningshalten i ett av fackens påståenden genom att hänvisa till
en intervju i Dagens Eko. Påståenden gjorda av facket verifieras – ut-
trycket är regeringens eget – genom hänvisning till en Ekointervju men
inte genom kontroll hos Torgny Gustafsson eller hans anställda.

I slutdelen i samma inläga efterlyser regeringen muntlig föredragning
av fackets representanter ”speciellt som det påstås att Domstolen blivit
serverad falsk information”. Undertonen här är helt klar: Regeringen går
i god för fackets uppgifter. Ändå påstår utskottsmajoriteten att den soci-
aldemokratiska regeringen i flera avseenden sökte säkerställa att Europa-
domstolen skulle få tillgång till ett fullständigt och korrekt underlag.
Utskottsmajoriteten har tydligen inte granskat det egna underlaget.

Kanske är det så att det här ställningstagandet från regeringens sida
inte haft någon betydelse för domstolens utslag. Men det spelar ingen roll
i det här sammanhanget. De uppgifter som regeringen vidarebefordrar till
en internationell domstol skall vara fullständiga och korrekta; fullstän-
digheten och korrektheten kan ju inte gärna uppfyllas om man inte kon-
trollerar sanningshalten i dem. Det är självklart att regeringen förtjänar
kritik för detta agerande.

Direkt avgörande för domstolens beslut är att det påstås finnas indivi-
duella hängavtal inom området. Denna fråga har Per-Samuel Nisser tagit
upp i ett tidigare inlägg. Men det finns inte sådana avtal. Även på denna
punkt har domstolen blivit vilseförd.

Fru talman! Konsekvenserna av detta resonemang är givetvis ett stöd
för godkännande av anmälan i reservationen på området.

Anf. 120 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Vad avser granskningsärendet avseende regeringens age-
rande vid Europadomstolens prövning av målet Torgny Gustafsson mot
svenska staten vill jag börja med att yrka på godkännande av anmälan i
reservation 1.

Torgny Gustafsson är småföretagaren från Gotland som hävdade sin
rättighet att avstå från att teckna kollektivavtal med någon av arbetsgi-

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

varorganisationerna. Hans anställda ville inte ansluta sig till facket – i detta fall Hotell- och Restauranganställdas Förbund. Facket vidtog sådana kraftiga och omfattande stridsåtgärder mot företaget att företagaren Gustafsson så småningom ansåg sig tvingad att sälja företaget. Fackets åtgärder var kopplade till att man ansåg att Gustafsson inte skötte sina arbetsgivarförpliktelser. Detta hade blivit aktuellt via en anställds anmälan per telefon.

För snart tio år sedan vände sig Torgny Gustafsson till Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna och anmälde Sverige – den svenska staten – för brott mot Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna. Torgny Gustafsson hävdar, och har hela tiden hävdat, sin rätt att själv som arbetsgivare komma överens med sina anställda. De fackliga stridsåtgärderna som Gustafsson som småföretagare på Gotland utsattes för utgjorde enligt honom en kränkning av hans rättigheter gällande hans rätt till skydd mot den negativa föreningsfriheten. Enligt Gustafsson ger staten genom svensk lagstiftning inte skydd mot denna kränkning.

Ärendet passerar två regeringar. Därmed kommer granskningen att visa på olikheter i hur regeringarna har hanterat den enskilde företagarens ställning och intressen. Den borgerliga regeringen som först ansvarade för ärendet valde att inta en neutral ställning och inte att ta ställning för någon av parterna Gustafsson eller facket. Därmed valde den borgerliga regeringen att inte gå in på orsaken till konflikten.

I samband med regeringsskiftet 1994 förändrades hanteringen av ärendet. Socialdemokraterna bad LO att redovisa de överväganden som legat till grund för stridsåtgärderna på Gotland. I den socialdemokratiska regeringens inlägga till Europadomstolen återopas LO:s uppgifter. Europadomstolens beslut 1996 innebär att Torgny Gustafsson förlorade mot svenska staten.

Att så skedde berodde framför allt på att information lämnades om att småföretagaren Gustafsson skulle kunna teckna ett individuellt hängavtal med facket. Den svenska regeringen gav en bild av att så kunde ha gjorts. Men Torgny Gustafsson har aldrig själv erhållit någon möjlighet att ta ställning till ett sådant hängavtal. KU har i sin utfrågning och granskning av ärendet efterlyst ett sådant individuellt hängavtal för hotell- och restaurangbranschen men har inte heller erhållit något sådant underlag.

Det anmärkningsvärda är att uppgifter som direkt påverkat utfallet i domstolen inte har kontrollerats. Man har från den socialdemokratiska regeringens sida varit budbärare för den fackliga sidans intressen. Regeringen har redovisat att man inte ansåg att det fanns anledning att kontrollera de uppgifter som kom via LO innan de fördes vidare. Dessutom har det under granskningsförhöret framkommit ett svar att den anmälan som en gång låg till grund för fackets kraftfulla blockad var ett telefonsamtal från någon som inte har kunnat eller kan identifieras.

Rätten att teckna individuellt hängavtal är avgörande för Europadomstolens beslut. Det är också allvarligt att de uppgifter som förts vidare via svensk regering inte har kontrollerats. Detta borde regeringen ha gjort eftersom uppgifterna var så avgörande för utfallet av domen.

Nu skedde inte det. Centerpartiet anser att Sverige har brustit i strävan att ständigt lämna fullständig och korrekt information. Därmed finns

skäl för att rikta allvarlig kritik mot den socialdemokratiska regeringen i dess handläggning av ärendet Torgny Gustafsson mot svenska staten.

Prot. 1998/99:101
27 maj

Anf. 121 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! En person, Torgny Gustafsson, har farit mycket illa i detta ärende. De orimliga och illasinnade stridsåtgärder som facket vidtog mot honom tvingade honom att lägga ned sin sommarrestaurang och kiosk i Ihreviken på Gotland. Han har blivit märkt för livet av detta.

Men det är inte detta som KU:s granskning skulle handla om, utan uppgiften är enligt anmälan att granska om regeringen inför Europadomstolen har agerat med den noggrannhet och respekt för fakta och allmänna intressen som domstolen har anledning att vänta sig av en regering. Utskottet har också valt att granska regeringens handläggning av ärendet inför Europakommissionen, dvs. händelseförloppet innan frågan kom till domstolen.

Det är två regeringar involverade i detta ärende. Den borgerliga regeringen förhöll sig, helt korrekt, neutral till den bakomliggande konflikten mellan Torgny Gustafsson och facket. Den här regeringen ville ha en strikt belysning av rättsläget. Skulle Europakommissionen finna att Torgny Gustafssons negativa föreningsrätt, dvs. rätten att slippa vara med i en arbetsgivarorganisation, hade kränkts och att de fackliga stridsåtgärderna från Hotell- och Restauranganställdas Förbund inte hade varit befogade skulle Torgny Gustafsson kompenseras och svensk lagstiftning anpassas efter Europakonventionen, som nu också gäller svensk rätt.

Europakommissionen, som alltså först prövade frågan, fann att ett brott mot Europakonventionen hade ägt rum. Svenska staten hade varken gett Torgny Gustafsson erforderligt skydd när det gällde föreningsfriheten eller levt upp till kommissionens krav på ett effektivt rättsmedel.

Den socialdemokratiska regeringen, som 1994 kom till makten, hade en ny och annorlunda syn på hur Sverige skulle handla inför domstolen. Man menade att det var rimligt att fackföreningens skäl för att starta konflikten med Torgny Gustafsson skulle redovisas och att stridsåtgärderna skulle försvaras. Man såg sig helt enkelt som ombud för facket.

Trots att regeringen upplyste om att de uppgifter som låg till grund för fackets agerande kunde betecknas som mycket osäkra försökte inte regeringen kontrollera sanningshalten i uppgifterna. Det här förtjänar regeringen mycket stark kritik för.

Här har regeringen i sin funktion som företrädare för staten brutit mot skyldigheten att alltid sträva efter att konventionsorganen får fullständig och riktig information – även när informationen talar emot den ståndpunkt som regeringen har intagit i processen.

Utskottets granskning visar att Torgny Gustafsson hade kunnat teckna ett individuellt hängavtal om han hade velat. Gustafsson var enligt svensk rätt på intet sätt skyldig att gå med i någon arbetsgivarförening. Han ville inte heller det. Han hade kunnat undvika formellt att bli medlem av en arbetsgivarförening genom att teckna ett hängavtal, vilket var det som facket begärde. Men några sådana avtal förekommer i praktiken inte inom hotell- och restaurangområdet, där Gustafsson var verksam. Men om han hade tecknat ett sådant avtal skulle det i alla fall ha betytt att hans företag blivit bundet av det kollektivavtal som träffats av arbetsgivarerna och Hotell- och Restauranganställdas Förbund. Hängavtalet skulle

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

också ha gjort honom beroende av de här arbetsmarknadsorganisationerna om ytterligare kollektivavtal hade träffats mellan en arbetsgivarorganisation och det fackförbund som hans anställda tillhörde. Eftersom Gustafsson inte var medlem i någon arbetsgivarorganisation hade han varit oförmögen att påverka innehållet i senare avtal trots att de hade varit bindande för hans företag.

Jag instämmer verkligen i reservanternas kritik, att regeringen inför domstolen har brustit i kraven på en allsidig belysning av svenska förhållanden av betydelse för saken.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att det som Torgny Gustafsson har råkat ut för aldrig får hända igen. Ingen företagare skall kunna bli behandlad som han. Det är min stora förhoppning att detta blir resultatet av denna trista historia.

Jag yrkar på godkännande av anmälan i reservation 1.

Anf. 122 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det här är ett komplicerat ärende, och det är dessutom en något komplicerad debatt. Vi talar om det som var ursprunget till själva anmälan, nämligen en anmälan från förra riksdagsledamoten Sonja Rembo. De som har varit med i riksdagen några år kan erinra sig att hon levererade ett avsevärt stort antal anföranden från denna talarstol med mycket stark kritik mot den svenska arbetsrätten, och hon förespråkade radikalt andra lösningar. Under utskottets utfrågning utvidgades granskningen något, eftersom man då fick uppgifter om den borgerliga regeringens agerande som gjorde att det fanns anledning att också titta på det.

Jag skall försöka, fru talman, att något redogöra för gången i det här och hur det faktiskt förhåller sig på en rad olika områden.

Jag skall inte sticka under stol med att den enskilda personen Torgny Gustafsson har haft mycket besvär och mycket bekymmer, för att inte säga elände, av detta. Men man kanske också skall erinra sig att det Torgny Gustafsson bestämde sig för att genomföra var att stå utanför alla slags avtal som finns på den svenska arbetsmarknaden. Han ville inte gå med i någon arbetsgivarförening, och han ville inte heller skriva ett hängavtal av något slag. Det stred mot den uppfattning han hade, nämligen att man inte skulle behöva skriva avtal som så att säga ingick normalt på den svenska arbetsmarknaden. Det är själva utgångspunkten för tvisten. Det finns anledning att erinra sig det.

När sedan kommissionen arbetade med den här frågan försökte den borgerliga regeringen – det var den borgerliga regeringen som ingav svenska statens handlingar till kommissionen, vilket kan sägas vara ett förstadium till hela den här processen – påstå att den intog en strikt neutral hållning i den här frågan, dvs. den bakomliggande konflikten. Det har också sagts av debattörer här. Det kan starkt ifrågasättas, särskilt som man nästan i samma andetag säger att om det här skulle vara en föreningsrättskränkning är åtgärderna obefogade. Man visste alltså egentligen inte så mycket om de här åtgärderna, då man aldrig tog in material till detta.

Bestridandet av föreningsrättskränkningen var också mycket svagt. Man bestred det ju egentligen endast i den meningen att man ville få saken prövad av kommissionen. Man argumenterade ju inte särskilt starkt för att den svenska modellen och de svenska principerna var kor-

rekta, utan man överlämnade i praktiken den bedömningen till kommissionens eget gottfinnande.

Svenska staten fälldes av kommissionen. Det var alltså föreningsrättskränkning. Jag skall inte närmare gå in på hur det skall formuleras. 6 § i Europakonventionen om mänskliga rättigheter ställde inte tillräckliga rättsmedel till förfogande heller. Både regeringen och Torgny Gustafsson ville ha upp detta i domstolen, för det är först då som utslaget blir bindande för konventionsstaterna.

När den processen satte i gång efter regeringsskiftet 1994 upptäckte den socialdemokratiska regeringen att kommissionen gjort sin bedömning på enbart de uppgifter som Torgny Gustafsson hade lämnat in som en part i tvisten. Det var rätt uppenbart att man då såg att det vore rimligt för domstolen att också ha tillgång till de uppgifter som facket satt på i det här sammanhanget. Därför föranstaltade det numera avlidna statsrådet Leif Blomberg om att de här uppgifterna skulle införskaffas. Det skedde också. Man skickade så småningom över dem till domstolen med reservationen att detta var uppgifter från den andra parten i den bakomliggande tvisten. Från den svenska statens sida erbjöd man sig att i domstolen ordna ett vittnesförhör som kunde säkerställa eller klarlägga kvaliteten i uppgifterna ytterligare. Regeringen hade också ett slags vittnesförhör på UD för att försöka få fram en bättre kvalitet och bättre säkerhet i uppgifterna.

Det var alltså inget konstigt att den svenska regeringen försåg domstolen med den andra partens uppgifter, eftersom kommissionens domslut byggde på en proportionalitetsbedömning av den bakomliggande konflikten. Det var på det sättet som man kom fram till att detta var en föreningsrättskränkning.

Vad talarna här förespråkar när de talar om regeringens strikta neutralitet är att man skulle låta konventionsorganen i Strasbourg fortsätta att hantera den här frågan, utan att ha fått information om och tillgång till den andra partens ståndpunkter och positioner. Jag finner att det resonemanget är mycket märkligt.

Får jag, fru talman, skjuta in att det inte råder någon oenighet i utskottet om att det skall vara mycket högt ställda krav på de uppgifter som regeringen förmedlar till domstolen i Strasbourg. Vi behöver inte hålla på att odla den myten att det finns någon skillnad på den punkten. Det som utskottet är oenigt om är hur man skulle hantera just de här uppgifterna. Då hävdar de fyra forna regeringskamraterna att den strikta neutraliteten från den borgerliga regeringen var den princip som skulle råda, nämligen att inte förse domstolen med några som helst uppgifter. Jag finner att detta är ett något märkligt sätt att diskutera hur processföringen skall gå till.

Vad hände när den svenska staten gav in de här handlingarna i domstolsförhandlingen? Kommissionen är alltså nu borta, det är en ny omgång i domstolen. Vad hände då? Torgny Gustafsson bestred att man kunde lämna in handlingarna i processen. Det ansågs strida mot själva processen att föra in nytt material. Det är i och för sig en vanlig och godtagbar princip i processföringen att man inte skall kunna göra det. Nu ansåg domstolen att det är fullt möjligt att göra det. Det strider inte mot Europadomstolens principer. Det var i sig okej. Men Torgny Gustafsson hade ytterligare ett argument, frånsett det rent processtekniska, nämligen

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

att de uppgifter som svenska staten redovisade i den här frågan och som emanerade från facket saknade relevans för att bedöma målet. De skulle avvisas därför att de saknade relevans för att bedöma målet.

Då framstår det som något egenartat när flera talare från talarstolen nu säger att det var de här uppgifterna som avgjorde målet. Torgny Gustafsson själv ansåg att uppgifterna inte hade någon relevans för att avgöra målet. Jag skulle gärna be mina meddebattörer att förklara det här resonemanget lite grann. Detta kan man läsa i domstolshandlingarna, så det är ingenting som jag har spanat upp på egen hand, utan det är klara och offentliga uppgifter.

Sedan tycker jag att det är egenartat när man återigen påstår att de här uppgifterna var avgörande för målets utgång. Domstolen skriver själv att den aldrig har ansett de här uppgifterna ostridiga, alltså ifrågasätter uppgifterna och behöver inte för sin handläggning klargöra sanningshalten eller korrektheten i uppgifterna. Man skriver själv att de inte hade avgörande betydelse för att avgöra målet.

Här sägs det gång på gång från debattörerna att de hade avgörande betydelse. Är det inte att misskreditera domstolen i Strasbourg och tala om för den att de hade avgörande betydelse, trots att domstolen själv skriver att de inte hade det? Jag tycker att det saknas respekt för domstolen i Strasbourg i den argumentationen. Men den här argumentationen stämmer in väldigt väl med det politiska agitationsarbetet i Sverige för att förändra arbetsrätten. Det är det som är poängen i den långa och konstiga reservationen och i andra sammanhang som redovisats här.

Jag skulle gärna vilja säga att det är möjligt att vi hade haft mera klarhet i den borgerliga regeringens agerande i denna fråga om det statsråd som enligt varje fall andra statsråd var den mest ansvariga i den borgerliga regeringen, Reidunn Laurén, hade haft möjlighet att eller velat ställa upp på den utfrågning som utskottet inbjöd henne till. Ingen medborgare har någon skyldighet annat än aktiva statsråd att komma till utskottet på utfrågningar. Jag skulle gärna vilja säga att jag tycker att det för framför allt tidigare statsråd och offentligt anställda närmast ingår som en medborgerlig skyldighet att ställa upp och försöka reda ut och klarlägga frågorna. Jag tycker alltså att det är möjligt att det hade varit bättre och att vi då hade sluppit föra en diskussion om huruvida den borgerliga regeringen helst av allt hade sett att man förlorade det här målet. Då hade man kunnat genomföra valprogrammet från 1991 med hjälp av Europadomstolen. Det var uppenbart att det var det man gärna såg att man kunde göra på den här punkten.

Jag tror alltså att det finns anledning att på olika sätt ta upp två myter, en som är en myt och en annan som man möjligen skall försöka göra till en myt.

Den första gäller utgången av processen i Europadomstolen. Får jag skjuta in att Torgny Gustafsson beviljades, vilket är mycket ovanligt, resning i målet. I resningsprocessen konstaterades att det inte fanns skäl att en gång till pröva det här målet, utan domen stod fast. Likväl hävdas i svenska medier – Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter – i artikel efter artikel att Torgny Gustafsson förlorade målet på de uppgifter som den svenska regeringen förde fram. Det är ganska märkligt att man inte kan konstatera de faktiska omständigheterna i frågan, läsa och ta till sig vad domstolen själv skriver om dessa mycket omdebatterade uppgifter. När

jag hör debatten och har tagit del av tidigare debatter kan jag inte undgå att säga att de här uppgifterna spelar en mycket större roll i den svenska debatten på det här området än vad de någonsin har gjort i Europadomstolen. Här använder man detta för att föra ett slags inrikespolitik för att i grunden förändra arbetsrätten. Jag ifrågasätter det naturligtvis, men inte rätten att driva propagandan, men jag tycker att det är trist att det blir en hård politisering i konstitutionsutskottets granskning av ärendet. Det som är partipolitik och kärnan i det politiska borde vi kunna klara av i något annat sammanhang.

Fru talman! Jag skall alldeles strax sluta, men jag vill säga en sak till Per-Samuel Nisser. Han läste upp de fyra borgerliga partiernas reservation, och den kändes kanske inte riktigt trovärdig. Därmed försökte han att etablera nästa myt, nämligen att domstolens utslag och utgången i Strasbourg skulle förändra förutsättningarna på den svenska arbetsmarknaden. Det skulle innebära att det finns en ny rättslig dimension i det hela – så uttrycker man saken.

Det finns ju inget fog för detta. Tvärtom finns det ett utslag i Arbetsdomstolen som går i samma riktning, dvs. att det inte innebär någon kränkning av föreningsrätten och att stadgarna om mänskliga rättigheter inte leder fram till att man måste tillhöra någon arbetsgivarorganisation. Men det fritar inte någon från att skriva avtal av det ena eller andra slaget med de fackliga organisationerna på den svenska arbetsmarknaden.

Därför finns det inte någon sådan möjlighet. Jag tycker bara att det var ett fräckt försök att utnyttja den här frågan för att etablera ett resonemang om att detta skulle innebära en ny rättslig dimension på den svenska arbetsmarknaden. Arbetsdomstolsutslaget stöder sig just på utslaget i Europadomstolen i målet mot Torgny Gustafsson.

Fru talman! Jag har redan yrkat i dessa frågor. För övrigt kommer kammaren inte att ta ställning till betänkandet i dess helhet på annat sätt än att det anmäls och inte heller till reservationerna. Jag förmodar att det blir en replikomgång, och då har jag tillfälle att ytterligare utveckla en del resonemang.

Anf. 123 PER-SAMUEL NISSER (m) replik:

Fru talman! Göran Magnusson tar upp frågan om hängavtal och att ett sådant inte skulle ha haft någon större betydelse i Europadomstolen. Ett av huvudargumenten i Europadomstolens beslut var ju att Torgny Gustafsson hade haft möjlighet att teckna ett hängavtal med s.k. individuell klausul.

Det var detta som vi i konstitutionsutskottet ville se exempel på, men det har vi inte sett. Min fråga till Göran Magnusson är om han någon gång har sett exempel på hängavtal med individuell klausul som är kopplat till hotell- och restaurangbranschen. Om han inte har gjort det, vilket jag inte tror, då är frågan om det var rätt av den socialdemokratiska regeringen att föra fram dessa argument som var så avgörande utan att man kontrollerade dem.

Anf. 124 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Hängavtal är ju inte alldeles ovanligt på den svenska arbetsmarknaden. Det har använts bl.a. för att skriva avtal med arbetsgivare som inte vill gå med i Svenska Arbetsgivareföreningen eller i någon

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

annan arbetsgivarorganisation. Skälet kan vara ideologiskt eller ekonomiskt, att det är för dyrt att vara med. Hängavtal är ju inte någon helt ovanlig eller konstig företeelse.

Individualiteten i hängavtalen finns naturligtvis också. Men fackföreningarna och de fackliga organisationerna – vare sig det handlar om LO, TCO eller SACO – kan skriva hängavtal som är individualiserade på det sättet att de avviker kraftigt från kollektivavtalen. Det är klart att kollektivavtalen anger ett golv. När det gäller lönefrågor och andra frågor är avtalen över huvud taget minimiavtal. Löner kan sättas väsentligt högre än vad som står i både kollektivavtal och hängavtal, om man nu vill det. Såvitt jag vet har väl fackföreningarna aldrig haft någonting emot högre löner än minimilöner.

Jag tror att man är ute på väldigt farlig väg här. Poängen i resonemangen är att Torgny Gustafsson inte heller var intresserad av ett individualiserat hängavtal. Han var intresserad av att inte skriva något avtal där någon fackförening var inblandad. Det var poängen i Torgny Gustafssons position, och det är den som han hela tiden har drivit. Det var därför som man ansåg att dessa uppgifter var irrelevanta. Det handlade inte om ifall det var bättre eller sämre på det ena eller andra sättet i avtalet, utan processen i Strasbourg handlade om att man inte skulle behöva skriva avtal med någon fackförening.

Anf. 125 PER-SAMUEL NISSER (m) replik:

Fru talman! Kan det vara så att målet Gustafsson mot svenska staten var så principiellt viktigt angående den negativa föreningsfriheten att den socialdemokratiska regeringen gav vika för noggrannhet och kontroll när det gäller det material som man lämnade?

Vi hade en utfrågning med förre statsminister Ingvar Carlsson. På frågan om man bör vidarefördela material svarade han: Om man inser att en uppgift är helt felaktig, anser jag att man inte skall vidarebefordra den. Så sade Ingvar Carlsson.

Min fråga till Göran Magnusson är om han anser att en regering skall överlämna okontrollerat material till en domstol, trots att uppgiftslämnaren har uppgivit att uppgifterna inte är korrekta.

Anf. 126 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det är klart att man medvetet inte skall vidarebefordra felaktiga uppgifter. Om det rör sig om uppgifter vilkas korrekthet man till hundra procent inte kan kontrollera skall man skicka med en reservation.

Man skall ju inte underkänna domstolens kompetens att bedöma uppgifterna, och domstolen ansåg också att uppgifterna inte var ostridiga. Regeringen redogjorde ju för vad det var för slags uppgifter och för vem som hade levererat dem. Jag tycker inte att det finns anledning att lägga regeringen någonting till last på den punkten, utan det förbättrade beslutsunderlaget för domstolen. Sedan tyckte inte domstolen att det var särskilt avgörande för fortsättningen.

Naturligtvis tycker inte heller jag att man skall skicka uppgifter som man inte har grund för, utan att tala om vilken karaktär uppgifterna har. Det är alldeles uppenbart.

Anf. 127 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag vet inte om det är fel på ljudtekniken här i kammaren, men nog borde Göran Magnusson ha uppfattat att jag inte påstod att dessa uppgifter var avgörande för domens utgång. Vad jag sade var att oavsett om uppgifterna var det eller inte skulle de vara korrekta och fullständiga.

I en tidigare omgång här replikerade Göran Magnusson på Mats Einarssons inlägg. Han sade då att uppgifterna i boken *Kommunistjägarna* inte hade något fog för sig. Göran Magnusson använde alltså uttrycket ”fog för sig”. Jag vill bara fråga om det finns någon substans bakom uttrycket ”fog för sig”. Det är nämligen så att regeringen ansåg att fackföreningen hade ”fog” för sitt agerande, och det måste finnas någon substans bakom detta. Regeringen ville försvara stridsåtgärderna samtidigt som man säger att regeringen inte ansåg sig kunna gå i god för uppgifterna från facket. Hur får Göran Magnusson detta att gå ihop?

Jag har ytterligare en fråga: Kan man förmedla fullständiga och korrekta uppgifter utan att kontrollera sanningshalten i dem?

Anf. 128 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Om man skall garantera uppgifterna måste man naturligtvis ha kontrollerat dem. Det är alldeles uppenbart. Vad regeringen gjorde – och nu upprepar jag det för jag vet inte vilken gång i ordningen – var att man vidarebefordrade uppgifterna och angav vem som var uppgiftslämnare. Man erbjöd sig också på olika sätt att försöka medverka till att säkerställa korrektheten i uppgifterna. Jag tycker alltså inte att det har inträffat så mycket märkligt på den punkten, särskilt som uppgifterna senare inte alls hade den betydelse som andra talare än Ingvar Svensson med kraft har pläderat för här.

Jag skall försöka att hinna med en facklig grundkurs på en minut och tolv sekunder. Det är ju inte så, som jag får ett intryck av att en del talare här hävdar, att en fackförenings rätt att kräva ett avtal – jag bortser från om det rör sig om kollektivavtal eller hängavtal – hänger samman med att någon person som är anställd i företaget anmäler medlemskap och att man vill ha ett kollektivavtal. Rätten finns ju oberoende av om det finns fackföreningsmedlemmar och oberoende av vilken nivå anställningsvillkoren har.

Anställningarna måste inte vara dåliga för att man skall kunna kräva ett kollektivavtal. Kollektivavtalet har ju en mycket vidare ram. Detta är lite av vad LO lär ut i sina fackliga grundkurser. Jag tycker att det är lite trist om man betraktar LO eller facken som något slags institution i samhället dit människor lämnar in en anmälan för att få kollektivavtal.

Det är en ideell förening som verkar på ett helt annat sätt. Rätten att kräva avtal är grundläggande i svenska arbetsrättsförhållanden. Det är den som de fyra forna regeringskamraterna vill undergräva.

Anf. 129 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag bad inte om en facklig grundkurs utan om ett svar på mina frågor, men det fick jag inte. Skall jag tolka Göran Magnusson så att det inte finns någon substans alls i uttrycket ”fog för sig”?

När regeringen säger att den vill försvara stridsåtgärderna kan man inte heller lita på att den verkligen vill försvara stridsåtgärderna. Det

Prot. 1998/99:101

27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

handlar om att man inte har kunnat gå i god för att uppgifterna från facket är korrekta.

Det var också en intressant svängning när det gällde att kontrollera sanningshalten. Det handlade om att vidarebefordra uppgifter och inte om att kontrollera dem. Det var mycket intressant.

Anf. 130 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Konstitutionsutskottets ordförande sade i en tidigare debatt här att uppgifterna så långt möjligt, i görligaste mån, naturligtvis skall kontrolleras. Man skall kunna säga: Detta är de faktiska omständigheterna. Kan man inte det måste man skicka med en reservation. Det var precis vad regeringen gjorde.

Nej, det är möjligt att Ingvar Svensson inte begärde en facklig grundkurs, men det är inte samma sak som att han inte behöver en facklig grundkurs. Det var därför jag ville lägga ut texten lite grann kring detta.

Återigen tillbaka till frågan. Reglerna är sådana på svensk arbetsmarknad att en facklig organisation har rätt att kräva ett avtal. Jag skall inte tynga kammaren med att berätta om mina egna erfarenheter som arbetsgivare på detta område. Jag har faktiskt varit arbetsgivare och representerat företagsägaren, ett offentligt företag, där två fackliga organisationer kommit i konflikt med varandra om vem som skall ha avtalsrätten.

Det är en mycket komplicerad och intressant fråga. Men den ligger lite utanför detta. Den ingår kanske inte ens i en facklig grundkurs, utan det är i så fall överkursen. I vart fall måste man när man diskuterar detta komma ihåg att det är grundläggande på den svenska arbetsmarknaden att man träffar avtal mellan arbetsgivaren och de fackliga organisationerna.

Det är också det som domstolen i Strasbourg har tagit fasta på. Den har sagt att detta är grundläggande och väsentligt på den svenska arbetsmarknaden. Konventionen om mänskliga rättigheter ger inte en arbetsgivare, vare sig liten eller stor, rätt att vägra att skriva avtal. Den ger rätten att inte vara med i en arbetsgivarförening. Men avtalsfrågan kan lösas utan arbetsgivarföreningen. Det är det som är kärnan i domstolens utslag på den här punkten.

Anf. 131 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Jag har tidigare i dag gjort en sammanfattning av vad som har hänt i det här ärendet. Göran Magnusson har nu gjort det i större detalj. Jag kan bara understryka hans historieskrivning, men jag kan kanske också komplettera med några saker.

De borgerliga företrädarna har här sagt att fackets uppgifter är falska. Det har upprepats med olika ord av olika talare. Detta är icke belagt.

Det är också intressant att se: Vad är det för typ av uppgift som den socialdemokratiska regeringen begärde att få in från facket? Jo, den ville, jag citerar ur regeringens promemoria: ”få en redovisning av de överväganden som legat till grund för de stridsåtgärder som HRF vidtagit mot Torgny Gustafsson och varför dessa bedömts som nödvändiga”.

Denna redovisning har regeringen fått. Regeringen har egentligen inte haft någon anledning att ifrågasätta dessa redovisningar. Dessutom kan regeringen heller inte anställa någon form av förhör under ed eller något

formellt förhör över huvud taget för att utröna om sådana uppgifter är korrekta eller inte. Här får man göra en skälighetsbedömning.

Vad man har frågat efter är grunderna för fackets handlande – och de har man fått – för att ge en allsidig information till domstolen om hur läget har varit i den bakomliggande konflikten. Det är inte så att Europadomstolen skulle döma mellan facket och Gustafssons företag. Den skulle döma om statens rätt att ha en viss lagstiftning och vissa principer på arbetsrättens område eller inte.

Vidare har det här gjorts gällande att den borgerliga regeringen valde vad man kallade ”en neutral ställning”. Nej, den valde ingen neutral ställning. Den valde att inte se till att båda parternas syn på den bakomliggande konflikten kom fram, utan den nöjde sig med att den anmälade partens syn på konflikten, som ju redan fanns hos domstolen, blev oemotsagd. Därmed brast egentligen den borgerliga regeringen i neutralitet.

Fru talman! Det är intressant att citera vad regeringens ombud sagt om detta. Han var med på ett möte där, som han mindes, både statsrådet Hellsvik och statsrådet Laurén var med. Han säger att vid det mötet ”– – – stod det klart för alla närvarande att detta var ett mål som så att säga politiskt passade in i det reformarbete som den borgerliga regeringen ville genomdriva på arbetsrättens område. Yttrandet fingranskades i Justitiedepartementet av den borgerliga regeringen. Genomgående var de justeringar som gjordes i syfte att tona ned bestridandet av konventionsbrott i kommissionen”.

Vidare anförde regeringens ombud: Jag fick under hand fullt klart för mig att den borgerliga regeringen inte skulle beklaga om målet förlorades. Så var inställningen och attityden hos den borgerliga regeringen när det gällde att försvara svensk lagstiftning och en princip på svensk arbetsmarknad.

Man ville förlora därför att man med hjälp och stöd av Europeiska kommissionen och Europadomstolen skulle kunna undergräva arbetsrätten, fackets ställning och de anställdas position på arbetsmarknaden. Det var vad den borgerliga regeringen önskade.

Det var därför att detta inte gick som besvikelsen är stor, och det är därför som man fullföljer det med en anmälan till konstitutionsutskottet där man försöker att konstruera fram att regeringen lämnat oriktiga uppgifter, vilket regeringen inte har gjort.

Den har betonat att de uppgifter som den har vidarebefordrat är en partsinlaga. Den har också erbjudit sig att ta fram vittnen till domstolen för att domstolen skall kunna utröna sanningshalten i detta, något som regeringen själv inte har formella möjligheter till.

Saken borde alltså vara helt klar. Den socialdemokratiska regeringen har icke här gjort något konstitutionellt felaktigt eller anmärkningsvärt. Det anmärkningsvärda i sammanhanget är snarare den borgerliga regeringens underlåtenhet att försvara sig. Snarare närmast bad man om ett nederlag för att på det viset få ett politiskt stöd av en europeisk instans för att kunna ändra lagstiftningen i Sverige på ett för de anställda negativt sätt. Det hade ju så att säga politiskt underlättat för borgerligheten. Det anmärkningsvärda är väl också de skarpa tongångarna i de borgerliga partiernas reservation i det här ärendet, som jag tycker går långt utöver vad som borde vara rimligt ens om man själv stod på den sidan. Men det får stå för dem.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

Det är också så att man diskuterar det här med hängavtal och gör stor affär av detta. Tyvärr har inte hotell- och restaurangfacket skickat in några exempel. Men de skriver ju själva i ett brev till LO:s rättsskydd att det finns möjligheter att göra lokala avvikelser från huvudregeln när det gäller avtal på flera punkter. Det gäller arbetstidens förläggning. Det gäller också måltidsuppehåll och andra saker. Det kan också förekomma avvikelser i lönesättning, även om det är något som man givetvis inte bejakar från centralt håll.

Detta har Hotell- och Restaurang framhållit i ett brev. Likväl hävdar borgerliga ledamöter här att det inte förekommer några hängavtal på hotell- och restaurangområdet. Det är faktiskt så att hängavtal är oerhört vanliga på den svenska arbetsmarknaden. Det är inget märkligt med detta, och det finns ingen anledning att ifrågasätta hotell- och restaurangfackets uppgifter om att det förekommer också på deras område.

Det finns inget belägg för det här som de borgerliga partierna försöker göra ett stort nummer av i sin reservation. De blottlägger i detta egentligen bara sin egen okunnighet om hur arbetsmarknaden fungerar och om hur verkligheten ser ut för fackföreningarna.

Fru talman! Jag ber därmed att få yrka avslag på den borgerliga reservationen. Jag yrkar också på godkännande av konstitutionsutskottets anmälan.

Anf. 132 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag fick inget svar av Göran Magnusson, och Kenneth Kvist utgör ju mellanbrodern i den här majoriteten så jag tänker ställa samma fråga till honom. Finns det någon substans bakom det här uttrycket ”fog för sig”? Regeringen säger ju att fackföreningen hade fog för sitt agerande, dvs. för stridsåtgärderna. Regeringen vill försvara stridsåtgärderna. Samtidigt säger man att regeringen inte kunnat gå i god för uppgifterna från facket. Men dessa uppgifter låg ju till grund för stridsåtgärderna. Hur får Kenneth Kvist detta att gå ihop?

Jag vill också ta upp den andra frågan. Hur skall man kunna förmedla fullständiga och korrekta uppgifter utan att kontrollera sanningshalten i dem? Det vore intressant om Kenneth Kvist kunde besvara den frågan.

Anf. 133 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag uppfattade inte riktigt den sista frågan, den som det skulle vara så intressant om jag svarade på. Den får väl Ingvar Svensson återkomma med i nästa replik.

När det gäller detta med om facket hade fog vill jag säga att svensk fackföreningsrörelse aldrig har vidtagit stridsåtgärder om det inte har funnits fog för dem. Jag tillhör den del av arbetarrörelsen som kanske skulle kunna betecknas som den mer radikala och otåliga. Jag har tyckt att facket många gånger har varit trögt när det gäller att vidta stridsåtgärder. Jag tror inte att man kan säga att svensk fackföreningsrörelse alldeles utan anledning väljer att gå till strid för sina medlemmars intressen.

Det är ju faktiskt fackets och dess medlemmars intresse att det finns avtal på svensk arbetsmarknad. Det är fackets och dess medlemmars intresse att slå vakt om principerna för rätten till organisering och rätten till kollektivavtal. Detta är fog nog för facket att vidta stridsåtgärder. Den rätten har man enligt svensk arbetsmarknadslagstiftning för närva-

rande. Det är en rätt som ni vill undergräva för fackföreningsrörelsen, men den finns. I fråga om det företag som vi diskuterar i den bakomliggande konflikten, som nu inte är föremål för KU:s granskning i sig, har fackföreningsrörelsen ansett sig ha fog. Det är tillräckligt.

Anf. 134 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Kenneth Kvist undviker också att svara på frågan. Det gällde ju inte om facket har haft fog för detta utan hur regeringen har hanterat den här frågeställningen. Regeringen säger att man inte kan gå i god för uppgifterna från facket. Men samtidigt säger man att facket har haft fog för sina stridsåtgärder. Man vill försvara dessa stridsåtgärder inför domstolen, men man kan alltså inte gå i god för uppgifterna. Jag undrade bara hur Kenneth Kvist fick den här logiken att stämma.

Nu skall jag upprepa den fråga som Kenneth Kvist inte uppfattade tidigare och som också är väldigt intressant: Hur kan man förmedla fullständiga och korrekta uppgifter utan att kontrollera sanningshalten i dessa uppgifter?

Anf. 135 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Det kan man göra därför att regeringen ansåg att den ville ge den korrekta informationen om fackets bevekelsegrund. Och den gav också denna korrekta information om fackets bevekelsegrund. Sedan är det inte regeringens sak att så att säga gå in och recensera fackets bevekelsegrund.

Det är ju egentligen också svaret på den första frågeställningen. Facket vidtar stridsåtgärder och har rätt att göra detta. Då menar regeringen att det därigenom finns fog, eftersom frontställningen så att säga såg ut som den gjorde. Jag har alltså inte undvikit att svara på den frågan.

Det finns här ingen anledning till konstitutionell kritik av regeringen. Det är helt klart. Däremot har den borgerliga regeringen anmärkningsvärt nog brustit i att försöka försvara svensk lagstiftning och den svenska modellen.

Anf. 136 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Kenneth Kvist upprepar det som även Göran Magnusson tidigare argumenterat för, att det inte finns något påstående om att hängavtalet skulle ha varit avgörande för domstolens slutliga bedömning. Då måste man ställa frågan om majoriteten själv ställer sig bakom den skrivning man har. Jag läser inntill:

”När Europadomstolen i sin dom konstaterade att Torgny Gustafssons negativa föreningsrätt inte hade kränkts lade domstolen särskild vikt vid två sakförhållanden. För de första hade Torgny Gustafsson två möjligheter att gå med på vad HRF begärde i fråga om villkoren för hans anställda, antingen att gå med i en arbetsgivarorganisation eller att teckna hängavtal.”

Vad står då ”särskild vikt” för? Naturligtvis innebär det här med särskild vikt att detta med hängavtal var med i Europadomstolens slutliga bedömning. Då är det berättigat att ställa frågan om Kenneth Kvist står bakom majoritetsskrivningen. Och som en följdfråga kan man naturligtvis undra: Är det då inte viktigt, när det är av särskild vikt i en bedömning, att man också kan bevisa hur detta hängavtal kan se ut? Och är det

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

inte viktigt att också Kenneth Kvist som ledamot i konstitutionsutskottet skulle ha möjlighet att erhålla ett sådant hängavtal för att kunna göra en bedömning av den information som regeringen har lämnat vidare?

Anf. 137 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Nu måste nog Åsa ha hört saker i mitt inlägg som jag inte har sagt. Jag har aldrig förnekat att hängavtalet spelar en roll för den här domen. Jag säger att det väl inte är så märkligt. Hängavtal är vanligt förekommande på svensk arbetsmarknad, och möjlighet till hängavtal finns såvitt jag vet på varje avtalsområde – även på Hotell- och Restaurangs område. Hotell- och Restaurang svarar också i ett brev som LO:s rättsskydd har förmedlat att det visst förekommer hängavtal med olika individuella avvikelser i. Det finns väl ingen anledning att ifrågasätta det? Detta är ett utomordentligt vanligt instrument på svensk arbetsmarknad.

Jag kan inte förstå annat än att det blottlägger okunnighet om hur det ser ut på arbetsmarknaden vad gäller avtal när man gör en så stor sak av detta och ifrågasätter eller låtsas som att hängavtal inte existerar.

Anf. 138 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Kenneth Kvist, det blottlägger också en brist på argument när man som ledamot i konstitutionsutskottet på en direkt fråga inte kan erhålla en sådan bevisföring i ett ärende som egentligen hela utskottet bedömt som väldigt viktigt.

Anf. 139 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Som jag sagt så behövs det inte för min del. Jag vet att hängavtal är utomordentligt vanliga på svensk arbetsmarknad. I ett sådant här fall – alltså när en arbetsgivare inte vill gå med i en arbetsgivarförening – kan det självklart slutas ett hängavtal.

Som partisekreterare i Vänsterpartiet har jag varit med om att göra det för våra anställda. Vi ville inte tillhöra SAF – det var innan så att säga föreningslivets egen arbetsgivarorganisation fanns. Då fick vi ett hängavtal med Handels. Vi fick t.o.m. ett undantag på lönesidan därför att vi inte kunde betala våra funktionärer lika höga löner som ABF. Det var ingenting märkvärdigt, utan sådana hängavtal förekommer. Det var ingen som ens höjde ögonbrynen över att det här förekom. Detta förekommer alltså på arbetsmarknaden och är utomordentligt vanligt. Den här möjligheten finns således; den möjligheten har den arbetsgivare som inte vill vara med i en arbetsgivarorganisation.

Anf. 140 PER-SAMUEL NISSER (m) replik:

Fru talman! Kenneth Kvist tar upp den borgerliga regeringens inställning i frågan. Men det var så att den borgerliga regeringen förhöll sig neutral till den bakomliggande konflikten. Sverige var anslutet till Europakonventionen och man ville se på rättsläget, dvs. hur det var med överensstämmelsen mellan svensk lag och Europakonventionen.

Kenneth Kvist sade att den borgerliga regeringen förmedlade en parts åsikt men den borgerliga regeringen förmedlade faktiskt inte någon parts åsikt eller ståndpunkt i det här fallet. Vad man gjorde var att man skick-

ade ett eget yttrande till kommissionen där man bl.a. beskrev den svenska modellen, så i det här fallet tycker jag att man kan påstå att den borgerliga regeringen drev en rak linje.

Kenneth Kvist pratar mest om den borgerliga regeringen. Han säger inte så mycket om den socialdemokratiska. Kärnfrågan i denna granskning är om det kan anses att den socialdemokratiska regeringen agerade på ett noggrant och trovärdigt sätt när man förmedlade material till Europadomstolen gällande detta mål. Jag är av den tydliga åsikten att den socialdemokratiska regeringen *inte* var noggrann när det gällde kontroll av de uppgifter som man levererade.

Min fråga till Kenneth Kvist är om han tycker att regeringen skall överlämna okontrollerat material till domstol trots, som i det här fallet, att uppgiftslämnaren påtalat att uppgifterna inte är korrekta.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

Anf. 141 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Regeringarna skall naturligtvis överlämna så korrekt material som möjligt. Men här ansåg man, och man hade rätt att anse det, att man ville överlämna fackets bevekelsegrund till domstolens kännedom. Det gjorde man också. Regeringen hade ingen anledning att inför domstolen så att säga recensera det som var fackets bevekelsegrund.

Det är inte korrekt att den borgerliga regeringen väljer en neutral ställning, som det heter. Det är en mycket märklig position. Den borgerliga regeringen visste mycket väl att kändens, mot svenska staten, syn på den bakomliggande konflikten förelåg hos domstolen. I det läget låter man så att säga denna redan i domstolen förekommande partsinlaga vara den enda och oemotsagda partsinlagan. Den borgerliga regeringen lyfter inte ett finger för att göra bekant också att det fanns en annan synpunkt på det hela.

Detta med de upprepade påståenden som dess ombud gjorde, att de gjorde detta i akt och mening att de gärna – nu färgar eller tillspetsar jag kanske något hans inlägg – såg att de förlorade detta därför att detta skulle kunna användas och även underlätta inrikespolitiska förändringar som man visste skulle väcka en mycket stark opposition från en samlad arbetarrörelses sida.

Anf. 142 PER-SAMUEL NISSER (m) replik:

Fru talman! För att återgå till den socialdemokratiska regeringen är återigen min fråga: Varför finns det inte med i majoritetens text något om att det faktiskt är fel att förmedla okontrollerat material, som det uppenbart var i det här fallet?

Anf. 143 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! I majoritetens text understryks nödvändigheten av en god grund, av goda fakta – jag vet inte riktigt hur vi formulerade detta i materialet. Som Göran Magnusson flera gånger har betonat är detta inte stridigt. Regeringen skall lämna ett fullgott material även om det skulle gå dess intressen emot. Men i det här fallet har regeringen bara sett det som sin uppgift att för fullständighetens skull informera om den bakomliggande konflikten och då se till att domstolen har tillgång inte bara till den ena sidans bild utan också till den andra sidans bild.

Jag kan inte se att detta på något sätt är någonting förgräpligt eller någonting som gjort att regeringen har ställt sig bakom fackföreningens positionering i den bakomliggande konflikten. I stället har man bara för allsidighetens skull velat göra detta.

Att vara allsidig är, enligt mitt sätt att se saken, att eftersträva om inte neutralitet så i varje fall objektivitet. Det har den socialdemokratiska regeringen gjort. Därvid har den borgerliga regeringen brustit. Den borgerliga regeringens uraktlåtenhet härvidlag kom ju fram under granskningens gång, och så kan det ofta vara. En granskning som väckts för att man hoppats kunna beslå en regering med fel kan faktiskt leda till att det i stället kommer fram saker som beslår en annan med fel. Så blev det i det här fallet enligt min och majoritetens mening.

Anf. 144 PER LAGER (mp):

Fru talman! Jag behöver inte repetera händelseförloppet i det här ärendet eftersom många redan har gjort det. Men det är, anser jag, särskilt viktigt att definiera konstitutionsutskottets granskningsuppgift.

Granskningen gäller inte den ursprungliga tvisten 1987 mellan Torgny Gustafsson och Hotell- och Restauranganställdas förbund eller att bedöma vad som låg bakom konflikten. Utskottet har givetvis inte heller haft i uppgift att recensera Europakommissionens tidigare utslag eller Europadomstolens senare. Granskningen handlar enbart, som jag ser det, om regeringen gjorde rätt i att som inlaga lämna över fackets synpunkter på konflikten till Europadomstolen; detta utan att i detalj granska sanningshalten i inlagan.

Jag anser att regeringen handlade rätt och har svårt att se reservanternas argument som någonting annat än ett försvar av arbetsgivaren Gustafsson i den ursprungliga konflikten. Det är, som sagt, inte utskottets uppgift att granska.

Dessutom är det fel, menar jag, att säga att inlagan, dvs. fackets uppgifter, var densamma som regeringens. Det kan väl inte finnas en tvekan om vems uppgifter det var. Regeringen poängterar ju detta inför domstolen.

Kravet på att kontrollera uppgifterna är en fråga som det givetvis går att diskutera eftersom regeringen påpekar att det som är uppenbart oriktigt inte heller skall lämnas vidare, och så var det inte i detta fall.

Generellt får man nog ändå utgå från att det ligger i en regerings intresse att *inte* göra bort sig eller få sitt förtroende devalverat genom att medvetet vidarebefordra oriktiga uppgifter. Detta utgår jag från.

Fru talman! Det här är just en sådan fråga som jag nämnde i inledningsrundan där de traditionella politiska blocken får skarpa konturer och bildar klara motpoler.

Enligt min mening är det mycket olyckligt att våra uppriktiga försök till en seriös och fri granskning på så sätt delvis omvandlas till något av ett ideologiskt ställningskrig.

Fru talman! Jag yrkar på godkännande av utskottets anmälan och avslag på reservationen.

Anf. 145 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag har plågat Göran Magnusson och Kenneth Kvist på några punkter, och jag har inte fått några svar. Per Lager skall inte tro att han skall komma undan för att han är lillebror i denna majoritet.

Per Lager säger att det inte var någon tvekan om varifrån uppgifterna kom när regeringen förmedlade dem till Europadomstolen. Regeringen säger nu till KU att den inte har kunnat gå i god för uppgifterna från facket. Samtidigt säger man att facket hade fog för sitt agerande – för sina stridsåtgärder – och vill försvara dessa stridsåtgärder.

Men bakom detta ligger dessa uppgifter. Hur får Per Lager detta att gå ihop? Hur kan det stämma?

Den andra frågan gäller hur man skall kunna förmedla fullständiga och korrekta uppgifter utan att kontrollera sanningshalten i uppgifterna.

Anf. 146 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Jag är rädd att Ingvar Svensson får ett svar som liknar de svar han fått av dem som han frågat tidigare. Här var det viktiga att lämna vidare uppgifterna om fackets bevekelsegrunder, så att de fanns med i domstolens underlag. Nu tillmätte domstolen det ingen större vikt, men det som är viktigt i detta sammanhang är att uppgifterna om fackets bevekelsegrunder verkligen kom fram till domstolen.

Vad gäller möjligheten eller skyldigheten att kontrollera uppgifterna menar jag, som jag sade i mitt inledningsanförande, att regeringen givetvis inte skall lämna vidare klart oriktiga uppgifter. Det är så många som har sagt det. Vi utgår ifrån att man inte gör det. Ingenting har väl heller bevisat att dessa uppgifter är oriktiga. Det finns en del funderingar om vad som eventuellt inte är helt korrekt, men det har med hela den osäkra bilden från 1980-talet och framåt att göra.

Vi menar att det viktiga för regeringen var att lämna ifrån sig uppgifterna och tala om att man inte hade fullt ansvar för dem. Det var fackets bevekelsegrunder.

Anf. 147 INGVAR SVENSSON (kd) replik:

Fru talman! Vi kan lämna diskussionen om uppgifterna var riktiga eller inte därhän. Det gör jag givetvis en bedömning av. Frågan är om regeringen hade kontrollerat uppgifterna eller inte. Såvitt jag kan bedöma har man inte gjort det. Man har inte brytt sig om det, och därmed har man inte heller kunnat vara säker på att man förmedlat en fullständig och korrekt information.

Jag fick så klart inte något svar på mina frågor om fog, osv. Det hade jag heller inte väntat mig. Kan de två andra inte svara kan förmodligen inte heller Per Lager göra det.

Menar Per Lager att regeringen har gjort en allsidig bedömning av det hela, vilket Kenneth Kvist var inne på? Samtidigt säger man att man anser att facket har haft fog för sina stridsåtgärder och vill försvara dessa stridsåtgärder. Är inte det en partsinlaga snarare än en allsidig bedömning, Per Lager?

Anf. 148 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Det är att förmedla fackets bevekelsegrunder – låt vara om det är fackets partsinlaga. Det är i alla fall inte regeringens partsin-

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

laga. Det är en inlaga som regeringen förmedlar. Regeringen är möjligen budbärare, men det är inte regeringens ståndpunkter.

Anf. 149 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Först noterar jag att Per Lager säger att granskningen bara skall handla om regeringens agerande inför Europadomstolen. Men utskottet har faktiskt också granskat regeringens handläggning av ärendet inför Europakommissionen, dvs. det händelseförlopp som ägde rum innan ärendet togs upp i Europadomstolen. Det tycker jag är viktigt. Det är ju det som stora delar av diskussionen har handlat om, med tanke på vad den borgerliga regeringen har sagt.

Jag tycker också att det är väldigt svårt att förstå resonemanget om att regeringen bara förmedlar fackets bevekelsegrunder utan att ta ställning till dem, trots att man anar att facket bygger sitt agerande på felaktiga premisser. Regeringen är inte ett ombud för facket i detta fall. Regeringen är företrädare för svenska staten. Det ställer mycket speciella krav på just det som konventionsorganen begär, nämligen en fullständig och riktig information.

Jag tycker att det är väldigt viktigt att man ser denna skillnad. Man är inte företrädare för facket som motpart till Torgny Gustafsson, utan här företräder man staten. Det är det som ger en detta speciella extra ansvar för att det man för fram är riktigt och korrekt.

Anf. 150 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Själva granskningen handlar om huruvida det var rätt av regeringen att överlämna denna inlaga – dessa fackets synpunkter – till domstolen, Helena Bargholtz, och om det var rätt att göra det utan att i detalj närmare granska om varje sak som stod i denna inlaga var sanningenlig eller inte. Det är det frågan handlar om.

Jag sade förut att man självklart kan diskutera frågan om hur regeringen borde ha granskat inlagan. Hade man tvivlat väldigt starkt på uppgifterna skulle man kanske ha varit lite mer noggrann. Det sade faktiskt regeringen och Ingvar Carlsson, i detta fall, när vi hade vår utfrågning. Självklart lämnar man inte ifrån sig klart oriktiga uppgifter. Det vore rena politiska döden för regeringen.

Här finns en mångfald av uppgifter som är lite osäkra, men de utgör fackets bevekelsegrund. Sedan är det upp till domstolen att bedöma detta. Det är inte regeringen i första hand som skall göra en sådan bedömning.

Anf. 151 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Per Lager talar om lite osäkra uppgifter. Det är uppenbart att det fanns mycket starka indikationer på att det var felaktiga uppgifter som facket förde fram. Vi som har följt detta ärende under långa tider och läst om vad som har sagts har sett hur många falska uppgifter som har cirkulerat. Det borde ha gjort regeringen som företrädare för staten i detta ärende extra noggrann.

Anf. 152 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Det kan man tycka. Helena Bargholtz talade om starka indikationer, men det finns inga bevis för detta. Jag tycker att det är en

väldig skillnad. Jag utgår ifrån att regeringen hade kontrollerat noggrannare om man hade befarat att det fanns klart oriktiga uppgifter. Men det gjorde man inte, för man utgick från att det inte var så. Det är klart, tycker jag.

Anf. 153 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Det har varit intressant att under eftermiddagen lyssna till maktens män, undervisande kammaren i grundkursen i fackligt arbete. Om inte tiden var så begränsad skulle jag uppta kammarens tid med en enkel undervisning om mänskliga rättigheter.

Jag skall i stället koncentrera mig på två saker. Jag vill först vända mig till Göran Magnusson. Han sade i ett av sina inlägg för en stund sedan följande: "Kan man inte kontrollera uppgifterna får man skicka med en reservation". Det är en klok ståndpunkt. Men den reser naturligtvis frågan på vilket sätt uppgifterna kontrollerades. Den frågan reser i sin tur frågan om regeringen kontrollerade uppgifterna hos Torgny Gustafsson. Nej, har Torgny Gustafsson sagt inför utskottet. Kontrollerades uppgifterna hos någon av Torgny Gustafssons anställda? Nej, säger allihopa.

Vad vi däremot vet, och vad som har redovisats i utskottets utfrågningar, är att det sannolika är att hela denna stridsåtgärd har startats på grund av ett falsarium. Längst bak i den bakomliggande historien ligger nämligen ett s.k. samtal från någon av Torgny Gustafssons anställda till den fackliga rörelsen på Gotland. Det är startpunkten.

Men det är en händelse som ser ut som en tanke, namnet på vederbörande som ringde har just nu förkommit. Torgny Gustafssons samtliga anställda förnekar att samtalet kom från dem.

Denna uppgift, som startade konflikten, hade regeringen kunnat få förnekad eller klarlagd om den hade försökt. Men inte ens det försökte man göra. Reservationer lägger man in, Göran Magnusson, när man har kontrollerat och funnit att man inte kommer längre. Men regeringen lyfte inte ens telefonluren.

Man skall nog akta sig för sina vänner ibland. Per Lager sade för en stund sedan att det här inte var besvärligt därför att det inte var regeringens inläga, utan man var, om jag nu kan citera honom rätt ur minnet, "budbärare för det fackliga intresset".

Det är ju det vi alla som har hävdad att regeringen har brustit har sagt hela tiden. Men det är regeringens inläga, inte fackets. Nu har alltså en del av majoriteten medgivit att det var bara fackets.

Tablå! säger en och annan som har följt debatten i eftermiddag.

Så var det hängavtalet. Hela denna fråga hänger egentligen – förlåt vitsen – på frågan om föreningsfriheten. Målet vid Europadomstolen handlar om huruvida Torgny Gustafssons föreningsfrihet är kränkt. Det man säger är: Nej, den är inte kränkt, därför att Torgny Gustafsson, genom att stå utanför facket, likväl hade möjlighet att teckna, observera, ett individuellt hängavtal, dvs. ett hängavtal som inte i allt väsentligt var en kopia av det avtal han hade tvingats att skriva på om han hade varit medlem i en arbetsgivarorganisation och hans anställda hade varit medlemmar i facket.

Ordet är alltså individuell, därför att det är på det individuella som det hänger huruvida föreningsfriheten är kränkt eller inte. Är det då inte

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

konstigt att utskottet till sitt förfogande, trots en enträgen begäran vid en offentlig utfrågning, inte har kunnat få se ett enda exempel på ett sådant individuellt avtal som skulle ha klarat de krav som Europadomstolen har ställt upp?

Till skillnad från diskussionen om det inlagda materialet i övrigt är detta själva den huvudspik som hela Europadomstolens utslag hänger på. Det är svårt att efter att ha lyssnat på debatten så här långt komma till någon annan slutsats än att Per Lager har alldeles rätt. Regeringen har varit en okritisk budbärare åt facket.

Anf. 154 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Det är säkert så att Per Unckel och jag lägger lite olika betydelse i ordet budbärare. Det kanske har att göra med våra bakgrunder. För mig är budbärare i det här fallet en regering som ser till att överlämna en inlaga från fackföreningen. Om den uppenbart skulle vara felaktig skulle regeringen inte lämna in den. Man gjorde, förmodar jag, något slags bedömning av att detta inte var en uppenbart felaktig inlaga och man lämnade den vidare. Det är den rollen som budbärare som jag förmodar att vi ger lite olika innehåll.

Anf. 155 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jag avstår gärna från begreppet budbärare, om detta är störande, och tar i stället det begrepp som Per Lager nu använde, nämligen ”ser till att överlämna en inlaga från fackföreningen”. Det är samma sak.

Det är inte fackföreningsrörelsen som inlämnar inlagor i den svenska regeringens namn om den svenska regeringen sköter sin uppgift, utan det är den svenska regeringen som är en av parterna i domstolen i Strasbourg. Av en part, dvs. svenska regeringen representerande svenska folket, kan man enligt oss som företräder minoriteten i utskottet kräva mer än att man bara ”ser till att överlämna en inlaga från fackföreningen”.

Per Lagers andra replik bekräftar den första, nämligen att han är övertygad om att det var regeringens uppgift att inlämna en inlaga från fackföreningsrörelsen till Strasbourg. Det är precis detta som vi som har reserverat oss mot godkännandet av utskottets anmälan har misstänkt hela tiden. Det är också där som vår huvudkritik gentemot majoriteten sitter. Det är inte en svensk regerings uppgift att gå något fackligt eller annat särintresses ärenden, utan att företräda sitt folk.

Anf. 156 PER LAGER (mp) replik:

Fru talman! Grundtanken med inlagan var ju att låta domstolen få kännedom om båda sidor i den ursprungliga konflikten. Det var det som det handlade om. Jag förstår inte hur man sedan kan vrida det till det Per Unckel gör. Men det går tydligen. Detta tycker jag är ett helt självklart agerande från regeringens sida för att försöka bredda underlaget och ge bevekelsegrunder för domstolen att kunna fatta ett beslut som bygger på två parter inlagor.

Anf. 157 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Per Lager förefaller att ha missförstått vilka processen i Strasbourg står mellan. Det är inte Torgny Gustafsson mot fackföreningsrörelsen på Gotland som processar i Strasbourg, utan Torgny Gustafsson mot svenska staten. Svenska staten borde, säger vi oss, ha en väl förankrad uppfattning och inte tjänstgöra som en överlämnare av inlagor från fackföreningsrörelsen, desto mer som det under utskottets granskning ju har visat sig, som jag antydde i mitt tidigare inlägg, att själva basen, startpunkten för konflikten på Iherbaden med till visshet gränsande sannolikhet är ett falsarium.

Om ingen av Torgny Gustafssons anställda har klagat till fackföreningsrörelsen på Gotland, klagat så som fackföreningsrörelsen ursprungligen tyckte, reser detta rimligtvis från många frågan om inte den som överlämnade fackföreningsrörelsens inläga borde ha ställt sig några frågor extra och vidareförmedlat svaret till Strasbourg.

Anf. 158 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Två saker. Vad är för Per Unckel ett individualiserat hängavtal? Ett hängavtal är ju i sig individualiserat. Det är poängen med hängavtalet. Vad är ett individualiserat hängavtal för Per Unckel? Det skulle vara intressant att fortsätta den fackliga bildningen genom att få det beskrivet. Är det som jag befärar, att det skall vara lägre löner i ett individualiserat hängavtal än vad det är i ett kollektivavtal är det naturligtvis inte möjligt för facket att skriva den typen av avtal.

I den mån tiden medger tänkte jag, fru talman, ta upp en annan fråga. Per Unckel skriver i dag i en av de större Stockholmstidningarna att en socialdemokratisk regering såg det som sin uppgift att slåss mot de mänskliga rättigheter som rimligen borde omfatta även Gustafsson.

Om inte jag minns fel förnekade den borgerliga regeringen, som väl var en mycket bättre regering, att detta var en föreningsrättskränkning, eller var det bara lite grann i kanten man förnekade det? Blir inte slutsatsen att även den borgerliga regeringen slogs mot de rättigheter av mänsklig karaktär som borde omfatta även Gustafsson?

Anf. 159 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Det skulle varit oändligt mycket enklare att få reda på karaktären på hur mycket individualiserat ett individuellt hängavtal egentligen är om Hotell- och Restauranganställdas Förbund till utskottet hade överlämnat något av det otal individuella hängavtal som detta förbund enligt Kenneth Kvist uppenbarligen har i sina byrålådor.

Den intressanta punkten i svaret till Göran Magnusson är: Det är solklart i domen från Strasbourg att det är det individualiserade momentet i hängavtalet som är den spik som domen hänger på. Det handlar om föreningsfriheten. Föreningsfriheten skulle ha varit i lika hög grad kränkt om hängavtalet hade varit en kopia av kollektivavtalet som föreningsfriheten skulle ha varit kränkt om Gustafsson hade tvingats sluta kollektivavtalet.

Det är det individuella inslaget som gör att föreningsfriheten inte kan anses vara kränkt, säger domstolen. Om det individuella inte finns, är hängavtalet lika med kollektivavtalet och därmed föreningsfriheten kränkt. Det är detta som är kärnan i konflikten. Den konflikten kan inte

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

redas ut så länge Hotell- och Restauranganställdas Förbund uppenbarligen vägrar att öppna sina byrååldor.

Intill dess detta har skett kommer Göran Magnusson och Kenneth Kvist att få finna sig i att många av oss misstänker att också på denna punkt finns ett regelrätt falsarium.

Var den borgerliga regeringen bättre än den socialdemokratiska? På detta är svaret ja! Jag har i denna debatt avstått att kommentera en regering jag själv har suttit i, men om Göran Magnusson ber mig på slutet att göra det skall jag säga följande. Vi hade ett uppriktigt intresse att samtidigt som vi försvarade Sveriges intressen säkerställa att Sverige levde upp till de högsta ambitionerna i fråga om mänskliga rättigheter. Det fick dessvärre ett abrupt slut i september 1994.

Anf. 160 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det innebär, Per Unckel, att den borgerliga regeringen såg som sin uppgift att slåss mot de mänskliga rättigheter som borde omfatta även Torgny Gustafsson – man förnekade en kränkning av föreningsrätten. Det måste vara den slutsats som kan dras. Regeringen kanske gjorde det på ett bättre och ädlare sätt, men i sak var det samma sak, dvs. om det var allvar i den borgerliga regeringens agerande eller om regeringen planerade den egentliga ståndpunkten, nämligen att förlora. Det var det intrycket regeringens företrädare gav vid utfrågningen, och ingen annan har klarat upp det.

Ett sätt att få reda på vad ett hängavtal mellan Torgny Gustafsson och Hotell- och Restauranganställdas Förbund hade kunnat handla om hade varit att förhandla. Men Torgny Gustafsson ville ju inte ha något avtal med någon fackförening eller någon part inom svensk arbetsmarknad. Det var utgångspunkten för Torgny Gustafssons process: "Låt mig vara i fred. Jag bestämmer själv." Det är det som sedan har skapat problem.

Det har inte skickats in en rad gällande hängavtal. Det är väl bara faktiskt gällande hängavtal som är av intresse? Hur de skulle kunna se ut enligt Hotell- och Restauranganställdas Förbund har inte så stort intresse. Det är först när de finns i verkligheten som det finns anledning att fästa avseende vid dem. Då inställer sig omedelbart frågan: Har arbetsgivaren ett intresse av att ett sådant hängavtal skickas in till konstitutionsutskottet och blir offentliggjort? Det kan vara en aspekt att fundera på. Vi är inte så pigga på att sekretessbelägga i konstitutionsutskottet.

Det finns anledning att diskutera detta från den faktiska möjlighet som finns att skriva ett hängavtal och att i hängavtalet skriva in klausuler som är anpassade till det företag man bedriver – dock inte med lägre löner, kortare semester och utan OB.

Anf. 161 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Det är klart att det fanns en substantiell skillnad mellan hur den borgerliga regeringen argumenterade och hur den efterträdande regeringen argumenterade. Viktigaste skillnaden var att vi inte släpade ned inlagor som var uppenbart falska. En viktig skillnad var att vi försökte få rättsfrågan prövad. Vi sade dessutom att om den svenska lagstiftningen inte skulle stå i överensstämmelse med konventionen om de mänskliga rättigheterna – som nu har blivit svensk lag – skall den svenska regeringen lända sig detta till efterrättelse.

Låt mig personligen tillägga att jag inte uppfattar det som en stor nesa om en liten man vinner över en stor stark fackföreningsrörelse.

Konstitutionsutskottet kan inte förhandla fram hängavtal. Vår uppgift har varit att granska huruvida det som har förevarit har varit korrekt. Vi noterar att domen hänger på möjligheten till individuellt hängavtal. När vi efterfrågar från fackföreningsrörelsens sida exempel på ett sådant individuellt hängavtal blir det tyst i natten. Då reser sig misstanken att det inte finns sådana individuella hängavtal som uppfyller domstolens krav. Då följer i nästa led misstanken att någon har glömt att tala om detta för domstolen. Domstolen har uppenbarligen dömt på basis av något som inte existerar i sinnevärlden. Det är denna typ av frågor som utskottet har anledning att bedöma. Det är här moderaternas kritik gentemot den nuvarande regeringen blir så hård.

Göran Magnusson är en hederlig man som normalt står upp för värden som är lite vidsyntare än de han slåss för i den här debatten. Göran Magnusson skulle må väl av – särskilt med hans europeiska engagemang – att slåss lite hårdare för det lilla och då och då avstå från att alltid ställa sig på de störstas sida.

Anf. 162 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag var på väg att säga att Per Unckel visade prov på dåligt omdöme. Jag får revidera det lite grann efter det senaste inlägget. Det var snällt och vänligt sagt, och det tackar jag för.

Socialdemokratin har ingenting emot att det går bra för den lille mannen, den enskilde personen. Det är inte det det hela handlar om. Det gällde inte att till varje pris se till att Torgny Gustafsson hade fel. Det handlade om att försvara det som är kärnan i den svenska arbetsrättslagstiftningen och den svenska arbetsmarknaden. Det gjorde också domstolen.

Domstolen konstaterade att det är möjligt att skriva ett individuellt hängavtal. Därmed behöver en arbetsgivare inte tvingas in i en arbetsgivarorganisation. Domstolen skriver också att visserligen tappar arbetsgivaren möjligheten att påverka de framtida avtalen eftersom han står utanför arbetsgivarorganisationen, men det är faktiskt ett val som arbetsgivaren – i det här fallet Torgny Gustafsson – gör för att slippa vara med i den församlingen. Jag finner det inte konstigt att hängavtalen har sin grund i kollektivavtalen. Fackföreningen vill inte öppna en köksväg in i systemet där det är billigare att vara med än att ansluta sig till kollektivavtalet.

När kommissionen dömer i frågan använder de sig inte av LO:s uppgifter, utan de dömer enbart på Torgny Gustafssons uppgifter. Vem som kontrollerade dem vet inte jag. Men kommissionen grundar sitt resonemang på att om ett avtal skall skrivas – hängavtal eller kollektivavtal – skall lönenivån sänkas i företaget, eftersom arbetsgivaren i fråga betalade mer än vad kollektivavtalet krävde. Då måste ändå en svensk regering säga att det behövs mer information, så att domstolen inte dömer på så konstiga grunder som att med hjälp av ett avtal tvinga fram en lönesänkning. Detta är nästan före facklig grundkurs.

Anf. 163 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Detta skall bli mitt sista inlägg i denna debatt.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Regeringens agerande
vid Europadomstolens
prövning av målet
mellan Torgny
Gustafsson och
svenska staten*

Låt oss gå tillbaka till det basala, nämligen vad målet handlar om. Är Torgny Gustafssons föreningsfrihet kränkt?

Den kan kränkas genom att Torgny Gustafsson tvingas in i en arbetsgivarorganisation och tvingar sina anställda att tillhöra en facklig organisation. Men, säger domstolen, så är det inte. Det går att sluta individuella hängavtal. För att dessa individuella hängavtal skall vara någonting annat än samma avtal som man tvingas att sluta om man är med i arbetsgivarorganisation respektive facklig organisation, måste de vara individuella till sin karaktär. Är de inte det, är kränkningen av föreningsfriheten ett faktum även om man står utanför de organiserade intressena.

Finns det då skäl att i dag säga att utskottet vet och domstolen visste att det finns sådana individuella hängavtal på detta fackföreningsområde som motsvarar föreningsfrihetens krav? Nej, säger vi som inte har fått ta del av ens en stavelse om vad ett sådant hängavtal egentligen kan hänga på. Och sannolikt säger domstolen i realiteten detsamma, om den skulle få klart för sig att med "individuellt" menas ingenting.

Intill dess att det är visat att det finns individuella hängavtal är föreningsfriheten kränkt för Torgny Gustafsson och alla andra småföretagare som hamnar i hans situation. Däri ligger det materiellt allvarliga i det som har inträffat. Att regeringen dessutom har varit en överlämnare av fackliga inlagor – för att nu hålla mig till vad jag bestämde mig för var sanningen i replikskiftet med Per Lager – gör inte denna sak lustigare.

Anf. 164 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det kan vara farligt att avge löften, men jag tänker mig också att det här är mitt sista inlägg i debatten.

Det är inte så att kollektivavtal eller hängavtal tvingar in anställda i fackföreningar. Det är inte effekten av avtal. Det var ungefär det som Per Unckel sade tidigare. Det här är en fråga mellan arbetsgivaren och facket. Ur fackets synpunkt ligger det naturligtvis ett stort intresse i att ha många medlemmar, och helst alla som medlemmar. Det är helt uppenbart.

När det sedan gäller Per Unckels försök att beskriva innebörden av domstolens begrepp om individuellt hängavtal, kan jag inte återfinna några av de kriterier som Per Unckel här talar om i domstolens utslag. Det är i varje fall inte prövat i det här fallet huruvida ett hängavtal kunde individualiseras så att det skulle passa Torgny Gustafsson. Ett av skälen till det är ju att han inte ville ha ens ett individualiserat hängavtal, utan han ville vara frifräsare och ha det på ett helt annat sätt.

Jag noterar också, fru talman, att Per Unckel i den här debatten inte har upprepat det som står i den konstiga reservationen, nämligen att domstolens utslag skulle ha medfört en ny dimension på den svenska arbetsmarknaden. Detta är bara ett försök till mytbildning. Domstolens utslag medför ingen ny dimension på den svenska arbetsmarknaden, utan där är förhållandena nu såsom de var även före det här utslaget. Sedan kan man alltid diskutera att det finns behov av förändringar och anpassningar, men den här domen leder enligt min uppfattning – och de flesta andras uppfattning – inte fram till att det är en ny dimension på svensk arbetsmarknad.

Anf. 165 PER LAGER (mp):

Fru talman! 1997 beviljade regeringen med stöd av 1902 års ellag Svenska kraftnät tillstånd att dra den s.k. Polenkabeln mellan Sverige och Polen och nyttja den likströmsförbindelsen fram till år 2037.

Handläggningen granskades under riksmötet 1997/98, efter anmälan, för att projektet inte prövats utifrån 4 kap. naturresurslagen, men också ur jävssynpunkt. Granskningen ledde inte då till något särskilt uttalande från utskottets sida. I jävsfrågan reserverade sig både Miljöpartiet och Folkpartiet.

Den anmälan som nu är aktuell handlar om Svenska kraftnäts ansökan om komplettering av koncessionen. F.d. riksdagsledamoten Eva Goës önskade att KU skulle granska regeringens beslut den 23 april 1998 att själv bereda ansökan, som enligt 4 § i elförordningen skall beredas av nätmyndigheten, dvs. Statens energimyndighet. Regeringen gjorde ett undantag från förordningen – och också från det allmänna beredningskravet enligt 7 kap. 2 § regeringsformen. Energimyndigheten framtogs därmed möjligheten att utreda och, på grundval av en erforderlig remissprocess, avge ett genomtänkt yttrande.

Regeringen har visserligen rätt, enligt 11 kap. 12 § regeringsformen, att medge undantag från föreskrift i förordning, men kravet på en god beredning med remissomgång är något som är starkt förknippat med den svenska beslutsprocessen. Särskilt viktigt måste detta vara vid stora projekt, som det här, med en budget på ca 3 miljarder.

Projektet har också drivits igenom, trots starka protester under åren och invändningar från lokalbefolkningen och lokala beslutsfattare. Då är det inte ett tillräckligt argument att hänvisa till att ansökan rörde sig om ett komplement, som i praktiken innebar att den planerade elektrodstationen utanför Vångsö i Ronneby ersattes med en annan teknisk – och kanske miljömässigt bättre – lösning, dvs. att i stället placera en strömriktarstation på den rekreativt viktiga Sternö halvö utanför Karlshamn. Ingreppen är stora även med den förändrade tekniken och skulle ge anledning till noggranna nya konsekvensbeskrivningar. Den här tekniken, i den här storleken, har dessutom inte tidigare analyserats ordentligt.

Att göra undantag från det normala beredningskravet med anledning av brådska kan duger definitivt inte, menar jag. Demokratin och de demokratiska beslutsprocesserna får inte åsidosättas, eller förkortas, av planeringsskäl och ekonomiska skäl. Vad är det för avtal som skrivs under innan myndigheterna ger tillstånd? Det är väl självklart att tillstånden kommer först. Tidsplanen, som innebär att kabeln skall tas i drift i november i år, förutsatte ett påbörjande av anläggningsarbetena under sommaren 1998 – och just detta var alltså avgörande för regeringens handläggning.

Vad gäller projektet som sådant kan man verkligen ställa sig frågan hur den samhällsekonomiska nyttan bedöms i förhållande till miljöbelastningen. En tanke med kabeln var att kunna exportera el till östländerna, men snarare är det väl så att den billiga brunkolseldade elen från Polen i stället kommer att importeras till Sverige, när det behövs. Vem hjälper vi då med miljön? Dessutom kommer troligtvis det oljeeldade

*Granskning av
regeringen*

*Näringsminister
Anders Sundströms
handläggning av en
ansökan om komplet-
tering av koncessionen
för Polenkabeln*

*Granskning av
regeringen*

*Näringsminister
Anders Sundströms
handläggning av en
ansökan om komplet-
tering av koncessionen
för Polenkabeln*

kraftverket på Sternö att konkurreras ut. Det är trots allt det renaste vi har. Med dagens reningsteknik har man kommit ganska långt i just det verket. Man kan undra till vilken och vems nytta detta i så fall sker. Det finns för övrigt inget redovisat riksintresse för den här Polenkabeln.

I den reservation jag bilagt betänkandet hävdar jag att nätmyndighetens yttrande har fått avges utan möjlighet till beaktande av de övriga remissinstansernas synpunkter. Det hela har hastats i väg med hjälp av undantaget av 4 § i elförordningen och regeringens egen beredning. Därmed kan inte beredningskravet i 7 kap. 2 § regeringsformen anses vara uppfyllt.

Fru talman! Jag yrkar därmed på godkännande av anmälan i reservation nr 2.

Anf. 166 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Det här ärendet kommer möjligtvis att gå något snabbare än det föregående.

Jag vill börja med att säga att frågan om Polenkabeln naturligtvis har varit väldigt omdebatterad, inte minst på de platser i Sverige som är direkt berörda. Det har också ifrågasatts med tanke på både miljöhänsyn och lämplighet.

Men det är inte den frågan vi har att ta ställning till här, utan det handlar om regeringens ansvar att bereda frågan ordentligt. Som Per Lager mycket bra redogjorde för har det här granskats en gång förut i KU. Vi kom i ett enigt betänkande fram till att regeringen har skött beredningen enligt de föreskrifter som finns. Sedan tillkom – jag hoppas att Per Lager och jag kan ha samma uppfattning där – den nyheten att det fanns en ny teknisk lösning som bedömdes som miljömässigt bättre. Att regeringen då var angelägen om att ta en bättre teknik i anspråk är väl förståeligt för alla. Å andra sidan fanns naturligtvis i det här läget ett tidsmässigt perspektiv, att man relativt snabbt borde fatta ett beslut för att komma i gång med själva byggnaden.

Regeringen har alltså rätt att göra undantag för beredningsdelen.

Jag och samtliga utom Miljöpartiets representant i KU anser att man, i en så liten förändring som det här ändå var fråga om när det gällde utformning av den tekniska lösningen av Polenkabeln, kunde gå ifrån beredningstväranget. Regeringskansliet kunde självt bereda frågan. Den skickades dessutom ut på remiss till berörda instanser som inte hade någonting att invända mot detta. Därmed tycker jag att den här frågan är utredd och klar. Det finns ingenting mer från utskottets sida att anföra.

Jag vill ändå, för att inte någon skall missuppfatta detta, poängtera det som står i utskottets betänkande, att man vill framhålla att en självklar utgångspunkt är att varje regeringsärende skall beredas med all den omsorg som är möjlig, även om den tid som står till buds är begränsad. Det är en principfråga som naturligtvis är väldigt viktig att framhålla. Jag tycker att regeringen i den förnyade beredningen av s.k. Polenkabeln har beaktat det.

Anf. 167 PER LAGER (mp):

Fru talman! Vi är i alla fall överens om det sista Mats Berglind sade, att sådana här frågor skall beredas med all möjlig omsorg. Det är precis vad jag menar att man inte gjorde i det här fallet. Då menar jag att vi är

oeniga om att detta var en liten förändring. Det var en stor förändring. Den var möjligen till det bättre, men det var en stor förändring. Från att ha planerat en elektrostation i Ronneby ändrade man till att lägga en strömriktarstation i Karlshamn. Det var en stor förändring.

Dessutom har man inte analyserat vad elektrostationen och den metalliska återledaren får för konsekvenser. Det finns ingen sådan analys på ett så stort projekt som detta. Det var någontings stort, ett stort projekt, det var ingen liten förändring. Det är där jag finner att vi är oeniga. Det är också där jag menar att regeringen borde ha tänkt igenom detta väldigt noga och i stället för att gå på de ekonomiska skälen, nämligen att projektet måste komma i gång för annars förlorar man ett antal miljoner, sett till att den demokratiska processen fick löpa på ett riktigt ordentligt sätt enligt det beredningskrav som finns i regleringsformen.

Anf. 168 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Det är helt klart att den ekonomiska aspekten också har betydelse i sådant här sammanhang. Men som jag har hävdat får varken tidsmässiga eller ekonomiska hänsynstaganden vara avgörande för inkräktandet av beredningstvånget. Där är vi helt överens. Där Per Lager skiljer ut sig från samtliga andra är när han anser att den tekniska förändringen, den miljöförbättrande tekniska lösningen, var av sådan art att den skulle ha beretts på ett annat sätt.

Beredning skedde, men det skedde i Regeringskansliet. Det är egentligen där vi har den lilla differensen, som jag ser det.

Anf. 169 PER LAGER (mp):

Fru talman! Det var precis tidsaspekten som var avgörande för regeringens ställningstagande, att själv ta över beredningen. Det var tidsaspekten. Det står klart och tydligt att det var så. Projektet måste komma i gång sommaren 1998 för att bli klart till slutet av det här året. Varför var det så bråttom? Det var bl.a. därför som jag tog upp frågan. Har man tecknat avtal innan man får tillstånd? Det låter lite märkligt för mig att man inte avvaktar tillståndet innan man tecknar avtalet. Beredningen av tillståndet blir beroende av det avtal som är tecknat. Mycket märkligt!

Anf. 170 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Jag kan direkt säga att jag inte klarar av att argumentera utifrån de tekniska lösningarna och vad de har för konsekvenser. Vad det handlar om är att tillståndet fanns och att det hade beretts i den ordning som man skall. Det har vi redan granskat i KU. Den tekniska förändringen uppfattades som varande av mindre art i själva ursprungsförslaget. Det är där vi gör lite olika bedömningar oss emellan.

Som sagt: Grundprincipen är vi överens om, att all beredning skall ske med all omsorg även om det är tidsnöd.

Beredningen av propositioner om röd diesel m.m. (avsnitt 2.4)

Anf. 171 INGER RENÉ (m):

Fru talman! När Sverige blev medlem i EU implementerade vi också EU:s direktiv i svensk lagstiftning. Det gäller naturligtvis också det här

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Näringsminister
Anders Sundströms
handläggning av en
ansökan om komplet-
tering av koncessionen
för Polenkabeln*

aktuella mineraloljedirektivet. I regeringens proposition 1994/95:19 del 1, som låg som underlag för svenskt medlemskap i EU, står under rubriken Punkskatter att för alkohol, tobak och mineralolja får länder tillämpa högre skatter än miniminivån. Men sedan står det: "Högre skatter begränsas dock av att i princip alla införselrestriktioner slopas vad gäller privatpersoners införsel av varor som inköps beskattade i ett annat EU-land."

Medborgarna inom gränsområdena skulle få möjlighet att för sin privata konsumtion fritt köpa varor i det land där de är billigast. De tidigare volymbegränsningarna avskaffades med undantag, som vi alla vet, för alkohol och tobak.

I Norrbotten har ägare av dieseldrivna fordon haft möjligheter att under alla år tanka lågbeskattad finsk dieselolja, s.k. röd diesel, liksom vi i Bohuslän även om vi inte gränsar till ett annat EU-land kunnat tanka norsk olja när den var billigare – eller för den delen köpa norsk ost och norskt socker.

Den 1 januari 1996 införde emellertid Sverige en lag som förbjöd svenska bilister att köra med finsk olja som drivmedel, då detta ansågs vara ett skatteundandragande! I tidningarna från Tornedalen kan man läsa de mest bisarra historier om olika former av skatterazzior för att fänga in lagöverträdare.

Först efter påtryckningar från EU och det generaldirektorat som sysslar med gränshandel ansåg sig regeringen tvungen att ändra den svenska lagstiftningen, eftersom det svenska förfarandet var ett brott såväl mot ett internationellt avtal som mot EG-rätten.

Lagen ändrades i två omgångar. Första gången var den 1 juli 1997, att gälla retroaktivt från dagen för lagens tillkomst, alltså från den 1 januari 1996. Regeringen blev tvungen att återkomma ytterligare en gång när kommissionen påpekade att Sverige inte följde kommissionens uppmaningar fullt ut. Denna andra lagändring trädde i kraft den 1 juli 1998, också den att gälla retroaktivt från januari 1996.

Justitiekanslern konstaterade sedan att svenska staten, genom att ha lagstiftat om införselrestriktioner, utövat rättsövergrepp mot enskilda medborgare, och staten blev därför skadeståndsskyldig. I dag är det ca 1 100 enskilda personer som har begärt skadestånd, och dessa skadestånd har redan börjat betalas ut.

Fru talman! Rättsläget angående gränshandeln också för privatpersoner när det gäller den s.k. röda dieseln var alltså klart när Sverige blev medlem i EU. Det framgår av den proposition som jag tidigare läste ur. Om nu regeringen trots detta lägger fram ett förslag som inskränker denna rättighet borde beredningen ha genomförts på ett mer heltäckande sätt i enlighet med regeringsformens beredningskrav i 7 kap. 2 §. Då hade detta beslut förmodligen inte trätt i kraft.

När Finansdepartementet beredde propositionen där ett förbud mot användning av rödmärkt olja i samtliga motorfordon föreslogs såg man bara till de statsfinansiella frågorna. Det gjorde att regeringen bara vände sig till det generaldirektorat i EU som sysslade med tullunion och finansiella frågor, och inte till det generaldirektorat som hanterade den inre marknaden. Eftersom det var det generaldirektoratet som – när man fick kännedom om Sveriges misstag – så småningom påpekade att den

svenska lagstiftningen bröt mot gemenskapsrätten hade inte regeringens misstag inträffat om beredningen varit fullständig.

Något egentligt remissförfarande med näringslivet i Tornedalen genomfördes inte heller, trots att det var lätt att se att konkurrenssituationen mellan svenska och finländska företagare skulle kunna komma att bli bekymmersam genom det beslut som fattades 1996. Det är ju också därför – för att människor har lidit ekonomisk skada – som många i dag får skadestånd.

Om beredningen av ärendet hade genomförts på ett korrekt sätt hade dels mer fullödiga kontakter tagits angående EG-rätten, dels näringslivet i Norrbotten beretts tillfälle att yttra sig, dels den komplicerade finska lagstiftningen kunnat bemästras genom intensiva kontakter. Då hade förbudet mot användningen av röd diesel i lastbilar och bussar slopats redan i och med den första propositionen 1996/97:122. Då hade förmodligen inte heller det första beslutet genomförts.

Slutsatsen måste bli att beredningen inte skett i enlighet med regeringsformens krav. Vi anser att regeringen inte kan undgå kritik för detta. Jag kommer emellertid inte att yrka på godkännande av den reservation som berör ärendet, och detta enbart med hänsyn till kammarens tid. Men jag står naturligtvis bakom reservationen.

Anf. 172 KERSTIN KRISTIANSSON (s):

Fru talman! Granskningen gäller som bekant dels om beredningen vid införandet av straffbeskattning gällande röd diesel skett i enlighet med regeringsformens krav på inhämtande av behövliga upplysningar, dels om riksdagen getts vilseledande information, dels om statsrådet Thomas Östros, trots kännedom om EU:s regelverk, genom passivitet underlåtit att snabbt lägga fram förslag till förändringar. Så står det i KU-anmälan från moderaten Olle Lindström, som också befinner sig här i kammaren.

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk för att redogöra för bakgrunden till varför det beslut som trädde i kraft den 1 januari 1996 kom till stånd och som innebar ett förbud mot röd diesel. I stället skall jag gå in på det som anmälan handlar om. Jag tycker att det är väsentligt att man håller sig just till anmälan och att man inte tar ut svängarna så mycket kring annat. Vi må tycka vad vi vill om beslut, men det finns andra forum för att diskutera detta. Nu gäller det denna anmälan.

Beträffande den första delen av anmälan, som handlar om beredningen av propositionen, fördes det från Finansdepartementet diskussioner dels med företrädare för generaldirektorat 21 för tullunion och indirekta skatter, dels med företrädare för andra medlemsstater. Även branschorganisationer och övriga intressenter gavs tillfälle att lämna synpunkter i frågan. Inte från något håll gjordes det några invändningar om att detta skulle strida mot EG-rätten.

Inte heller ett enigt skatteutskott hade några invändningar. Också riksdagen ställde sig enhälligt bakom detta.

Den andra delen av anmälan gäller passivitet från statsrådet Östros sida för att han inte tillräckligt snabbt lade fram förslag till förändringar i de ”uppenbart felaktiga regelverken” – som det står i anmälan.

Brevet från kommissionen kom, efter påpekanden från bl.a. Norrbotten, till Finansdepartementet den 26 mars. Efter tre veckor beslutade man att lägga fram en proposition. Att påstå att det ligger någon passivitet i

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Beredningen av
propositioner om röd
diesel m.m.*

detta är svårbegripligt för mig. Snarare har det varit en väldigt skyndsam behandling av detta ärende.

Det finns alltså ingenting att anmärka på när det gäller hanteringen av frågan om hanteringen av frågan om röd diesel. Jag yrkar på godkännande av utskottets anmälan i denna del av betänkandet.

Anf. 173 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Vi har att granska om regeringen har berett ärendet på rätt sätt. I regeringsformen 7 kap. 2 § står det: "Vid beredningen av regeringsärenden skall behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter. I den omfattning som behövs skall tillfälle lämnas sammanslutningar och enskilda att yttra sig."

Då är min fråga: En berörd myndighet måste väl också vara det generaldirektorat som har hand om handel och tullfrågor? Därifrån begärde man alltså inget yttrande.

Sammanslutningar och enskilda skall också beredas tillfälle att yttra sig. Vi hade en utfrågning med regeringens företrädare. Då medgav man att när det gällde näringslivet i aktuellt område hade det inte skett något regelrätt remissförfarande, därför att man visste ändå vad näringslivet tyckte – som man uttryckte sig under vår utfrågning.

Är detta att bereda ärendet enligt regeringsformens statuter?

Anf. 174 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Det var en väldigt uttömmande utfrågning. Jag fick svar på de flesta funderingar och frågor som jag hade kring detta ärende. Det framkom ganska tydligt att det hade förekommit grundliga kontakter. Inger René tog upp just näringslivet i Norrbotten. Men man skall också komma ihåg grunden till att detta förbud infördes.

Det var en betydande införsel av röd diesel från Finland. Det gällde inte bara något enstaka motorredskap – t.ex. skotrar – i Norrbotten, som Inger René ville göra gällande i sitt anförande, utan det rörde sig om tankbilar som körde långt ned utefter Norrlandskusten. Det var t.o.m. flyg från Stockholm som transporterade lågbeskattad röd diesel från Finland, och det innebär betydande skatteundandraganden i Sverige.

Dessutom uppvaktade Svenska Petroleum Institutet regeringen vid flera tillfällen, bl.a. också under Bo Lundgrens – partivän till Inger René – tid. Svenska Petroleum Institutet påpekade att detta var förödande också från konkurrenssynpunkt. Detta hade man också vägt in när man lade fram propositionen.

Anf. 175 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Jag fick inte svar på min fråga. Jag upprepar den igen: Hade det inte varit rimligt att regeringen också kontaktat det generaldirektorat som sysslar med gränshandel mellan EG:s olika länder?

Hade det inte varit rimligt att man också kontaktat näringslivet och företagsamheten uppe i Norrbotten, eftersom det är de som lider skada om man inte uppfyller de statuter som finns när det gäller de fyra friheterna inom EU?

Det anser i dag i varje fall Justitiekanslern. Det är därför som svenska staten i dag får betala ut skadestånd. Den skrift jag här håller i handen

talat om drygt en miljon kronor därför att näringsidkare har lidit skada på grund av regeringens beslut.

Prot. 1998/99:101
27 maj

Anf. 176 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik:

Fru talman! Man kan tycka i efterhand att man skulle ha tagit kontakt med många. Jag skulle förstå det om det givit ett annorlunda utfall. Men såvitt jag kan se hade det inte gett det. Den bakgrund som jag kort försökte beskriva var vad man hade att ta ställning till.

Dessutom, Inger René, var det inte Sverige som bröt mot gemenskapsrätten. Det var Finland. Det var faktiskt på det viset. Man kan ta en mycket vidare diskussion. Men jag tycker att vi i det här fallet skall hålla oss till anmälan och utifrån den diskutera den här frågan.

*Granskning av
regeringen*

*Beredningen av
propositioner om r d
diesel m.m.*

Anf. 177 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Från hängavtal via likströmskablar till beskattning av diesel! Säga vad man vill om konstitutionsutskottet, men det  r allmän- bildande!

Jag skall inte försöka mig på att göra ytterligare någon sammanfattning av detta ganska komplicerade ärende, utan jag nöjer mig med tre allmänna reflexioner.

F r det första: Det  r inte helt lätt att följa EG-lagstiftningen, trots avsevärda ansträngningar att undvika de juridiska fallgroparna. Detta säger mer om EG-lagstiftningen och Europeiska unionens strukturer  n om det svenska regeringskansliets kompetensnivå.

F r det andra: EG-rätten är inte i alla avseenden konsistent. Om man försöker verka i enlighet med den ena lagen eller grundläggande principen riskerar man att bryta mot den andra och vice versa. För detta bör inte den svenska regeringen klandras.

För det tredje: Det bör vara en svensk regerings uppgift att så långt som möjligt försvara de svenska skattebaserna och motverka osund och snedvriden konkurrens. Det g r inte, som jag ser det, att leda i bevis att Thomas  stros, eller den regering i vilken han ingår, har brustit i vare sig uppsåt eller nit på detta område. Alla fakta tyder på motsatsen. Inte heller f r detta bör  stros eller regeringen kritiseras.

Av detta följer att kammaren icke bör godkänna motiveringen i reservation nr 3 av Per Unckel m.fl. utan i stället ansluta sig till utskottsmajoritetens välgrundade bedömning.

Anf. 178 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Jag håller med Mats Einarsson om att det säkerligen inte är lätt att följa EG-rätten. Jag tror att det var så orden föll. Just därför bör man i sådana här sammanhang vara extra försiktig och omsorgsfull i beredningen av ärenden.

Hade regeringen också efterh rt synpunkter från det generaldirektorat som sedan kom med påpekandena att Sverige var inne på en felaktig v g hade inte detta beslut fattats. Genom att det fattades har åtskilliga människor i Tornedalen och  stra Norrbotten drabbats på ett mycket olyckligt sätt.

Kan inte Mats Einarsson se att man genom att bereda ärendet på ett mer fullständigt sätt hade kunnat minimera dessa skador för enskilda människor i Norrbotten och Tornedalen?

Anf. 179 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Det är inga problem att vara efterklok. Det är helt uppenbart att inte rätt beslut fattades i första vändan av det enkla skälet att vi två gånger var tvungna att ändra på beslutet. Detta är ostridigt.

Det är också relativt lätt att efteråt, efter en i och för sig ganska omfattande analys, komma fram till vilka frågor man borde ha ställt och vilka instanser man borde ha vänt sig till för att undvika detta. Det går säkert att reda ut det i efterhand.

Vad detta däremot gäller är: Gjorde regeringen vad som rimligen kan begäras av regeringen när man förberedde dessa lagsstiftningsärenden? Min och vår bedömning är: Ja. Det var inte så att man lite på måfå stiftade lag.

Det gjordes ganska omfattande utredningar, och man hade ganska omfattande kontakter med Europeiska unionen just därför att man var medveten om att det juridiska läget var komplicerat. Detta gällde inte minst på grund av Finlands ovilja att följa EG-direktivet i annat avseende.

Min slutsats är fortfarande: Regeringen gjorde vad man rimligen kan begära av regeringen i det läge som man då befann sig.

Anf. 180 INGER RENÉ (m) replik:

Fru talman! Regeringen tittade enbart på den finansiella sidan av ärendet och inte på det som hade med den inre marknaden att göra. Det kan hända att det är efterklokt att så här efteråt komma och påpeka detta. Men det ligger i granskningens karaktär.

Vi skall titta på och göra bedömningar av: Vad borde regeringen ha gjort? Enligt mitt förmenande borde den inte bara ha tittat på den finansiella sidan utan också på de fyra friheterna och de möjligheter som fanns i det sammanhanget.

Då borde man ha efterfrågat fler synpunkter såväl från näringslivet som från generaldirektorat XV, eller möjligen XVI, om jag minns rätt, som sysslar med den inre marknaden.

Anf. 181 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag menar att denna beskrivning inte är korrekt. Om man läser betänkandet och alla de dokument som ligger till grund för betänkandet framgår det att regeringen inte enbart såg till skattebasen och att försvara den utan att den också vägledades av de problem som fanns när det gällde konkurrenssnedvridning.

Det var just medvetenheten om att det här fanns en konflikt mellan olika principer i EG-rätten som gjorde att man försökte att på olika sätt få rätsida på detta. Men det lyckades ändå inte.

Jag kan inte säga mer än att jag utifrån det jag i efterhand har läst mig till inte kan komma till någon annan slutsats än det jag tidigare sade. Den svenska regeringen gjorde vad man rimligen kan begära av en regering i ett sådant här fall.

Anf. 182 OLLE LINDSTRÖM (m):

Fru talman! KU:s granskning av regeringens och statsrådet Thomas Östros hantering av frågan om finsk rödmärkt dieselolja kanske inte här i riksdagen betraktas som en stor fråga. Men jag kan försäkra de ledamöter

som finns här i kammaren att i norra Sverige, vid Sveriges enda landgräns till ett annat EU-land, har hanteringen av den röda dieseln varit, och är fortfarande, en mycket stor och viktig fråga.

Det finns ett antal faktiska omständigheter som enligt min mening visar att regeringen varit försumlig och dessutom av skatteintäktsskäl medvetet åsidosatt gemenskapslagstiftningen i enlighet med EG-rätten.

I regeringens proposition framgår det, som Inger René sade, klart och tydligt vad vi förband oss att göra i och med att vi gick med i den europeiska unionen. Det reglerades tydligt i gemenskapslagstiftningen och den inre marknaden. I fördragets artiklar 6, 7 och 8 framgår det med all önskvärd tydlighet vad som gäller – och vad vi också har förbundit oss att följa. Alltså var det ingen tvekan om vad som gällde. Därför blir jag förvånad när jag hör Kerstin Kristiansson säga att det inte var Sverige som bröt mot gemenskapsrätten. Det var tydligen någon annan. Men jag kommer tillbaka till det småningom.

Trots vetskapen om vad vi har förbundit oss att göra infördes ett generellt förbud mot röd diesel från den 1 januari 1996. Då måste man fråga sig: Hur kan det komma sig att Finansdepartementet och regeringen inte visste vad som gällde när andra departement visste det? UD skrev en rapport i slutet av våren 1994 med rubriken *En marknad utan gränsformaliteter och gränshinder. Läget inom EG*. Den heter UD 1994:48. Där påpekas det precis vad den inre marknaden och gemenskapslagstiftningen betyder och vad vi får finna oss i att leva efter från den 1 januari 1995.

Även Näringsdepartementet gav ut rapporter till oss riksdagsledamöter. Jag vet inte hur många av er som har läst dem. Även då skrev de om just den inre marknadens principer och vad som gällde. Trots det visste tydligen inte Finansdepartementet detta.

Jag vill påpeka, eftersom det har sagts från talarstolen att man hade kontakt med EU-kommissionen, att när jag hade kontakt med EU-kommissionens direktorat 21 hade ingen kontakt tagits med den innan det första beslutet om generellt förbud fattades.

I slutet av 1996 hade jag en interpellationsdebatt med statsrådet Östros om de problem som uppstått efter det att man fattat beslut om det här förbudet. Jag påpekade detta med EG-rätten och gemenskapslagstiftningen och att förbudet stod i strid med detta. Statsrådet hävdade motsatsen och sade att jag hade fel. Det kanske inte var så mycket att undra över. Men han blev i alla fall medveten om att det fanns andra synpunkter.

Den 26 mars kom så det här från EU:s direktorat. Det kom en skrivelse till Finansdepartementet som påpekade den gällande lagstiftningen. I skrivelsen pekade man på tre områden. Det är här man kommer in på det som också sades här, att det inte var försumligt, att det inte var passivitet. Men jag hävdar att det var det, för den första proposition som kom tog bara med en sak av de tre som påpekades i kommissionens skrivelse. Sedan fortsatte det. Man kan fundera på varför bara en del togs med.

Efter ytterligare påtryckningar genom motioner och interpellationer, bl.a. av mig, kom sedan ytterligare en lagändring. I proposition 1997/98:140 föreslogs att användarförbudet mot röd diesel nu även skulle gälla lastbilar och bussar. Även det stod i den första skrivelsen från EU-kommissionen. Men det förhalade Thomas Östros så att det kom ett helt år efter den första propositionen.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Beredningen av
propositioner om röd
diesel m.m.*

Fortfarande är den tredje delen i denna skrivelse inte genomförd. Den är på väg till EG-domstolen nu. Det gäller privat införsel. Det är fortfarande så att Sverige bryter mot gemenskapsrätten i dag, den 27 maj.

I artikel 8 i EU-direktivet står det: "Vad beträffar varor som förvärvats av enskilda individer för deras eget bruk och transporteras av dem själva följer av principen för den inre marknaden att punktskatt skall tas ut i den medlemsstat där de har förvärvats." Det bryter vi fortfarande mot. Därför kommer det säkert en proposition till som vi så småningom får diskutera.

Statsrådet Östros har alltså trots påminnelser, dels från riksdagen och dels från EU-kommissionen, med hänvisning till skatteundandragandet medvetet förhalat åtgärder enligt lagstiftningen. Statsrådet har under utfrågningen hävdade att rättsläget inte var klart. Detta är ju fullständigt felaktigt. Rättsläget var klart när vi blev medlemmar, och dessutom bevisas det ju av JK:s yttrande. Vi skulle väl knappast betala ut miljonskadestånd dagligen om det inte vore så att vi har brutit mot gemenskapslagstiftningen.

Förbudet och de förhalade ändringarna drabbade många privatpersoner, men framför allt ett antal företagare. Departementet konsulterade heller aldrig det direktorat som handlägger just de här frågorna. Ärendet har således inte beretts i vederbörlig ordning. Enligt den senaste noteringen ligger skadeståndet nu på uppåt 30 miljoner kronor.

Enligt min mening har regeringen, och statsrådet Östros, varit försumlig. Man har varit försumlig genom att inte före det första förbudet ta reda på vad som gällde. Man har inte heller tagit kontakter med de övriga departementen. Man har medvetet förhalat lagändringarna och ej berett ärendet i vederbörlig ordning. Därmed har man också förorsakat staten onödiga kostnader. Därför borde en anmärkning ha blivit följden av KU:s granskning. För min del vill jag yrka bifall till den moderata reservationen i det här avsnittet.

Anf. 183 KERSTIN KRISTIANSSON (s):

Fru talman! Det var mycket som kom på en gång från Olle Lindström. Det är svårt att veta vilken del man skall börja i. Men jag skulle gärna vilja fråga Olle Lindström: Vilken EG-rättslig regel var det som överskreds när Sverige förbjöd röd diesel? Vilken EG-rättslig regel överskreds?

I kommissionens brev till Sverige var det nämligen inte riktigt juridiskt klart. Men måhända är Olle Lindström klokare, så att jag kan få besked om det nu.

Anf. 184 OLLE LINDSTRÖM (m):

Fru talman! Om jag får börja med den första frågan så strider det mot artiklarna 6, 7 och 8 i fördraget. Det nämnde jag tidigare. Det beslut om förbud som vi har fattat i riksdagen strider mot dessa tre artiklar.

Sedan vill jag ställa en fråga, och jag hoppas att Kerstin Kristiansson tar en replik till, för jag glömde att ställa den tidigare: Vilken annan vara har förbjudits i Sverige på grund av det här skatteundandragandet? Jag vet ingen annan vara. Jag förstår att det här kan vara ett problem, men vi har faktiskt en polisiär myndighet och andra som handlägger just sådana frågor om ett skatteundandragande sker. Jag vet ingen annan vara i Sve-

rige förutom de undantag vi har fått för alkohol och tobak. Men det är ju en fråga för sig.

Prot. 1998/99:101
27 maj

Anf. 185 KERSTIN KRISTIANSSON (s):

Fru talman! Man kan ju ändå inte helt bortse från de stora skatteundandraganden som skedde i det här fallet. Det var liksom inte lite. Det skedde alltså transporter med stora lastbilar. Man for över den finska gränsen in till Sverige och sålde de här varorna. Man får ju ändå förstå att Svenska Petroleum Institutet reagerar en sådan gång – inte bara mot skatteundandragandet utan också i fråga om konkurrens i det här fallet. Det kan vi inte helt bortse från. Jag tycker att det vore ganska tragiskt om Olle Lindström gör det.

*Granskning av
regeringen*

*Kulturminister Marita
Ulvskogs handlande
när det gäller frågan
om försäljning av
Svenska Dagbladet till
Marieberg*

Anf. 186 OLLE LINDSTRÖM (m):

Fru talman! Nej, jag negligerar absolut inte skatteundandragandet. Men det är ju inte så att man för varje skatteundandragande gör en ny lagstiftning. Vi har ju polisiära myndigheter som skall sköta det här.

Därför är det självklart att man inte ändrar lagen eftersom sådant inträffar. Jag vet inte någon annan vara som vi har förbjudit på grund av ett skatteundandragande. I så fall har vi ju ett rättsväsende i det här landet som också skall träda in. Jag upplevde att det gjordes under den här tiden. Det var inte så att man var passiv i det fallet. Däremot var man väldigt snabb med att införa en lagstiftning som stred mot EG-rätten. Dessutom tog det längre tid att ändra lagstiftningen efter det som EG-kommissionen och andra hade påpekat.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 18.00 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

6 § (forts.) Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning (forts. KU25)

Kulturminister Marita Ulvskogs handlande när det gäller frågan om försäljning av Svenska Dagbladet till Marieberg (avsnitt 2.5)

Anf. 187 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Per Unckel gav mig i sitt inledningsanförande anledning att kommentera utskottsgranskningen av Marita Ulvskogs handlande när det gäller Svenska Dagbladets försäljning till Marieberg; detta trots att endast ett särskilt yttrande är fogat till utskottsmajoritetens text.

Per Unckel kategoriserade nämligen ärendet som dunkelt, lämnades ett tomrum i kontrollmaktens granskningsfunktion – för att återskapa vad han själv sade. I det här avseendet blir nog Unckel själv mer dunkel än utskottet. I utskottet har vi med hjälp av skicklig och mycket noggrann kanslipersonal granskat ärendet så långt detta låter sig göras inom ramen för vad ett demokratiskt kontrollorgan kan göra.

Vi har tagit del av tidningsuppgifter. Vi har haft en öppen utfrågning av Marita Ulvskog, och vi har bjudit in Bengt Braun och Claes Dahlbäck från köpare respektive säljare och de intressenter som de representerar. Att de sedan inte ville infinna sig är ett bekymmer i sig, men för den skull kastas ingen skugga över Marita Ulvskog.

Granskningen har primärt handlat om Ulvskogs handläggning och uttalanden om den planerade affären har förhindrat densamma. Endast sekundärt har granskningen handlat om den eventuella affär av närmast motköpskaraktär som antyds ha förelegat i de diskussioner som rör Arbetet. Dessa antydningar kunde möjligen ha belysts om herrarna Braun och Dahlbäck hade infunnit sig, men det gjorde de alltså inte. I huvudfrågan, i huvudgranskningen, finns det således inga oklarheter och inga dunkla gömmen i Marita Ulvskogs agerande.

Det verkligt dunkla – då vänder jag mig egentligen till herr Unckel, som inte finns här i kammaren för närvarande – och det som KU inte har mandat att granska är följande: Vilka skäl hade köpare och säljare att över huvud taget gå till ministern och än mindre att villkora den påstådda affärens genomförande med ministerns eventuella välsignelse? Fanns det någonting dolt, någonting förhöljt i dunkel, hos köparna och säljarna? Detta hade det varit intressant att granska.

Kanske Unckel själv med sin nära anknytning till det saluförda företaget i fråga kan kasta ljus över detta dunkla.

Anf. 188 INGER RENÉ (m):

Fru talman! I början av juli förra året förekom i massmedierna uppgifter om en affär mellan Svenska Dagbladet och Marieberg.

Enligt dessa uppgifter hade Svenska Dagbladets ledning bett Dagens Nyheter och dess ägare att ta över administrationen av Svenska Dagbladet. Den föreslagna konstruktionen påminner starkt om den lag som i USA går under beteckningen NPA, *Newspaper Reservation Act*. Två tidningar på samma ort slår samman de redaktionella tillgångarna. Syftet är att göra det möjligt för flera oberoende pressröster att bevaka samma marknad.

Förslaget föredrogs för kulturministern, som tidigare har varit kritisk mot familjen Bonniers ställning på mediemarknaden. Därför kunde hon tänkas ha invändningar mot detta det tilltänkta samarbetet. Kulturministern uttryckte sig också starkt kritiskt till medierna. Det bidrog sannolikt till att affären gick om intet. Den principiellt viktiga frågan i det här ärendet är om och i vilken utsträckning den politiska makten skall ha inflytande över mediemarknaden.

Denna princip har att göra med två frågor i detta ärende: dels i vilken utsträckning Marita Ulvskogs starkt kritiska inställning till affären har uppfattats på ett sådant sätt att den tilltänkta köparen av politiska skäl avstod från affären, dels om en affär mellan Arbetet och Sydsvenskan diskuterades i samband med Svenska Dagbladet/Marieberg och kanske

som ett villkor för att affären Svenska Dagbladet/Marieberg skulle få politisk acceptans.

Det är möjligen ett märkligt sammanträffande att det veckan efter det att kontakten togs angående Marieberg/Svenska Dagbladet lär ha förekommit konkreta diskussioner om hur en affär mellan Bonniers genom Sydsvenskan och tidningen Arbetet skulle gå till.

Längre har vi, dessvärre, inte kommit i vår granskning. Det är jag den första att beklaga. Utskottet är enigt i sin bedömning där vi samfällt uttalar att granskningen "inte kunnat genomföras på ett fullt tillfredsställande sätt". Det kan man kalla för dunkelt.

I ett särskilt yttrande utvecklar vi moderater detta, speciellt när det gäller de kontakter som förevarit mellan Bonniers genom tidningen Sydsvenskan och tidningen Arbetet. Det antyds inte bara utan det verifierades också av kulturministern vid vår utfrågning att den kontakten har ägt rum. Vi beklagar att vi inte har kunnat utföra granskningen på ett tillfredsställande sätt i detta avseende.

Anf. 189 KENTH HÖGSTROM (s):

Fru talman! Inger René säger nu att det dunkla är just det som jag påstod var dunkelt, nämligen den säljande partens och den köpande partens intention att besöka ministern och efterhöra hennes åsikt och möjligen också det dunkla faktum att någon annan sorts sidoaffär var uppe till diskussion. Men när Per Unckel i sitt inledningsanförande gav sken av det dunkla föll skuggan på Marita Ulvskog. Enligt vårt förmenande kan hon inte läggas till last för att herrarna Braun och Dahlbäck och kanske andra i ägarkretsen inte ville infinna sig i utskottet.

Anf. 190 INGER RENÉ (m):

Fru talman! Det är faktiskt kulturministern, statsråden och regeringen som vi granskar. Vi granskar inte köpare och säljare av Marieberg eller någon annan organisation, utan det är, som sagt, ministern som vi granskar. Kanske hade hennes uttalande kommit i en annan dager om vi hade kunnat utfråga också andra parter i det här arbetet. Det är detta som vi säger i vårt särskilda yttrande.

Anf. 191 KENTH HÖGSTROM (s):

Fru talman! Det står också utom allt tvivel. Man kan i utskottsförhören med henne ta del av att hon inte alls förnekar sin kritiska inställning till denna affär, som skulle ha skapat en ännu större maktkoncentration på den svenska mediemarknaden. Hon förnekar heller inte att hon i samtal med Mats Svegfors har diskuterat den typ av affärsupplägg som man hänvisar till i Amerika. Hon förnekar inte detta.

Av detta drar vi i utskottet slutsatsen att det har varit möjligt att granska henne. Vi finner ingen anledning till klander för detta.

Det vi möjligen hade velat granska vidare, men som inte ligger i utskottets makt eller inom vår kontrollbefogenhet, är de dolda avsikterna eller det som är höljt i dunkel, som Unckel sade. Det står tyvärr inte i vår makt att granska det.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Kulturminister Marita
Ulvskogs handlande
när det gäller frågan
om försäljning av
Svenska Dagbladet till
Marieberg*

Anf. 192 INGER RENÉ (m):

Fru talman! Nej, och det beklagar vi djupt. Däremot finns det en mängd uppgifter från medierna, både när det gäller tidningsvärlden och när det gäller andra massmediala instrument, och åsikter, rykten, sanningar och halvsanningar som vi inte har kunnat verifiera. Det hade vi gärna velat göra i denna granskning, men det har vi alltså inte haft möjlighet till, vilket vi beklagar.

Kulturminister Marita Ulvskogs handläggning av vissa ärenden om sändningstillstånd för digital-TV (avsnitt 2.6)

Anf. 193 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Både yttrandefriheten och tryckfriheten i Sverige bygger på ett antagande om att mångfald gynnas av etableringsfrihet och att det är etableringsfrihet som gör att det blir många röster både i tryckta medier och i radio och TV. Det som ändå gör det möjligt eller ger oss rätt att reglera radio- och TV-frekvenser är bristen på frekvenser. Det är just kravet på att kunna ordna användandet av ett begränsat antal frekvenser som gör att yttrandefrihetsgrundlagens 3 kapitel innehåller en andra paragraf, som börjar så här: "Rätten att sända radioprogram på annat sätt än genom tråd får regleras genom lag som innehåller föreskrifter om tillstånd och villkor för att sända". Men det handlar alltså ytterst om en ambition och ett krav på att ordna användandet av ett begränsat antal frekvenser. Jag menar att det också leder till att staten skall vara mycket återhållsam när man ställer krav på vad program får innehålla.

I samma yttrandefrihetsgrundlag – 3 kap. 4 § – står det så här: "Den som sänder radioprogram avgör självständigt vad som skall förekomma i programmen". Det innebär alltså att det är den som sänder som själv skall avgöra och som själv skall bestämma över innehållet i programmen. Det skall icke regleras av staten eller av någon annan.

Om man sedan går vidare till radio- och TV-lagen ser man att det där räknas upp ett antal villkor som är möjliga att ställa vid ett tillstånd. De som är aktuella i detta fall finns i 3 kap. 2 §. Punkt 7 gäller användandet av en viss sändningsteknik. I punkt 13 förenas ett tillstånd med villkor om att sända ett mångsidigt programutbud.

I förarbetena och i propositionen står det att de villkor som anges inte är de enda villkor som regeringen får förena med ett tillstånd. Regeringen får dessutom ställa upp de villkor som anges i §§ 2–4, vilka dessa två punkter hör till. Det fortsätter med uppgiften att regeringen inte skall få ställa några andra villkor för rätten att sända. Regeringen är alltså enligt radio- och TV-lagen förbjuden att ställa villkor som går utöver denna katalog på 13 uppräknade punkter.

Villkoret om skyldighet att sända ett mångsidigt programutbud går tillbaks på avtalet med TV 4, då det handlade om att reglera villkoren för en TV-kanal som skulle få monopol på reklam i marknätet. Då var det naturligt att sätta upp villkor som skulle ge ett mångsidigt programutbud i denna kanal.

Men när man nu tittar på de tillstånd som har getts för det digitala marksända nätet kan man konstatera att det inte är mångsidighet som man har reglerat fram. Villkoren har förenats med krav dels på programinnehåll, dels på teknisk samordning med andra, kryptering och pro-

*Kulturminister Marita
Ulvskogs handlägg-
ning av vissa ärenden
om sändningstillstånd
för digital-TV*

gramkort. De har också förenats med krav på statliga monopolbolags medverkan.

Vi börjar med att titta på vilka krav på programinnehållet som har ställts på TV 3. Det står i regeringsbeslutet att faktaprogram, sportprogram och barnprogram i betydande omfattning skall ingå i sändningarna. Man kan fråga sig om detta är villkor som skapar ett mångsidigt programutbud.

Man kan gå vidare och titta på vad som gäller för Kanal 5. Det talas om att dramaprogram på svenska, underhållning, dokumentärprogram och barnprogram skall ingå i sändningarna i betydande omfattning. Är detta villkor som skapar ett mångsidigt programutbud?

Man kan fortsätta med Canal +. Långfilmer, sport, dokumentärprogram och barnprogram skall i betydande omfattning ingå i sändningarna. Man kan ställa samma fråga där. Är detta villkor som skapar ett mångsidigt programutbud?

Mitt svar på den frågan är nej. Dessa villkor reglerar i själva verket en ensidighet i varje programutbud. Det är inte ett krav på mångsidighet för TV 3, Kanal 5 eller Canal + – det är ett krav på ensidighet.

Man kan kanske, som vissa i debatten, argumentera för att regeringen här bara har lyft in de programförklaringar som programbolagen själva har kommit in med. Men det är inte sant.

I villkoren för Kanal 5 ingår krav på dramaprogram på svenska, underhållning, dokumentärprogram och barnprogram. Själva hade de dessutom angett att de ville sända nyheter och sport. Det blir än tydligare om man väljer att titta på Canal + egen programförklaring, där det bl.a. står att erotisk film ingår i det nuvarande utbudet. Jag har i och för sig full förståelse för att Marita Ulvskog inte tog in den delen av programförklaringen i tillståndet för Canal +, men det visar ändå att argumentet att villkoren bara speglar det som programbolagen själva ville ha inte stämmer.

Vad sedan gäller kravet på samordning med andra kan jag säga att kravet på kryptering och kravet på gemensamt programkort innebär att tillstånden förenas med villkor som rimligen inte handlar om sändningsteknik. I utskottstexten hänvisar man till tidigare propositioner. Regeringen skriver själv i propositionen om digitala TV-sändningar att de avkodare som används bör vara sådana att varje person i publiken har möjlighet att ta del av alla program som sänds ut, givetvis på de villkor som programföretaget ställer för tillgång till programmen.

Men när regeringen meddelar sina tillstånd ställer man krav på kryptering. Då ställer man krav på ett system som innebär att tittarna måste köpa programkortet för att kunna ta del av de olika programmen, inte på de villkor som programföretagen ställer upp, utan på de villkor som staten ställer upp för krypteringen.

Det här innebär också att man ställer krav på de statliga monopolbolag som skall svara för de här tjänsterna. Det är Teracom AB och Senda AB som skall svara för den tekniska samordningen. Jag ser inte någonstans i radio- och TV-lagen möjligheter för staten att ställa som villkor att vissa bolag skall stå för de här tjänsterna. Jag tycker att det är extra besvärande när de här villkoren innebär att det är statliga monopolbolag som ges en möjlighet att bygga upp detaljerade kundregister, med detaljerade uppgifter om kundbeteende och om tittarbeteende. Det handlar om

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Kulturminister Marita
Ulvskogs handlägg-
ning av vissa ärenden
om sändningstillstånd
för digital-TV*

vilka program som tittarna väljer att köpa via programkortet och i en framtid, med ett *pay per view*-system, också om vilka enskilda program som dessa tittare väljer att köpa och titta på.

Jag menar att Marita Ulvskog har gått långt utöver såväl yttrandefrihetsgrundlagen som radio- och TV-lagen när hon har meddelat tillståndet för digital marksänd TV. Därför bör stark kritik riktas mot henne på denna punkt.

Anf. 194 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Ola Karlsson har nyss mycket värtaligt utvecklat varför vi reserverar oss så kritiska mot förslaget om digital TV. Jag vill bara i korthet summera mina egna åsikter.

Det handlar här om yttrandefrihetsbegränsningar. Då är det självklart att de villkor som ett sändningstillstånd har måste ha stöd i lag.

Radio- och TV-lagen hade vid tidpunkten för regeringens beslut en bestämmelse om att sändningstillstånd kan förenas med villkor om skyldighet att använda viss sändningsteknik. Men i de tillstånd som regeringen meddelat anges villkor som bl.a. handlar om kryptering, åtkomstkontrollsystem och elektronisk programguide. Det här är ju mycket avlägset från frågor om att använda viss sändningsteknik. Därför står inte regeringens beslut om sändningstillstånd för digital TV i överensstämmelse med bestämmelserna i radio- och TV-lagen enligt den lydelse som gällde vid tidpunkten för regeringens beslut.

Det är två frågor som är av central betydelse i det här sammanhanget. Den första frågan är: Har regeringen haft stöd för den i tillstånden angivna begränsningen i fråga om programinnehållet? Den andra frågan är: Har regeringen haft stöd för den i tillstånden angivna begränsningen i fråga om samverkan?

När det gäller den första frågan är svaret att det inte är förenligt med gällande lagstiftning att i sändningstillstånd för digital TV reglera vilken typ av program som respektive programföretag skall ha i sitt utbud. Det här går tillbaka till radio- och TV-lagen, som i sin tur är kopplad till yttrandefrihetsgrundlagen, som talar om redaktionellt oberoende.

Beträffande den andra frågan, om regeringen haft stöd för den i tillstånden angivna begränsningen i fråga om samverkan, är det så att regeringens villkor innebär att vissa samverkansfrågor skall skötas av de statligt kontrollerade bolagen Senda AB och Teracom AB. Det här ger verkligen de statligt kontrollerade bolagen en mycket stark monopolställning.

Dessutom kommer Senda AB att få möjlighet att bygga upp ett omfattande kundregister genom accesskortet. Risken är också att det ger Senda full insyn i enskilda konsumenters tittarvanor. Det leder till risk för ett betydande integritetsintrång.

Den här frågan tog vi upp med Marita Ulvskog i samband med utfrågningen. Jag tycker nog att hon visade sig mycket okänslig för problemet när det gällde intrången i den personliga integriteten. Det gjorde mig mycket betänksam.

Fru talman! Det är alltså inte förenligt med gällande lagstiftning att i sändningstillstånden för digital TV reglera vilken typ av program som respektive företag skall ha i sitt utbud. De tillstånd som regeringen meddelar innebär dessutom krav på ett ensidigt programutbud för vissa pro-

gramföretag snarare än krav på mångfald, såsom Ola Karlsson också har utvecklat det. Med detta vill jag instämma i reservationen.

Prot. 1998/99:101
27 maj

Anf. 195 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Ola Karlssons anmälan av kulturminister Marita Ulvskogs handläggning av utbyggnaden av digital TV via det markbundna nätet inleds med följande mycket franka påstående: ”Digital TV i marknätet framstår allt tydligare som socialdemokraternas verktyg för att cementera en stark politisk kontroll över TV-mediet.” Jag fortsätter att läsa ur anmälan: Utan hänsyn till yttrandefrihetsgrundlagen och Radio- och TV-lagen har Marita Ulvskog i sin iver att styra och reglera fördelat tillstånd.

Redan i sin inledning av anmälan slår moderaten Ola Karlsson fast hur det är. Då kunde man ju låta bli prövningen och granskningen, för det är ju mer ett politiskt ställningstagande.

Jag citerar igen vad han skriver: ” – – – verktyg för att cementera en stark politisk kontroll – – –”. Utskottet har alltså att pröva detta. Utskottet har efter denna prövning funnit att frågan om det digitala TV-nätets utbyggnad har prövats i denna kammare vid flera tillfällen och i konstitutionsutskottet vid flera tillfällen. Vid varje tillfälle har det funnits stora breda parlamentariska majoriteter där fler än socialdemokrater varit med. Kristdemokrater, centerpartister, vänsterpartister och miljöpartister har uppenbarligen tyckt att det här har varit en riktig väg.

Hur jag än försöker anstränga mig att titta i de socialdemokratiska medlemsregistren återfinner jag varken Ingvar Svensson eller Åsa Torstensson där, hur gärna jag än skulle vilja införliva dem i vår gemenskap. De är väl inte något verktyg för socialdemokratisk maktpolitik. Där faller Ola Karlssons första påstående.

För det andra framgår det tydligt av utskottets skrivning på s. 67 längst ned att det i 3 kap. 2 § första stycket i yttrandefrihetsgrundlagen står: ” – – – får rätten att sända radioprogram på annat sätt än genom tråd regleras genom lag som innehåller föreskrifter om tillstånd och villkor för att sända”.

Det var således tillåtet med villkor och koncessioner. Det är alltså inget brott mot den lagen.

För det tredje står det tydligt och klart i utskottets skrivning på s. 68 att enligt radio- och TV-lagens 3 kap. 2 § sjunde stycke ”kan villkor för sändningstillstånd avse skyldighet att använda viss sändningsteknik.”

Det är således tillåtet, och själva vitsen är att man kan välja viss teknik. Och det har gjorts.

För det fjärde står det på s. 70 att enligt ”3 kap. 2 § 13 radio- och TV-lagen får villkor för sändningstillstånd avse skyldighet att sända ett mångsidigt programutbud”. Detta mångsidiga programutbud har tillföräkrats genom att programföretagen, de ansökande, har inkommit med en inlaga som till största delen har godkänts och som sedan skall granskas av andra instanser än regeringen.

Därmed faller samtliga de invändningar som Ola Karlsson har haft. Det är därför som vårt utskott inte har funnit någon anledning att utveckla vårt ställningstagande. Det fanns ingen anledning att göra något annat ställningstagande än det vi har gjort.

*Granskning av
regeringen*

*Kulturminister Marita
Ulvskogs handlägg-
ning av vissa ärenden
om sändningstillstånd
för digital-TV*

Ola Karlssons anmälan förbleknar. Jag ser hans anmälan, och även uppföljningen på anmälan, som en partipolitisk inlaga med ideologisk udd riktad mot de beslut, baserade på breda majoriteter, som antagits i denna kammare. Det må vara honom helt tillåtet. Ola Karlsson och jag har på samma grundvalar haft den debatten förut i kammaren. Vi får säkert återkomma till den debatten.

Det finns ingenting i utskottets granskning som har befunnits vara av den arten att man kan kritisera Marita Ulvskog för handläggandet. Sedan kan Ola Karlsson ha andra politiska bevekelsegrunder och i det längsta vilja försvåra eller stoppa upp processen. Då tar han också strid med betydligt bredare parlamentarisk grupperingar än bara socialdemokrater.

Anf. 196 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! När nu Kenth Högström och konstitutionsutskottet uppenbarligen så noggrant och gediget har gått igenom anmälan och gällande regler och villkor i radio- och TV-lagen och yttrandefrihetsgrundlagen, kan väl Kenth Högström hjälpa mig och tala om var han i radio- och TV-lagen hittar stöd för att i tillstånden sätta villkor för vilka bolag som skall sköta olika tekniska tjänster. Hjälp mig! Jag har inte hittat något stöd någonstans.

Sedan var det frågan om innehållet i programmen. Där glömde Kenth Högström att citera YGL:s stadgande om att det är den som sänder programmen som självständigt avgör programinnehållet. Men jag vill ändå fråga Kenth Högström följande.

Villkoren för Canal + innehåller krav på att långfilmer, sport, dokumentärprogram och barnprogram i betydande omfattning skall ingå i sändningarna. Menar Kenth Högström att detta är ett krav på ett mångsidigt programutbud för Canal +? Menar Kenth Högström att det är det innehållet som är mångsidighet? Om det är så, har man uppfyllt kraven i radio- och TV-lagen. Det handlar om mångsidighet i ett TV-program.

Har man raderat ut innehåll av nyheter och underhållning? Skall de inte ingå i kravet på mångsidighet? Hjälp mig, Kenth Högström, att guida mig i den här materien som Kenth Högström uppenbarligen har studerat så noggrant.

Anf. 197 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det var länge sedan jag hörde Ola Karlsson så ödmjuk att han ber om hjälp med tanke på hans egna mycket tekniska kunnande. Jag skall försöka bidra till den klokskapen.

Återigen är svaret på Ola Karlssons första fråga: Enligt 3 kap. 2 § sjunde stycket i radio- och TV-lagen såsom den var utformad 1996 i dess lydelse före den 1 februari 1999, kunde villkor för sändningstillstånd avse skyldighet att använda viss sändningsteknik. Det var meningen att man skulle kunna uppfylla vissa tekniska villkor. Men sedan valde de samverkande programbolagen själva distributionsformer därutöver. Ola Karlsson sitter själv i Digital-TV-kommittén och har all anledning att erinra sig de diskussioner som har varit där.

Jag skall låta vara osagt huruvida de programtablåer som de sökande företagen har lämnat in omfattar tillräcklig mångsidighet. Det är en subjektiv bedömningsfråga. Vi är inte här för att granska den delen i det

hela. Det är möjligt att vi skall ha en skönhetskommitté som skall granska innehållet i det programföretagen har lämnat in. Totalt sett är detta garanti för mångsidighet.

Jag ser ingenting som hindrar företagen att utveckla sin verksamhet enligt deras egna intentioner. Det finns inte heller någon möjlighet för regeringen att ingripa repressivt i deras företagsamhet.

Anf. 198 OLA KARLSSON (m) replik:

Fru talman! Man måste vara generös med tolkningen om man säger att villkoret ”använda viss sändningsteknik” också medger att regeringen kan föreskriva att det är ett statligt monopolbolag som skall sköta en viss syssla. Det är fråga om att bygga upp ett omfattande integritetskränkande register, som också regeringen själv är medveten om kommer att ha ett problematiskt innehåll. Regeringen skrev själv i propositionen om digital-TV att problemen kan gälla tillgång till känslig information, t.ex. om kunder och kundbeteenden, dvs. vilka program de tittar på.

Detta löser man genom att i tillstånden föreskriva att det är ett statligt monopolbolag som skall sköta det hela. Kenth Högström rangerar in detta under benämningen ”använda viss sändningsteknik”. Jag har lite svårt att se det så.

Med hjälp av Kenth Högströms bedömningsfrågor av programinnehållet blir det i praktiken möjligt för staten och kulturministern att reglera fram praktiskt taget varje tänkbart programinnehåll – nästan allt är en fråga om mångsidighet.

Vi kan säga att villkoren för Canal +, TV 8, Kanal 5 eller TV 3 är krav på mångsidighet. Då blir det snart möjligt för staten att reglera vad alla de olika programmen skall innehålla. Det stämmer inte med kraven i yttrandefrihetsgrundlagen.

Anf. 199 KENTH HÖGSTROM (s) replik:

Fru talman! Den tidigare radio- och TV-lag som föregick den nyss gällande och den nu gällande byggde på att ingå avtal med de sändande företagen. Nu ger man tillståndsvillkor. De tillståndsvillkoren kan vara – och skall vara – sändningsteknik med tekniska villkor som bygger på samverkan mellan de företag som upptar vårt dyrbara frekvensutrymme.

Jag kan hålla med om att denna lagstiftning, som har förändrats många gånger och som är oerhört komplicerad, kan vara svår att bedöma. Det är ingen som sticker under stol med det. Det är heller ingen av de utskottsjämsmän som har varit oss behjälpliga som har klart och tydligt sagt att detta står i strid med lagen. Tvärtom! Tydligen har lagen varit menad att användas på detta sätt. Jag känner inget tvivel på den punkten. Det har jag sagt till Per Unckel tidigare. Han har deltagit i debatten varje gång, till skillnad från Ola Karlsson som bara har deltagit vid två tillfällen.

Sedan var det frågan om ”skönhetsrådet” eller de som skall granska vad som sändas skall. I stort sett samtliga programföretag har varit nöjda med de villkor de har erhållit.

Varför göra så stort nummer av detta, om det inte vore för helt andra politiska syften, nämligen att försöka stoppa utbyggnaden av den digitala TV-satsningen via det markbundna nätet? Det är det som det egentligen handlar om. Ola Karlsson må förlåta mig, men jag är säker på att vi om

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Kulturminister Marita
Ulvskogs handlägg-
ning av vissa ärenden
om sändningstillstånd
för digital-TV*

*Granskning av
regeringen*

*Kulturminister Marita
Ulvskogs handlägg-
ning av vissa ärenden
om sändningstillstånd
för digital-TV*

några månader har en ny debatt med samma innehåll och kring samma ideologiska stridsteman och att Ola Karlsson hela tiden kommer att hitta nya infallsvinklar för att försena processen.

Anf. 200 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Jag kan göra mitt inlägg relativt kort, eftersom Kenth Högström på ett utomordentligt vältaligt sätt har företrätt utskottets synpunkter. Jag vill bara markera att vi ser väldigt likartat på den här frågan.

Jag vill emellertid notera ett par saker i den högerreservation som Moderaterna och Folkpartiet står bakom. Ola Karlsson upprepar det också här. Det sägs att regeringen skall styra varje tänkbart programinnehåll när den ger väldigt breda tillstånd. Det låter på Ola Karlsson precis som om Marita Ulvskog skulle bestämma varenda film eller innehållet i vartenda barnprogram som Canal + visar. Det är inte alls fråga om detta.

Det som de har ansökt om att få sända får de i huvudsak sända. Undantaget var möjligtvis att de inte i betydande grad skulle behöva sända erotisk film; det togs inte med i villkoren. Det finns däremot ingenting i de här villkoren som hindrar dem att sända erotisk film. Det står bara att barnprogram, sport, långfilm osv. skall ingå i betydande grad, vilket de själva vill. Deras yttrandefrihet är på intet sätt beskuren. Att säga det är att se spöken där inga spöken existerar.

Det är samma sak med den polemiska tonen, att man försöker slå på regeringen, som också återfinns i slutet av reservationen. Man skriver att under utfrågningen sade Ulvskog – jag skall inte diskutera om det är rätt i sak – att regeringen inte kan ingripa mot ett programföretag om det inte följer tillståndet utan sänder andra program utöver tillståndet. Det är ju väldigt generöst av ministern. Regeringen har alltså ingen avsikt att ingripa ens om programföretagen inte följer tillstånden utan ger sina tillstånd en ännu vidare tolkning.

Då skriver man så här i reservationen, vilket man vill att vi skall besluta: ”Uttalandet kan enligt utskottets mening ses som ytterligare tecken på regeringens tendens att styra radio- och TV-verksamheter utan stöd i lag.”

Här ger ju ministern radiokanalerna en mycket långtgående frihetsförklaring, och då säger man att det är ett tecken på att hon vill styra ännu mer. Tala om bristande logik! Tala om att försöka hitta anledningar till kritik av regeringen där sådana anledningar inte finns!

Jag yrkar på godkännande av utskottets anmälan på den här punkten.

Anf. 201 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Kenneth Kvist instämde i väldigt mycket av Kenth Högströms anförande. Jag kan då passa på att ställa samma fråga till Kenneth Kvist som till Kenth Högström för att få höra om jag kan få ett svar från Kenneth Kvist. Var i radio- och TV-lagen hittar man stöd för att i tillstånden reglera vilka bolag som skall sköta de tekniska tjänsterna? Var i radio- och TV-lagen hittar man stöd för att ett statligt monopolbolag, Senda AB, skall bygga upp ett omfattande kundregister och därmed också ett register över tittarvanor?

Kenth Högström sade att det var en fråga om sändningsteknik, och jag måste säga att jag har mycket svårt att se att ett val av bolag skall

ingå i formen av sändningsteknik. Var i radio- och TV-lagen hittar Kenneth Kvist stöd för detta?

Sedan skulle jag också vilja ställa en fråga, inte om villkoren för Canal + utan om villkoren för Kunskaps-TV. Det står att utbildnings- och bildningsprogram skall i betydande omfattning ingå i sändningen. Jag vill ställa frågan: Är detta ett villkor om ett mångsidigt programutbud? Ja eller nej!

Anf. 202 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! På den sista frågan svarar jag: Ja, det är mångsidigt. Utbildningsprogram skall ingå. Utbildning kan vara utbildning i musik, sport, biologi och matematik. Det kan vara utbildning i konsten att spela på hästar. Det kan vara utbildning i engelska, franska och tyska. Det kan vara utbildning i historia och vad som helst. Det är ganska brett. Det är inga villkor att de skall ha en viss utbildning med ett visst ideologiskt innehåll eller något sådant, utan de skall satsa på utbildning. Det är likadant med folkbildning. Det är oerhört brett.

En kanal som kallar sig kunskapskanal och alltså vill ha möjlighet att sända just folkbildande och utbildande program får tillståndet att i väsentlig grad sända bildande och utbildande program.

Då vrider ni det därhän, att när man beviljar detta tillstånd skär man i yttrandefriheten. Det är en konstitutionell granskning som vi gör här, och vi måste vara lite seriösa.

På den första frågan vill jag svara att det här bolaget är en överenskommen mellan de parter som har erhållit sändningsbidragen, och den har lett fram till att man har kommit överens om i vilken företagsform detta skall skötas.

I övrigt har jag ingen anledning att upprepa Kenth Högströms svar på den frågan, vilket var utomordentligt klargörande. Jag vill inte bli använd som en bricka av Ola Karlsson när han försöker påstå att svar som han har fått icke var svar.

Anf. 203 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Jag har ingenting emot att Kunskaps-TV fick tillstånd att sända i det digitala marknätet. Det jag ifrågasätter är om regeringen har möjlighet att i tillståndet för Kunskaps-TV reglera innehållet i programmen. Där finns det enligt radio- och TV-lagen möjlighet att ställa villkor om ett mångsidigt programutbud. Jag menar att ett villkor om utbildnings- och bildningsprogram i betydande omfattning skall ingå i sändningarna inte med någon rimlighet kan sägas vara ett villkor om mångsidigt programutbud.

Om man vill, som Kenneth Kvists parti och andra partier här i riksdagen, kraftigt reglera innehållet i programmen på politisk väg får man väl först göra en ändring av radio- och TV-lagen, och möjligen i yttrandefrihetsgrundlagen, och sedan återkomma med en stark reglering. Det vore det konstitutionellt riktiga att göra, inte att smyga igenom förändringar som man politiskt vill göra men ducka för de förändringar i lagen som borde vara nödvändiga.

Anf. 204 KENNETH KVIST (v):

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Kulturminister Marita
Ulvskogs handlägg-
ning av vissa ärenden
om sändningstillstånd
för digital-TV*

Fru talman! Två gånger i den sista repliken, som var 1 minut och 52 sekunder, sade Ola Karlsson att vi vill reglera innehållet i programmen, när Kunskaps-TV får tillstånd på grundval av att de i betydande grad skall sända utbildnings- och bildningsprogram. Men i vilka program är innehållet reglerat? Ett program är t.ex. svenska för nybörjare.

Ett program kunde ha t.ex. rubriken 1600-talets historia. Det kunde ha rubriken Moderat politik under 1900-talet vad avser införande av demokratiska fri- och rättigheter, eller vad som helst. Ingen har reglerat innehållet i något av dessa avseenden i något enda program med de beslut som är fattade. Det enda är att regeringen på viss grund inom vida ramar har gett tillstånd till vissa företag att sända digital-TV i marknätet.

Detta är påståenden som är helt sanslösa, helt gripna ur luften, och som bara är någon sorts konstruerade behov av att markera och misstänkliggöra regeringen och en minister. Detta måste enligt min mening bestämt tillbakavisas.

Anf. 205 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Först vill jag säga att jag i allt väsentligt delar det Kenneth Kvist nyss anförde som exempel på det breda programutbud som även innefattas av ett till synes smalt begrepp som Utbildnings-TV.

Eftersom Ola Karlsson i sitt replikskifte med Kenneth Kvist apostroferade mig vid tre tillfällen med samma fråga måste jag få ställa två frågor till Ola Karlsson. Nu har vi i utskottsmajoriteten, bestående av samtliga partier utom Moderaterna och Folkpartiet, försökt besvara de frågor han ställt vid upprepade tillfällen. Det går att ta del av texten. Vi har svarat på Ola Karlssons frågor i replikskiftena. Ändå är han inte nöjd. Då måste jag fråga honom: I vilket stycke i radio- och TV-lagen kan Ola Karlsson utläsa att det skulle vara omöjligt att starta sådana samverkansbolag som Senda? Var någonstans förhindras bildandet av Senda i radio- och TV-lagen? Det är den ena viktiga frågan.

Den andra frågan är att utskottet med hjälp av utomordentligt kunnig personal varit oss behjälpligt och lotsat oss igenom dessa mycket svåra och komplicerade lagstiftningsfrågor. Vi har inte fått tillräcklig grund för att finna att ministern har gjort något fel. Ändå tjarar Karlsson att det är ett fel av ministern. Nej, jag tycker att detta är en partipolitisk pamflett från Ola Karlsson och ingenting har med granskningsärendets slutförande att göra.

Anf. 206 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Möjligen är det därför att jag just har läst majoritetens uttalande i betänkandet som jag får ställa så många frågor. Det är ganska snabbt läst. Det står:

”Granskningen föranleder inget uttalande från utskottets sida.”

Det andra är recittext, en beskrivning av gällande lagar och regler och en beskrivning av anmälan och utfrågningen av statsrådet. Då kan man lugnt konstatera att utskottsmajoriteten är ganska kortfattad.

Sedan till radio- och TV-lagen. Nej, det finns inget hinder där för att bilda ett bolag av typen Senda AB. Det som regleras i radio- och TV-lagen på den här punkten är vilka villkor som får finnas i tillstånd för att sända ett program. Program i radio- och TV-lagens mening är SVT 1, SVT 2, TV 3, TV 4 eller kanal 5 och allt vad de heter. Program är pro-

gramföretagets totala verksamhet, inte ett enskilt litet timplångt program. Det är detta debatten gäller: Vilka villkor får staten sätta upp för ett programföretag och dess verksamhet?

Det finns icke i de 13 punkterna möjlighet att föreskriva att ett visst bolag skall sköta en viss verksamhet. Det finns icke där. Det är möjligt att Kenth Högström skulle vilja ha en punkt 14, men då får man se till att ändra radio- och TV-lagen så att det blir möjligt.

Anf. 207 KENTH HÖGSTROM (s):

Fru talman! För sista gången, hoppas jag, i den här debatten konstaterar jag att Ola Karlsson egentligen är ute efter någonting helt annat än att konstruktivt delta i granskningsdebatten av det ärende som Ola Karlsson ger upphov till. Det må vara; vi får återkomma till det.

På inget sätt finns det någonstans i radio- och TV-lagen, varken i den förra eller nu gällande TV-lagen, någonting som hindrar att samverkande programföretag gör som de har gjort. Ingenstans hindras detta. Jag konstaterar att Ola Karlsson inte kan föra i bevis att Marita Ulvskog på denna punkt har föregripit eller brutit mot en lag.

Jag skulle vilja säga så här efter att ha lyssnat på Ola Karlsson vid flera tillfällen där han orienterar sig in i de tekniska detaljerna – han verkar tjugad av tekniken, av möjligheterna att använda tekniken: Borde inte Ola Karlsson använda energin i Digital-TV-kommittén, i stället för att ge upphov till en sådan här debatt för tredje eller fjärde gången på samma tema?

Anf. 208 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Det vi granskar i den här frågan är Marita Ulvskogs beviljande av tillstånd till det digitala marknätet. Vi granskar inte vilka överenskommelser olika programföretag har gjort med varandra, utan det vi granskar är de villkor om Marita Ulvskog har ställt upp i tillstånden. Där finns det bland tillstånden ord som att Teracom *skall* handha den tekniska driften av multiplexering, att Senda *skall* bygga upp, installera och vidmakthålla detta system m.m. som villkor för tillståndet att sända i det digitala marknätet. Då hamnar vi i radio- och TV-lagens katalog över vilka villkor som staten faktiskt får ställa upp.

Regeringen skrev själv i proposition 1995/96:160, där Marita Ulvskog var med: Några andra villkor för rätten att sända skall regeringen inte få ställa.

Vi diskuterar inte vilka överenskommelser de olika programbolagen har gjort sinsemellan. Vi diskuterar de villkor som tillstånden är förenade med och den lag som faktiskt styr detta.

Näringsminister Anders Sundströms befattningsmed ett ärende om statligt stöd till SCA (avsnitt 2.7)

Anf. 209 OLA KARLSSON (m):

Fru talman! Om jag tidigare upptagit alltför mycket av kammarens tid – jag misstänker att några tycker det – skall jag försöka förkorta mitt anförande något i det här ärendet.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Näringsminister
Anders Sundströms
befattning med ett
ärende om statligt stöd
till SCA*

Det här ärendet handlar om att SCA fått statligt stöd för att bygga om sågen i Munksund i Piteå. Det är ett ärende där departementet och regeringen själva anger att statsrådet Anders Sundström har varit jävig. Föreligger det jäv i ett ärende skall ett statsråd inte delta i hanteringen eller handläggningen av ärendet.

Av de handlingar som vi fått in till utskottet är det mycket lätt att konstatera att ärendet initierades i departementet av Anders Sundström själv. Det är lätt att hitta dessa uppgifter i Näringsdepartementets egen PM. Ärendet checkades av med departementsledningen innan man gick tillbaka till SCA och sade: Kom in med en formell ansökan.

Jävsfrågor är besvärliga. De är också viktiga, eftersom de berör förtroendet för det politiska systemet och för tilltron till ovälden hos regeringen och myndigheterna. Därför finns det en skyldighet att noga pröva jävsfrågan i varje enskilt fall.

Här är det departementet självt som har konstaterat jäv för Anders Sundström. Trots detta har statsrådet deltagit i hanteringen och i beredningen av ärendet, och för detta kan han inte undgå viss kritik.

Anf. 210 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Man kan givetvis ha synpunkter på det rimliga i att börsnoterade företag med mångmiljardomsättning och miljardvinster kan ansöka om statliga bidrag för sina investeringar. Men nuvarande lagstiftning är nu sådan att både SCA och andra stora företag kan göra det.

Man kan ha synpunkter på det rimliga i att på myndigheters och ytterst regeringens bord lägga avgöranden om vilken av två lokaliseringsorter som skall prioriteras. Men nuvarande regelverk är nu sådant att detta är fullt möjligt.

Man kan ha synpunkter på att regeringen kan komma fram till andra slutsatser än de vad de remissinstanser som har beretts tillfälle att yttra sig har gjort. Men lagstiftningen utgör därvidlag inget hinder för att regeringar gör andra bedömningar än remissinstanserna.

Man kan ha synpunkter på själva sakfrågan, nämligen om det var rätt att förorda Munksund före t.ex. Holmsund. Men den frågan har vi i KU inte granskat och äger inte heller någon bedömningskompetens för.

Däremot kan – och skall – vi i utskottet granska huruvida dåvarande näringsminister Anders Sundström har försökt påverka beredningen av SCA:s lokaliseringsbidragsansökan under den tid som förflöt innan ärendet lämnades över till Arbetsmarknadsdepartementet, eftersom Anders Sundström förklarade sig jävig på grund av sin mantalsskrivningskommun, Piteå, där ju Munksund är beläget.

Utskottet har vid sin granskning inte funnit någonting att anmärka på den punkten. Till skillnad från Ola Karlsson och reservanterna vill jag understryka att vi inte fann något märkligt i denna hantering.

Men jag vill gärna foga tre högst personliga kommentarer till denna granskningsuppgift.

För det första: Det ligger i det politiska uppdragets natur att påverka. I synnerhet bör ju en minister försöka påverka.

För det andra: Det borde inte vara en jävsfråga om man bor på ett ställe som berörs av ett beslutsfattande. Ingen hör talas om att t.ex. ministrar bosatta i Stockholmstrakten förklarar sig jäviga när stora infrastrukturella beslut med stor inverkan på huvudstadsområdet fattas, ingen.

För det tredje: I själva sakfrågan tycker jag att man gjorde rätt. Man valde Munksund före Holmsund.

Detta var tre personliga kommentarer till en granskning som i övrigt inte var enkel, som innehöll väldigt många svåra passager, men som ändå landade i en bred utskottsmajoritet, där vi kom fram till att vi inte riktar någon kritik mot Anders Sundströms handläggning.

Jordbruksminister Annika Åhnbergs handläggning av ett ärende om jakträtt (avsnitt 2.9)

Anf. 211 INGER RENÉ (m):

Fru talman! Nu har vi kommit till avsnittet förbluffande ärenden. Det handlar alltså om jakträtten.

I Svenska Turistföreningens senaste årsbok står det att läsa: "I Jämtland kan naturen kännas påträngande. Skogen, fjällen och vattnen är ständigt närvarande." Förr var de frostiga vindarna katastrofala. På 1800-talet radade nödåren upp sig. Klimatet var extra besvärligt under en längre period. Så illa var det att Karl XI tidigare vid en resa genom Jämtland/Härjedalen lär ha sagt: "Av Jemteland är intet att göra." Han tyckte helt enkelt att klimatet var för kärvt och livet för hårt. Men många här-dade ut. De klarade livhanken och själen tack vare jakt och fiske – de gamla näringarna som en gång lockade människor till Norrlands inland.

Att älgjakten haft mycket stor betydelse vittnar inte minst hållristningarna om och också den stora mängd fångstgropar för älg som man har hittat särskilt i Jämtland/Härjedalen. Såväl Jämtland som Gästrikland har en älg i sina landskapsvapen och Lappland har en jägare i sitt.

Jakt och fiske har alltså spelat och spelar fortfarande en mycket stor roll för de allra flesta i Norrlands inland. Ingen kan undgå att märka det när det är älgjaktstider. Åtskilliga arbetsplatser tvingas stänga under den första närmast heliga älgjaksveckan.

I många familjer svarar älgjakten för en stor del av årets köttbehov, men för de allra flesta ligger det största värdet i upplevelsen. Rekreativvärdet är enormt och säkerligen våldsamt underskattat av oss som bor lite längre söderut.

I ljuset av det stora värde som jakt och fiske har för Ortsbefolkningen i Norrlands inland är handläggningen av f.d. jordbruksminister Annika Åhnberg när det gäller stärkandet av jakträtten för Idre sameby oförklarlig och oförsvarlig.

Den av regeringen givna rätten för samebyn att utnyttja mark sammanfaller med det område som staten tidigare upplåtit till 23 jaktlag. Under remissarbetet informerades statsrådet om statens upplåtelseavtal med jaktlagen, men man beaktade inte de jakträttigheter som staten redan hade upplåtit. Som en konsekvens av detta föreligger nu två skilda jakträtter inom samma område, och detta kommer att bli föremål för en civilrättslig behandling.

Statsrådet säger sig *inte* ha varit informerad om att jakträtt sedan gammalt upplåtits i området. Såväl Länsstyrelsen i Dalarna som Älvdalens kommun har emellertid i sina remissvar talat om de konflikter som kan komma att uppstå gällande jakten.

Älvdalens kommun uppvaktade också departementet och dåvarande jordbruksministern i denna fråga den 14 januari för två år sedan. Det kan

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Jordbruksminister
Annika Åhnbergs
handläggning av ett
ärende om jakträtt*

*Jordbruksminister
Annika Åhnbergs
handläggning av ett
ärende om jakträtt*

för övrigt noteras att den skrivelse som då överlämnades inte återfinns i departementets akt i ärendet, men den är alltså riktad till Jordbruksdepartementet, Same- och jordbruksenheten. I denna skrivelse säger man mycket tydligt dels att man i Älvdalens kommun är positiv till att rennäringen är etablerad i kommunen, dels att man anser att den skall bedrivas inom det regelverk som stipuleras i de s.k. Kungabreven, och där kan inte dubbla jaktupplåtelser förekomma.

Annika Åhnberg har för övrigt i en utfrågning verifierat att frågan om jakt diskuterades. I och för sig vore det egendomligt annars, eftersom det var skälet till att Älvdalens kommun ville göra en uppvaktning. Kunskapen om jakt i området måste ha funnits hos departementet.

Regeringen har enligt min mening berett ärendet felaktigt och ofullständigt. Felaktigt därför att den remiss som skickades ut rörde att rättigheterna för medlemmarna i Idre sameby att jaga och fiska skulle stärkas inom ramen för rennäringslagen. Där kan dubbla jaktupplåtelser förekomma.

Det kan konstateras att beslutet så småningom kom att avse en helt annan rättslig fråga, nämligen att staten i egenskap av markägare upplåter rätt att jaga och fiska.

Detta förhållande gjorde att de remissinstanser som svarade på regeringens remiss svarade på en fråga som hade med rennäringslagen att göra, men beslutet blev ett annat.

Ärendet är också berett på ett ofullständigt sätt. Regeringen menar sig inte ha fått tillräcklig information i vad mån det fanns eller inte fanns upplåtelse för jakt och fiske i området.

Eftersom detta är, vilket jag har försökt säga, en mycket stor och brinnande fråga inte minst i Norrlands inland, och eftersom den alltid är aktuell när det gäller utvidgning av samebyarnas rättigheter, är det inte troligt att man på departementet inte insåg att problematiken faktiskt fanns.

I denna skrivelse från Älvdalens kommun står också: "Det förhållande som i dag finns beträffande jakt och fiske i området fungerar bra. – – Relationerna mellan samer och övriga ortsbor kommer med stor sannolikhet att leda till konflikter om förhållandet som är i dag förändras."

Man säger också att man stöder de remissvar som inkommit från Naturvårdsverket, Fastighetsverket och Länsstyrelsen i Dalarna. De tar alla upp samma inställning till problematiken som Älvdalens kommun.

I båda dessa avseenden – att det är felaktigt och att det är ofullständigt – har inte regeringen och Annika Åhnberg uppfyllt de åligganden som ankommer på regeringen enligt beredningstvånget i regeringsformen.

Vi vet alla att samutnyttjande mellan samebyar och ortsbefolkning av markerna i Norrlands inland på många håll väcker mycket starka känslor. I det ljuset är den ovarsamma, felaktiga och ofullständiga beredningen av ärendet alldeles oförsvarlig.

Vi menar att Annika Åhnberg inte kan undgå kritik för sin handläggning av ärendet. Däremot yrkar jag inte på godkännande av anmälan i reservation 1 som finns i detta ärende, även om jag naturligtvis ställer mig bakom den. Men för att vinna tid i kammaren avstår jag från att yrka det.

Anf. 212 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Enligt 25 § rennäringslagen får medlem i sameby jaga och fiska på utmark inom de delar av byns betesområde som hör till renbetesfjällen eller lappmarkerna när renskötsel är tillåten där.

Rätten till jakt och fiske ingår alltså som en del av renskötselrätten. Rätten enligt 25 § är inte begränsad till jakt eller fiske för husbehov utan gäller även för jakt och fiske till försäljning.

Samernas rätt för medlem i sameby att jaga och fiska gäller statlig, kommunal och privatägd mark. Det finns således en dubbel jakt- och fiskerätt på utmark inom renbetesfjällen och lappmarkerna under den tid renskötsel är tillåten där. Markägaren har den jakt- och fiskerätt som följer av äganderätten, och samernas jakt- och fiskerätt ingår i renskötselrätten.

Nu hör till historien att rättigheterna är begränsade just för Idre sameby. Därför hemställde Länsstyrelsen i Jämtlands län den 26 juni 1996 hos regeringen att medlemmarna i Idre sameby skulle ges samma rätt till jakt och fiske inom samebyns åretruntmarker som tillkommer andra samebymedlemmar i landet enligt 25 § 1 st. rennäringslagen.

Fru talman! Som det grundläggande motivet för sin hemställan angav länsstyrelsen att Idresamernas rättsliga ställning skulle stärkas inom ramen för rennäringslagstiftningen, och de skulle ges samma rättigheter och förutsättningar vad gäller jakt och fiske som tillkommer samerna i andra samebyar.

I beslut den 4 juni 1998 biföll regeringen hemställan från Länsstyrelsen i Jämtlands län på det sättet att medlem i Idre sameby gavs rätt att jaga och fiska för husbehov och för avsalu på statens mark inom de områden i Dalarnas län som upplåtits för renbete.

Fru talman! Problemet med detta beslut var dock att det inte var det som remissbehandlats, utan remissen avsåg jakträtt enligt rennäringslagen, inte en traditionell eller vanlig jakträtt.

Alltså: Regeringen får en framställan om beslut A, och denna framställan A remissbehandlas. Regeringen avvisar ett beslut enligt A och beslutar B utan att remissbehandla beslut B. I den situationen inträffar en jaktkrock.

För denna är regeringen förstas ansvarig, eftersom den inte inhämtat behövliga upplysningar för att fatta ett korrekt beslut B. Därför förtjänar Annika Åhnberg kritik. Hon säger för övrigt i utfrågningen att hade hon vetat om det faktiska jakträttsförhållandena hade beslutet inte fattats.

Fru talman! Uppenbarligen fattades behövliga upplysningar, som det står i regeringsformen.

Anf. 213 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Detta är ett mycket rörigt ärende. Det handlar om att förre jordbruksminister Annika Åhnberg i sitt mycket lovvärda nit att skapa goda förhållanden för Idre sameby har åstadkommit ett felaktigt beslut.

Det förvånar mig mycket att det har blivit det resultatet. Annika Åhnberg förklarade vid utfrågningen att det kanske t.o.m. var det ärende som hon lagt ned sin största tid på. Det vill inte säga lite när det handlar om en upptagen jordbruksminister. Hon var väldigt engagerad i dessa frågor.

Prot. 1998/99:101

27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Jordbruksminister
Annika Åhnbergs
handläggning av ett
ärende om jakträtt*

*Granskning av
regeringen*

*Jordbruksminister
Annika Åhnbergs
handläggning av ett
ärende om jakträtt*

Att det då får till konsekvens att regeringen skickar ut en remiss till remissinstanserna som kom att gälla en helt annan rättslig fråga än den som regeringen sedermera fattade beslut om är mycket beklagligt.

Det vittnar också om den dåliga information som Annika Åhnberg som företrädare för departementet försågs med från medarbetare och länsstyrelse om hur de faktiska förhållandena är uppe i Jämtland.

Jag vill helt kort säga att jag delar den kritik som man kan rikta mot Annika Åhnberg för att hon inte har sett till att få de erforderliga upplysningar som krävts för att föreslå regeringen ett riktigt beslut.

Det är extra viktigt att nu peka på detta. Vi vet att konflikterna mellan samer och andra boende i de områden där rennäringen är mycket viktig är väldigt svåra. Det finns en risk att de ökar ännu mer.

Vi kommer så småningom att få diskutera ILO-konventionen som gäller urbefolkningens rätt. Det handlar i hög grad om samerna villkor. Med det vill jag säga att det är väldigt angeläget att man klarar ut de förhållanden som gäller beträffande rennäringen och jakt- och fiskemöjligheterna.

Anf. 214 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! I detta ärendet har föregående talare ganska hyggligt redovisat för ärendegången. Jag tänkte inte fördjupa mig så mycket i det. Vi har förut haft en diskussion om beredningstvånget och hur ett ärende skall beredas. I det här fallet har det verkställts med en ordentlig remissomgång och annat.

Det man så här i efterhand kan konstatera är att det är ganska väsentligt att remissinstanserna också går igenom underlaget ordentligt och bemödar sig om att ge så korrekta fakta som möjligt i sina remissvar. Det är det som liksom har blivit den springande punkten i det här ärendet, och det är ju ingen glad över – minst av alla Annika Åhnberg själv. Men nu granskar vi ju inte remissinstanserna och de olika remissvaren. Vi har till uppgift att granska hur statsrådet har skött den här delen.

Det finns två huvudpunkter i det här, tycker jag, som har gjort att saken hamnat i det läge som det har. Det första är själva framställan från Länsstyrelsen i Jämtlands län, som också remissbehandlades. Där står det i en mycket viktig del i själva inlagan: Besked har lämnats av förvaltande myndigheter att bymedlemmar inte kan påräkna älgjaktsupplåtelse i området trots att betydande arealer i dag inte nyttjas för jakt. Det var så att säga utgångspunkten, och det var det underlaget som skickades ut till remissinstanserna.

När sedan de här remissvaren kom in var det ett flertal remissinstanser som påpekade problematiken med inte enbart älgjaksrätten utan med jakträtterna över huvud taget. Det har tyvärr varit ett väldigt känt fenomen inte bara mellan samer och övriga när det gäller jakt, utan det gäller de här jakträttsupplåtelseerna över huvud taget. Det är känslig materia. Det rör upp känslor som inte alltid, vill jag påstå, har att göra med vem som har jakträtten var. Det kan också vara helt andra saker. Det som också många tog upp var att man var rädd för att om den här samebyn skulle få denna jakträttsupplåtelse skulle det kunna påverka samarbetet och klimatet över huvud taget i de här bygderna.

Det fatala var att ingen påpekade att de här arealerna dessutom redan var utarrenderade. Ingen tog upp det i remissvaren trots att det står i

remissmaterialet från Jämtlands län att det finns outnyttjade jaktområden. Det var andra värderingar som gjordes och andra ställningstaganden som låg till grund i remissvaren när det gäller varför man var orolig för hur denna jakträtt skulle uppfattas.

När sedan regeringen väl fattade ett beslut om att ändå tillåta den här jakträttsupplåtelsen använde man en annan metod. Man använde sig av en mer juridisk upplåtelse av de marker som stod under statens förfoganderätt. Men själva innebörden, att de skulle ha rätt till jakt, var huvudpunkten för att underlätta samebyns verksamhet i övrigt.

Sedan, när det här blev känt och de här konflikterna med att det redan var utarrenderat uppdagades, har det varit många som har hävdad, även hittills i dagens debatt, att ministern blev underrättad om de här utarrenderade markerna. Men det finns som sagt var inget sådant remissvar. Ett av de uppvaktande kommunalråden, från Älvdalens kommun, säger att han kanske inte uttryckligen talade om jakträttsupplåtelse, men det måste ha varit uppenbart.

Sådant kanske har hänt en och annan av oss andra också. Vi kanske själva har varit så inne i sakförhållandet, i själva sakfrågan, och argumenterat utifrån det, att vi kanske har glömt de elementära basfakta som borde ha kommit fram. Men vi kan inte sträcka oss så långt som att säga att bara för att ingen har upplyst statsrådet om de här jakträttsupplåtelse-erna och markerna som redan var utarrenderade har hon brustit i handläggningen. Hur skall ett statsråd någonsin bli säker på att något inte dyker upp igen? När remissförfarandet är klart och remissvaren har kommit in – skall man då ifrågasätta detta, skicka ut det en gång till och fråga: Är det verkligen sant? Jag tror inte att någon tycker att vi skall jobba på det viset i några andra frågor.

Det är sorgligt att det blev som det blev. Tack och lov har ju, och det är ju hedrande för dem, de som har fått den här upplåtelsen i samebyn inte utnyttjat den för att inte strö mer salt i såren och ställa till osämja i bygden. Det är väl i alla fall ett gott tecken i det här. Alla andra tycker väl att det här inte är något roligt, men så här kan det gå till när man inte är på sin vakt när man skriver sina remissvar. Annika Åhnberg har som statsråd handlagt det här ärendet på ett sätt som jag inte tycker att det finns något att anmärka på.

Anf. 215 INGER RENÉ (m):

Fru talman! Ja, så här kan det tydligen gå till. Men så här *får* det inte gå till, särskilt inte när det gäller en sådan här ömtålig fråga.

För det första – detta vet statsrådet, och det visste departementet: Jämtlands län har ingenting att göra med jakträttsupplåtelse i Idre kommun.

För det andra: Remissen som gick ut handlade om rennäringslagen. När det gäller rennäringslagen regleras jakten med automatik. Därför hade remissinstanserna ingen anledning att ta upp frågan när remissen såg ut som den gjorde. Det är därför det här, när man så småningom ändrade beslutet, borde ha gått ut på en ytterligare remissomgång. Remissvaren var alldeles självklara i förhållande till den remiss som skickades ut.

För det tredje: Även om remissinstanserna svarade på remissen på ett adekvat sätt var det ändå en del remissinstanser som tog upp detta med

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Jordbruksminister
Annika Åhnbergs
handläggning av ett
ärende om jakträtt*

jaktfrågan, t.ex. Naturvårdsverket, Fastighetsverket och Länsstyrelsen i Dalarna.

För det fjärde: Älvdalens kommun och två representanter därifrån begärde att få komma och uppvakta Annika Åhnberg. Det de ville prata om var just jakten. Det är alldeles självklart att om de i denna fråga vill prata om jakt är det den legala jakten det är fråga om. Det är inte tjuvjakt de kommer och vill diskutera med statsrådet. Det är den legala jakten.

Jag läste ju i talarstolen högt ur ett papper som man lämnade till Jordbruksdepartementet men som av någon anledning inte finns i akten – det kanske finns någon annanstans på departementet. Där står det tydligt att man är rädd för att en jakträttsupplåtelse – med stor sannolikhet säger man t.o.m. – kommer att leda till konflikter om förhållandena i dag förändras.

Utifrån detta undrar jag: Kan det vara möjligt att statsrådet inte förstår att jakträttsupplåtelsen är en bekymmersam fråga i detta ärende?

Anf. 216 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Jo, precis den insikten hade Annika Åhnberg. Det här var oerhört känsligt. Det var ju ingen tillfällighet, och jag tror inte att hon på något sätt ljög när hon sade det, att hon hade lagt ned mycket arbete på att försöka lösa den här frågan på grund av den känsliga art den hade. Jag menade inte att det var tjuvjakt eller något annat det handlade om. Det handlar om själva jakträtten över huvud taget och den känsliga fråga det är.

Inger René säger att remissinstanserna inte hade någon anledning att ta upp att det redan var utarrenderad mark. Det är det som är själva poängen i det jag läste upp. Det står i remissunderlaget att betydande arealer i området i dag inte nyttjas för jakt. Det är ju just om det är ett sakligt fel – som vi förstår det i efterhand – i ett underlag som remissbehandlas som man skall tala om vad som är rätt och riktigt. Då borde också de som hade ansvaret och som visste hur det var ha upplyst om att det här var utarrenderat.

Annika Åhnberg själv har sagt att hade hon fått reda på det här skulle hon ha försökt omarbета förslaget och hitta en annan lösning. Hon ser ju också det olyckliga i att det blev så här. Hennes goda vilja att lösa detta för samebyn, att försöka hitta en lösning som också accepterades av övrig orsbefolkning i området och att göra det möjligt att hitta denna lösning har hon lagt ned mycket ambition på. Det kan väl ingen ifrågasätta, för annars måste man ju mena att hon uppsåtligt har vetat av något men inte tagit med det i sin bedömning. Men något så allvarligt tror jag inte att någon beskyller Annika Åhnberg för.

Anf. 217 INGER RENÉ (m):

Fru talman! Jag har tydligen inte varit tillräckligt tydlig. I den remiss som gick ut talade man om att detta skulle regleras enligt rennäringslagen. I rennäringslagen finns det dubbla jaktupplåtelser – det ingår så att säga i paketet – och då behöver inte remissinstanserna kommentera detta. Ändå har man gjort det. Man har skrivit till Annika Åhnberg och departementet och sagt att man är bekymrad över detta.

Annika Åhnberg sade på vår utfrågning att hade hon haft en aning om att det förelåg jakt sedan tidigare på detta område skulle hon ha hanterat

frågan på ett annat sätt. Jag menar att med den information som hon fick från t.ex. Älvdalens kommun borde hon ha haft en aning om att det förekom jakt inom området.

Anf. 218 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! Det blir bara en upprepning av vad jag redan har sagt. Det är klart att Annika Åhnberg var medveten om att det fanns jakträtter i området. Men hon tog väl fasta på det underlag som fanns, på det som hade skrivits, att det fanns stora outnyttjade marker. Att själva upplåtelseformen ändrades i förhållande till vad beslutet sedan blev förändrar inte sakfrågan kring själva jakträtterna, för den blir ganska jämbördig. Eftersom det i remissunderlaget fanns uppfattningar om att det fanns outnyttjad mark hade det inte krockat.

Om det inte hade funnits outnyttjad mark och man hade tagit den andra varianten och hade fått dubbla jakträtter skulle hon ha varit medveten om den saken och kanske från den aspekten gjort en prioritering. Men vad hon säger är ju att hon inte hade fått några sådana upplysningar, och om hon hade fått sådana skulle hon ha omarbetat förslaget till någonting annat.

Annika Åhnberg har gjort så gott hon har kunnat i fråga om en mycket känslig sak som hon har lagt ned mycket jobb på. Det finns ingen anledning att rikta kritik mot det sättet att jobba.

Statsrådet Leif Pagrotskys ansvar för praxis i ärenden om export av krigsmateriel (avsnitt 2.10)

Anf. 219 BRITT-MARIE LINDKVIST (s):

Fru talman! Denna anmälan mot handelsminister Leif Pagrotsky gäller om ministern har efterlevt principen om partipolitiskt samförstånd kring svensk krigsmaterielexport efter den 1 februari 1996.

Konstitutionsutskottet har vid granskningen kommit fram till att inget konstitutionellt fel är begånget av ministern.

Mot utskottets bedömning har inte något parti reserverat sig men Per Lager har ett särskilt yttrande, vilket jag här kort skall kommentera.

Per Lager anför i sitt yttrande att en förändring av praxis skett vad gäller att ett enskilt parti tidigare hade vetorätt beträffande vapenexport. Vad hände då den 1 februari 1996?

Med anledning av proposition 1995/96:31 fattade riksdagen beslut om att en ny myndighet skulle inrättas för kontroll av krigsmateriel. Den nya myndigheten, Inspektionen för strategiska produkter, ISP, började sin verksamhet den 1 februari 1996. Beslut i ärenden om tillstånd att föra ut krigsmateriel ur landet fattas fr.o.m. detta datum av ISP. Myndigheten har dock skyldighet att lämna över ärenden som har principiell betydelse eller som annars är av särskild vikt till regeringen för prövning. Ordningen att ett enskilt statsråd avgör tillståndsärenden upphörde vid tillkomsten av ISP.

Samtidigt med att ISP bildades förändrades Rådgivande nämnden, som hade sex ledamöter, till Exportkontrollrådet, där samtliga partier blev representerade och som har tio ledamöter som hålls informerade om inspektionens verksamhet.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Statsrådet Leif
Pagrotskys ansvar för
praxis i ärenden om
export av krigsmateriel*

*Statsrådet Leif
Pagrotskys ansvar för
praxis i ärenden om
export av krigsmateriel*

Som Per Lager anför i sitt särskilda yttrande har viss förändring skett vad gäller praxis att ett enskilt parti hade vetorätt före denna förändring. Numera gör krigsmaterielinspektören en bedömning efter hörande av Exportkontrollrådet. Dock eftersträvar man naturligtvis fortfarande att alla partier skall vara överens.

Även tidigare, före 1996, gjordes det bedömningar. Ett parti kunde vara mot en export men trots det fullföljdes affären. Detta kunde hända speciellt när det gällde följdleveranser.

Fru talman! Det är inte första gången KU granskar regeringens handläggning avseende krigsmaterielexport. Varken tidigare eller nu har det framkommit att regeringen begått några felaktigheter.

Det särskilda yttrandet talar egentligen för ett regelverk med ett annat innehåll för ISP än det nuvarande. Därför vill jag uppmana Per Lager att motionera till riksdagen om ändrade riktlinjer för ISP och att försöka få majoritet för en sådan förändring.

Anf. 220 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Detta ärende gäller huruvida praxis vid givande av positivt förhandsbesked i vapenexportaffärer har förändrats och regeringens ansvar för detta. Eftersom anmälan kanske kan uppfattas som en antivapenexportanmälan, om jag så får uttrycka det, skall jag förklara varför vi inte anslutit oss till Miljöpartiets särskilda yttrande, trots att vi i regel är överens i själva frågan om vapenexport.

Anmälan utgår från att praxis tidigare var att ett enskilt parti hade veto, dvs. att om ett parti i gamla Rådgivande nämnden för krigsmateriel-exportfrågor avstyrkte export lämnade regeringen inte ett positivt förhandsbesked. I dag när motsvarande frågor hanteras inom Inspektionen för strategiska produkter, ISP, och inom Exportkontrollrådet gäller, menar man, inte längre denna praxis. Numera räcker det *inte* att ett parti säger nej för att en affär skall stoppas.

Mot detta resonemang kan två invändningar anföras.

För det första finns det ett mera formellt argument. Eftersom organisationen för samråd om och beslut i vapenexportfrågor helt förändrats och merparten av de beslut som tidigare fattades av regeringen numera handläggs av den nya myndigheten ISP är det inte möjligt att jämföra praxis. Har äpplet blivit större eller mindre? Ingetdera. Det har ersatts av ett päron.

För det andra har praxis inte alls ändrats. Äldre praxis var nämligen inte, skulle man kunna hävda, att ett enskilt parti hade veto även om det såg ut så. Praxis var egentligen en annan, nämligen att de hel- eller halvpacifistiska partierna Miljöpartiet och Vänsterpartiet *inte* hade veto. Det var det som var den egentliga praxisen och denna praxis upprätthölls på den tiden genom att de båda partierna Vänsterpartiet och Miljöpartiet hölls utanför Rådgivande nämnden.

I dag, när Vänsterpartiet och Miljöpartiet är med i det nya organet för samråd i vapenexportfrågor, är praxis oförändrad. Fortfarande är det så att de hel- eller halvpacifistiska partierna Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte har veto i vapenexportfrågor. Ergo: Praxis har inte ändrats, vilket skulle bevisas.

Statsrådet Pagrotsky uttryckte just detta i något mer kryptiska ordalag i den utfrågning som vi genomförde, nämligen i termer av förändrad

storlek på glas vid inmundigande av oförändrad mängd dryck. Det står på s. 366 i betänkandets del 2.

För övrigt kan man fundera på om regeringen borde klandras om det var så att praxis hade ändrats. Praxis är just praxis; det ligger i sakens natur att den kan förändras över tid.

Dessutom är det regeringens ansvar att inom sin jurisdiktion fatta så kloka beslut som den förmår. Man skall fatta beslut i vapenexportfrågor i enlighet med gällande lagstiftning, riktlinjer och rekommendationer. Besluten bör fattas med tanke på landets intressen på kort och lång sikt. Besluten bör vara till gagn för världsfreden och de mänskliga rättigheterna osv.

Dessa goda, väl genomtänkta beslut skall regeringen faktiskt eftersträva oavsett vad andra partier tycker. Regeringen fattar beslut efter att ha hört partiernas råd – t.ex. Vänsterpartiets råd att avveckla vapenexporten. Men den fattar självständigt sina beslut, och den måste ta det fulla ansvaret för sina beslut utan att luta sig mot eller gömma sig bakom den ena eller den andra praxisen.

Anf. 221 PER LAGER (mp):

Fru talman! Ärende 2.10 handlar om krigsmaterielexporten och på vilket sätt besluten fattas.

Krigsmaterielinspektionen – KMI – skapades redan på 1930-talet, och låg då under Handelsdepartementet. 1982/83 fördes KMI över till Utrikesdepartementets handelsavdelning.

År 1985 inrättade regeringen en rådgivande nämnd för krigsmateriel-exportfrågor, förkortad RN. Den nämnden bestod av sex ledamöter valda på tre år och utsedda av partierna i Utrikesnämnden.

KMI ombildades den 1 februari 1996 till en ny myndighet för krigsmateriel och andra strategiska produkter, kallad Inspektionen för strategiska produkter – ISP. Förändringen innebar bl.a. att ISP prövar merparten av de ärenden som regeringen eller ett enskilt statsråd tidigare hade till uppgift att pröva. Enbart principiellt viktiga ärenden prövas nu av regeringen. Krigsmaterielinspektören är chef för ISP, som är en enrådighetsmyndighet.

Den rådgivande nämnden ombildades samtidigt till Exportkontrollrådet, förkortat EKR, bestående av krigsmaterielinspektören som ordförande och högst tio andra ledamöter. Alla partier i riksdagen blev nu representerade i rådet. Enligt en paragraf i instruktionen skall, om möjligt, samråd med rådet ske innan inspektionen lämnar över ett ärende om exportkontroll till regeringen för prövning. Enligt en annan paragraf bestämmer krigsmaterielinspektören vilka andra ärenden om exportkontroll som före avgörandet skall föreläggas rådet för samråd.

Före 1996, då rådgivande nämnden fungerade, var regeringens inställning att alla partier som var representerade i rådet skulle vara överens. Under såväl socialdemokratiska som borgerliga regeringar hade en praxis utvecklats med innebörden att regeringen inte gick vidare om ett parti i nämnden sade nej. Formellt kunde regeringen göra det, men det gjorde den inte. I praxis fungerade alltså vetorätten för ledamöterna. Detta sade dåvarande krigsmaterielinspektören Sven Hirdman i ett utskottsförhör 1994.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Statsrådet Leif
Pagrotsky's ansvar för
praxis i ärenden om
export av krigsmateriel*

Nuvarande inspektören Staffan Sohlman sade vid en utfrågning 1997 i utskottet att konsensusregeln inte kunde appliceras på den ordning som råder efter den 1 februari 1996.

Anmälan till KU gick ut på att vi skulle granska om regeringen via handelsminister Leif Pagrotsky efterlevt principen om partipolitiskt samförstånd kring svensk krigsmaterielexport. Vi var förstas intresserade av att veta om praxis hade förändrats.

Under ärendets hantering har det i ett PM från Statsrådsberedningen framkommit att krigsmaterielinspektörens samlade bedömning snarare än ställningstaganden från enskilda ledamöter i rådet beaktas i regeringens överväganden genom den nya ordningen. Det finns inga formella regler för hur den politiska förankringen i Exportkontrollrådet skall ske eller hur krigsmaterielinspektören skall väga in de politiska representanternas bedömningar i sitt ställningstagande.

Vid utfrågningen av Pagrotsky fick vi reda på att regeringen fortsatt strävar efter en bred samsyn, men att det faktum att fler partier nu har insyn inte innebär att regeringen börjat räkna hur många ledamöter som har en avvikande mening. Enligt ministern innebär detta ingen praxisändring, trots att det före 1996 var konsensus som rådde. Samtidigt sade ministern att det är regeringens skyldighet att göra på något annat sätt om fyra partier säger nej och åberopar skäl som strider mot sådant som riksdagen krävt att regeringen skall ta hänsyn till.

Fru talman! Av utskottets bedömning framgår det att det faktiskt ägt rum en förändring av praxis vad gäller hänsynstagande till de partipolitiska representanternas bedömningar i Exportkontrollrådet. Det är vi väl alla överens om, eftersom det är en ny ordning. Förändringen innebär att det tidigare eftersträfvade politiska samförståndet, som i praktiken innebar vetorätt för ett enskilt parti, har ersatts av krigsmaterielinspektörens samlade bedömning. Det innebär alltså att andra skäl än partirepresentanternas ståndpunkter kan väga tyngre vid regeringens bedömning inför beslut i exportärendena.

Syftet med det partipolitiska samförståndet var att ge vapenexportpolitiken stabilitet och att exportpolitiken skulle ligga fast och inte skifta i takt med att regeringarna skiftade. Enligt min mening, fru talman, innebär den nya ordningen en försvagning i detta avseende, men också en allmän försvagning av det parlamentariska inflytandet över krigsmaterielexporten som det finns anledning att beklaga. Detta förhållande borde regeringen ha klargjort för riksdagen och allmänheten för att motverka den osäkerhet som hittills rått om på vilka grunder regeringen och krigsmaterielinspektören fattar beslut i ärenden som gäller krigsmaterielexport.

Regeringens beslut om sekretess beträffande en skrivelse från Europeiska kommissionen (avsnitt 2.11)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Anf. 222 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Jag tycker att fru talman och alla andra här är tappra. Man kan fundera på vad det är vi debatterar. Det är KU:s konstitutionella granskning. Det som vi nu talar om har kommit till på det sätt som det ofta gör. En tidningsuppgift, i detta fall från tidningen Expressen, renderade KU en anmälan från Ola Karlsson och Nils Fredrik Aurelius: "Enligt uppgifter i media under dagen har näringsminister Björn Rosengren uttryckligen uppmanat styrelsen i statligt ägda Samhall att göra sig av med verkställande direktören Gerhard Larsson. Agerandet tyder på s.k. ministerstyre."

Det är okej. En uppgift har dykt upp, och det finns skäl att se vad den står för. KU har sedan gjort ett rejält jobb. I två timmar och fem minuter frågade vi ut dels Håkan Tidlund, ordförande i styrelsen för Samhall AB, dels Björn Rosengren. Det är okej.

Sedan drog vi en gemensam slutsats och konstaterade: "Det har emellertid inte framkommit att Björn Rosengren uttryckt sig på ett sätt som kunnat uppfattas som ett krav på att Gerhard Larsson skulle bytas ut mot en ny verkställande direktör."

Bakom detta är utskottet enigt. Det är okej.

Vad har vi då att debattera? Jo, si, på detta har ett särskilt yttrande lämnats in som visar just den problematik som debatterades tidigare under dagen, nämligen det som är KU:s speciella uppdrag, att just titta närmare på om något som inte skulle ha skett har skett, att en minister har underlåtit, eller om det möjligen i dag kan få heta överlåtit, att göra det som är hans uppdrag.

Det är moderaterna som har summerat sig så här i ett särskilt yttrande: "Samtalet från Björn Rosengren har med andra ord utlöst en betydande aktivitet." Det är säkert så. Det förefaller inte vara speciellt konstitutionellt.

Sedan skriver man: "Den granskning som utskottet har genomfört har emellertid inte givit klart belägg för att Björn Rosengren uttryckt sig på ett sätt som gått över gränsen för vad som kan godtas. Utskottet kan följaktligen inte uttala någon konstitutionellt grundad kritik mot Björn Rosengren för vad som förekommit."

Detta är inte okej och inte heller seriöst. För KU har granskat, enighet har nåtts och ändå skall man i ett sådant här läge misskreditera såväl ministern som KU självt. Det man här skriver är ju att granskningen inte har slutförts på ett tillfredsställande sätt, inte givit klart belägg, "kan följaktligen inte uttala någon konstitutionellt grundad kritik", som underförstått man så gärna hade velat göra.

Jag tycker att detta är olyckligt och vill bara med det här korta inlägget belysa hur enighet plötsligt blir något helt annat när vi kanar över gränsen och politiserar det som i grunden är en viktig granskningsfunktion som denna riksdag har när det gäller regeringens arbete.

Anf. 223 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! Ärendet om Björn Rosengren och Samhalls vd är intressant av två skäl från en konstitutionell utgångspunkt. Först och främst

*Granskning av
regeringen*

*Näringsminister Björn
Rosengrens handlande
i fråga om verkställande
direktör i Samhall*

*Näringsminister Björn
Rosengrens handlande
i fråga om verkställande
direktör i Samhall*

handlar misstanken om det som brukar kallas ministerstyre, dvs. om ministern på ett otillbörligt sätt ingripit i angelägenheter som skall skötas av en underställd myndighet eller annat organ. När förbudet mot s.k. ministerstyre infördes på 1700-talet var det utifrån inställningen att ansvarsförhållandena måste vara tydliga. Ministern skall inte kunna vidta åtgärder som någon annan sedan får ansvaret för. Däremot kan naturligtvis en minister avsätta underordnade eller på annat sätt lägga sig i. Men då måste det ske öppet, genom ett regeringsbeslut. Detta är en viktig princip.

I detta fall, när det handlar om en näringsminister och ett statligt bolag, gäller förstås dessutom aktiebolagslagens bestämmelser, nämligen att ägaren utövar sin makt på bolagsstämman genom att tillsätta styrelse och ge direktiv. Styrelsen tillsätter vd. Att tillsätta vd är just en exklusiv styrelsefråga, i själva verket en av styrelsens viktigaste uppgifter. Vill ägaren avsätta vd skall det alltså ske genom att bolagsstämman, eller eventuellt en extra bolagsstämma, tillsätter ny styrelse som i sin tur tillsätter ny vd. Redan detta är intressant.

Det andra principiellt intressanta är om de som lämnat uppgifter vid utfrågning inför utskottet återgivit alla händelser korrekt och fullständigt.

Under behandlingen av detta granskningsärende blev det klart att Björn Rosengren tagit kontakt med Håkan Tidlund, det är ordföranden, per telefon kort efter det att Rosengren tillträtt som statsråd och att det samtal som då utspann sig bl.a. gällde Gerhard Larssons ställning som vd. Det är också klarlagt att Håkan Tidlund efter samtalet med Rosengren tagit kontakt två gånger med var och en av ledamöterna i styrelsen som var valda av bolagsstämman.

Det är vidare klart att frågan om Gerhard Larssons ställning behandlades vid sidan om styrelsesammanträdet på Margretetorp i november. Vid detta särskilda sammanträde fick inte de fackliga representanterna vara med. Att detta ledde till en stor upprördhet bland styrelseledamöterna är väl dokumenterat. Även om man inte köper varje formulering i den kvällstidning som Pär Axel Sahlberg citerade ur är det ändå uppenbart att de är upprörda. Det framgår också om man talar med dem. En av dem är för övrigt direkt namngiven i denna tidning.

Det är alltså uppenbart att det var samtalet från Rosengren som ledde till den aktivitet som Tidlund utvecklade i vd-frågan. Intrycket måste bli att syftet var att få ett byte på vd-posten.

Nåväl, nu går detta icke med de medel utskottet har till sitt förfogande att utan vidare belägga, vilket även vi har insett. Annars skulle här ha funnits en skarp reservation. Det var nämligen så att inför utskottet menade ordföranden och ministern att samtalet som utlöste denna stora omedelbara aktivitet bara var ett vanligt allmänt samtal om bolaget. Detta att tala i allmänna ordalag utan att säga något bestämt är som bekant ministrernas specialitet. Men när det som har skett och som lett till denna stora upprördhet, bl.a. inom styrelsen, skildras på detta sätt kan man inte säga att skildringen har sannolikhetens prägel.

Emellertid, med de medel vi har, har det inte varit möjligt att komma längre i detta ärende. Vi har exempelvis ingen möjlighet att kräva total sanningsenlighet. Det är en fråga som då och då har diskuterats vid utfrågningarna. En anledning till att detta inte låter sig göra är att det inte finns några sanktionsmöjligheter. KU är ju heller ingen domstol. Vi har

fått nöja oss med det som vi här har kommit fram till. Det innebär inte att man kan vara särskilt belåten, för det är så mycket som kvarstår oförklarat. Det är det som är bakgrunden till vårt särskilda yttrande.

Anf. 224 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Det är detta jag kallar att misskreditera såväl ministern som KU och med den formulering som Nils Fredrik Aurelius använde också Håkan Tidlund.

Det som är det eniga utskottets bedömning formuleras: ”Det som förekommit kan enligt utskottets mening inte anses ha inneburit att Björn Rosengren på ett otillbörligt sätt lagt sig i en fråga som ankom på styrelsen.”

Det är vad vi var överens om, innan det särskilda yttrandet skrevs.

Det som även behöver sägas, som naturligtvis är själva kvintessensen av det här, är ju att vd:n, Gerhard Larsson, inte avsattes.

Anf. 225 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! Låt mig först läsa några rubriker: ”Ministern vill sparka direktören. Styrelsen rasar efter Rosengrens order i telefon.” ”Se till att bolagets VD Gerhard Larsson försvinner. Fixa det åt mig!” ”Rosengrens agerande har orsakat stor upprördhet och ilska i Samhalls styrelse.”

Jag läser på ett annat ställe: ”Vi har hamnat i ett helt exceptionellt förhållande, säger ledamoten Sten Svensson, tidigare mångårig riksdagsman – –.”

Det är ju uppenbart att upprördheten bland styrelsens medlemmar var mycket stor. Denna upprördhet framstår som oförklarlig om alla uppgifter helt korrekt har kommit fram vid utfrågningarna. Det kvarstår en oklarhet här som inte går att resonera bort.

Däremot är det riktigt att det inte har gått att belägga, att leda i bevis, att det har utgått en direkt order från ministern till styrelseordföranden att avsätta vd. Det har inte gått att belägga.

Nog måste väl ändå Pär Axel Sahlberg hålla med om att det kvarstår en oklarhet – något som inte är riktigt tillfredsställande.

Anf. 226 PÄR AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Detta är att misskreditera. Det är dessutom märkligt att Nils Fredrik Aurelius litar mer på Expressen än på konstitutionsutskottet. Det är ett märkligt övervägande.

Anf. 227 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! Jag har inte sagt att jag litar mer på Expressen, men jag menar att det finns många uppgifter – inte bara i den nämnda tidningen – som visar på stor upprördhet från ledamöternas sida i styrelsen. Det inser även Pär Axel Sahlberg.

Det är inte utan vidare att diskreditera alla här, men det är att konstatera att det kvarstår en oklarhet om vad som verkligen har förevarit. Det är en oklarhet som vi inte kunde reda ut vid de vanliga utfrågningarna. Det är det vi har velat påpeka i vårt särskilda yttrande.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Näringsminister Björn
Rosengrens handlande
i fråga om verkställande
direktör i Samhall*

*Uttalande av statsrådet
Margareta Winberg
om mäns kriminalitet*

Anf. 228 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! I en KU-anmälan, undertecknad Beatrice Ask, moderat f.d. skolminister, har hon begärt att konstitutionsutskottet skall granska om statsrådet Margareta Winberg har förfarit i strid med regeringsformen 1 kap. 2 § genom ett uttalande i en artikel i Expressen den 27 november 1998.

Konstitutionsutskottet har att stödja sig på i granskningen huruvida detta auktoritativa uttalande från statsrådet innefattar risk för att myndigheters självständighet i myndighetsutövning mot enskilda eller tillämpning av lag har äventyrats.

Konstitutionsutskottet har granskat ett antal liknande KU-anmälade uttalanden i historisk tid och har inte funnit någon anledning till klander. Man kan naturligtvis ha olika åsikter om statsrådets uttalanden i offentlig polemik, eller i debattartiklar eller i intervjuer. Jag har många gånger haft en annan åsikt, men jag har aldrig gjort en KU-anmälan på grund av det. Uppenbarligen finns ett politiskt syfte med denna KU-anmälan. Man vill inte bara granska utan också ha en offentlig debatt.

Utskottet har enats kring att inte på någon punkt klandra statsrådet. Vi har inte funnit att hennes uttalande står i strid med hennes befattning som statsråd, och det har inte skadat något intresse. Just därför är jag lite förvånad över att moderaterna envisas med ett särskilt yttrande. Detta särskilda yttrande är den protokollära slutpoängen av Beatrice Asks anmälan. Man är inte riktigt nöjd, men man kan ändå inte leda i bevis att Margareta Winbergs uttalande skulle ha kommit någon till skada.

Jag har läst igenom artikeln flera gånger. Man måste komma ihåg att Margareta Winberg skrev den debattartikeln i Expressen strax efter den mycket otäcka gruppvåldtäkten i Södertälje. Den ledde till stor uppståndelse och debatt. Nationen förfasade sig över vad där hade skett, inte minst över domstolsprocessen och åklagarens underlåtenhet.

Margareta Winberg inleder artikeln på följande sätt: "Den debatt som följt i spåren av den senaste tidens våldtäkter är begriplig, men också farlig. Som alltid är det alltför lätt att den slår över i nymoralism och pekpinne-politik.

Journalister har nu ihärdigt frågat mig om porrfilmer, herrtidningar, Vecko-Revyn och Frida ändå inte är orsaken till det vi nu upplever? Skall vi inte förbjuda dem?

Lika envetet vägrar jag att acceptera den förklaringen. Det är en alltför enkel slutsats på ett tusenårigt och komplicerat problem." Det är en bra inledning på en allvarligt menad debatt i en fråga som berör hela nationen.

Margareta Winberg skriver i slutet av artikeln: "Men att möta dessa brott med att diskutera unga flickors sexualitet är absurt. Männens begär brott och fokus måste naturligtvis sättas på det kön som bär skulden. Därmed kommer vi inte ifrån strukturen.

Och för den som väljer att se så synliggörs dessa strukturer i samhället varje dag. Exemplet är många; män tjänar mer, har bättre karriärmöjligheter, äldre män får mer hemtjänst, män har mer egen tid. Det senaste är att män får dyrare mediciner än kvinnor. Och så vidare." Mar-

gareta Winberg gör en bra illustration med en katalog över att männen på många punkter fortfarande har ett övertag i de strukturer som hon är satt att kritisera.

Denna över- och underordning som ständigt reproduceras av både kvinnor och män kan dock brytas. ”Att fortsätta att stötta kvinnoorganisationer, kvinno nätverk och andra krafter som vill stärka flickors och kvinnors situation är för mig en självklarhet. Vi måste svara

Men det räcker inte. Fokus måste också riktas tydligare på männen och mansrollen.”

Det är just slutsatsen i Margareta Winbergs artikel som jag känner stark sympati för. Den debatt som hon har startat måste fortsätta i denna kammare och på alla andra sätt som vi politiker kan bidra med. Jag finner det märkligt att vi efter en granskning ändå återfinner ett särskilt yttrande. Det fanns ingen konstitutionell grund. Tvärtom! Det finns verkligen en ny grund för en ny ansats i en ökad jämlikhetspolitik. Artikeln är bra.

Anf. 229 PER-SAMUEL NISSER (m):

Fru talman! Den 27 november 1998 publicerades en debattartikel av statsrådet Margareta Winberg i hennes egenskap av jämställdhetsminister. I artikeln ger statsrådet en förklaring till sambandet mellan mansrollen och mäns kriminalitet i form av gruppvåldtäkter. I artikeln slår jämställdhetsministern fast att ”männen begår brott och fokus måste naturligtvis sättas på det kön som bär skulden.”

Alla kan ställa sig bakom att det är ett allvarligt samhällsproblem att vissa män gör sig skyldiga till sexualbrott. Allt måste göras för att förhindra dessa fruktansvärda och kränkande brott.

Men många män känner sig kränkta av den typ av uttalande som Margareta Winberg gjorde här, dvs. att alla män bär skuld till några mäns handlingar. Man kan inte hävda att ett fruktansvärt beteende hos enskilda män innebär att alla män skall buntas ihop med våldtäktsmän och sexualförbrytare. Det är allvarligt att se män som sämre varelser.

Vi måste se alla, både män och kvinnor, som individer. Vi måste försöka hantera tragiska händelser och trasiga individer. Men man gör det inte genom att ge alla män en släng av slev.

Detta märkliga uttalande av Margareta Winberg har granskats av KU, dvs. om det överensstämmer med regeringsformens krav på lika behandling av varje medborgare.

Utskottets granskning av detta ärende har inte visat att statsrådet Winbergs uttalande, som huvudsakligen är av politisk natur, skulle ha vållat komplikationer från konstitutionell synpunkt. Oberoende av det är uttalandet, enligt vår mening, inte acceptabelt. Det kan dessutom ha bidragit till att skapa viss oklarhet beträffande den officiella hållningen i fråga om jämställdhet.

Anf. 230 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Margareta Winberg har, som sagt var, i en intervju yttrat följande ord: ”Männen begår brott och fokus måste naturligtvis sättas på det kön som bär skulden.”

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Uttalande av statsrådet
Margareta Winberg
om mäns kriminalitet*

För detta har hon anmälts till konstitutionsutskottet. Redan när anmälan anlände till utskottskansliets postfack hade för mycket tid och möda ägnats detta ärende.

När jag nu ändå använder ett par minuter ytterligare åt den här saken är det bara därför att det i den mer informella diskussionen har sagts ungefär så här: ”Ja, det där var ju en korkad formulering, men det är ju inte grund för prickning att statsråd uttrycker sig korkat.” Och sedan kommer gärna någon bekymrad uppskattning av hur mycket KU:s arbetsbörda skulle öka om så var fallet.

Jag tycker att det är angeläget att få sagt att Margareta Winberg inte alls har uttryckt sig korkat. Hon har uttryckt sig mycket klokt. För den som kan läsa innantill och har ett minimum av förmåga till abstrakt tänkande är det uppenbart att Winberg inte avser att pådyvla varje enskild man en personlig, juridisk eller moralisk, skuld för våld mot kvinnor, eller att Winberg avser att införa begreppet kollektivskuld i rättssystemet, vilket anmälaren och de moderata ledamöterna i utskottet låtsas tro att hon avser.

Varför uttrycker då Margareta Winberg sig som hon gör? Jo, det gör hon av den enkla och elementära anledningen att våld mot kvinnor inte enbart är ett individuellt, personligt problem mellan den individ som slår och den som blir slagen. Det är inte så att män och kvinnor slår varandra lite hipp som happ allteftersom det faller sig. Mönstret är oerhört tydligt: det är män som slår kvinnor, och det är män som slår män. Övriga två kombinationer är undantag.

Alltså måste vi utöver de individuella förklaringarna – varför slog Nisse Lisa i lördags? – också finna de strukturella sambanden, de strukturella förklaringarna. Kön – eller snarare genus – blir då ett nödvändigt begrepp. Varför slår män kvinnor? Varför har vi en patriarkal maktstruktur som delvis upprätthålls och reproduceras via våld? Och hur bryter vi ned den maktstrukturen?

Kenth Högströms utförliga citat tidigare illustrerar med all önskvärd tydlighet att det är denna diskussion som Margareta Winberg vill föra och för på ett utmärkt sätt.

Fru talman! Om konstitutionsutskottet kunde utdela guldstjärna till statsråd för synnerligen klokt uttalande borde Margareta Winberg få den.

Statsministerns tjänsteresor (avsnitt 5.1)

Anf. 231 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Ett problem i många moderna demokratier är det ökade avståndet mellan väljare och valda, mellan medborgarna och de som skall vara deras företrädsmän. Denna ökande klyfta har många orsaker. En av dessa är en känsla av att vi politiker har helt andra villkor än vad som gäller för s.k. vanligt folk. Ibland kan vi som är politiskt verksamma – det är ju många timmar på dygnet, som nu i kväll – tycka att det mesta av kritiken och misstron är orättvis och ogrundad. De allra flesta förtroendemän är inte som de i Motala, utan förtjänar medborgarnas förtroende.

Ikke desto mindre finns misstron på många håll. Det och vanlig moral talar starkt för att vi skall vara mycket försiktiga med hur vi uppträder i

*Statsministerns
tjänsteresor*

tjänsten och att vi skall vara sparsamma med allmänna medel, med medborgarnas pengar.

Denna inställning låg bakom att jag hösten 1997 i en granskningsanmälan bad KU granska omständigheterna kring några av statsministerns flygresor, främst en till New York samma höst. Bakgrunden var uppgifter i massmedierna om en mycket hög kostnad för New York-resan, på över 1 miljon svenska kronor, och om dyra resor med regeringsplan för flygresor i tjänsteärenden vid ett par andra tillfällen som också kombinerades med rekreationsdagar.

KU:s granskning och svaren från Regeringskansliet har inte visat att merkostnaden för inhyrningen jämfört med kostnaden för reguljärflyg för resan till New York varit befogad. Inget av det som framkommit ens antyder att medborgarna, skattebetalarna, fått valuta för en extrakostnad på runt 1 miljon kronor för en resa till New York tur och retur.

Vad beträffar resorna till Spanien och Italien hade de att göra med användning av regeringsplanet. Enligt uppgift från Regeringskansliet till KU har valet av resealternativ vid dessa tillfällen, och vid New York-resan, inte påverkats av att rekreationsdagar tagits ut. Självfallet har inte traktamenten tagits ut för dessa dagar.

I diskussionen om användningen av annat än reguljärflyg har ofta anförts säkerhetsskäl. I fallet med Romresan framkom det redan när de ursprungliga omständigheterna fanns till hands att det knappast kunde ha varit fallet, eftersom det i ena fallet, på nedresan, tydligen hade gått bra att flyga reguljärt, medan man för hemresan hade behövt skicka ned regeringsplanet från Sverige och hämta upp statsministern.

Utskottet har frågat om det har varit olika säkerhetsskäl, och i svaret som har inkommit på slutet av utskottets granskning konstaterar Regeringskansliets talesman att det inte går att utreda så här efteråt, men att det brukar finnas många olika orsaker.

Fru talman! Det har från Regeringskansliet således inte kunnat visas, troliggjorts eller ens antytts att det var nödvändigt med en merkostnad runt 1 miljon kronor för New York-resan och inte heller varför det för hemresan från Rom behövde sändas ned ett regeringsplan för att hämta upp statsministern.

I fjol granskade KU statsministerns förhyrning av ett semesterhus i Spanien. Det stod under granskningen alldeles klart att värdet av förhyrningen kraftigt översteg den betalning som statsministern erlagt.

Trots uttalanden från Etikkommittén, där man rekommenderade statsråd att ha ett betydande säkerhetsavstånd i dessa frågor, valde KU-majoriteten i fjol – alla utom Folkpartiets representanter – att ej kritisera det skedda.

I år har KU-majoriteten – alla utom fp-representanten – valt att inte ens antyda någon kritik mot den extremt dyra New York-resan.

Det är beklagligt att KU-majoriteten i dessa två ärenden helt avstått från kritik. I fjolårets ärende var det uppenbart att olika måttstockar användes för rikets högste politiska makthavare och för övriga medborgare. Det som var förbjudet för bonden var tydligen tillåtet för Jupiter.

I år har KU-majoriteten valt att inte befrämja aktsamheten med allmänna medel genom att peka på att främst New York-resan blivit extremt dyr och att merkostnaden på intet sätt har stått i en rimlig relation till nyttan för det allmänna.

*Granskning av
regeringen*

*Statsministerns
tjänsteresor*

Fru talman! Båda dessa signaler är olyckliga och är inte ägnade att öka allmänhetens respekt för oss politiker. Det är att beklaga.

Anf. 232 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det som konstitutionsutskottets tidigare ordförande Bo Könberg har anmält till utskottet är att utskottet skall granska upphandlingen av och kostnaderna för resan till New York samt om rekreationsdagar i samband med resan lett till någon fördyring för det allmänna. Det skall vidare granskas om uttag av rekreationsdagar i samband med andra utrikes resor har lett till fördyringar för det allmänna.

Det som Folkpartiet tar upp i sin reservation är inte riktigt det som återspeglas i anmälan. Dels säger man att det skall vara så kostnadseffektivt och klokt som möjligt ordnat med researrangemangen. Det är knappast något som man behöver skriva en reservation om, utan det är något som vi alla i utskottet tycker. Dels uppehåller man sig väldigt mycket vid att statsflygplanet valdes i stället för reguljärflyg.

Det föranleder mig att fråga om det är Bo Könbergs och Folkpartiets uppfattning, att om den högsta statsledningen skall ut och resa är det reguljärflyg som gäller i första hand och att val av andra flygtransporter, alltså statsflygplan och annat, är ett undantag som knappast inte skall få förekomma. Det vore intressant om Bo Könberg kunde klargöra Folkpartiets inställning på den här punkten. Det har betydelse för den samlade bedömningen.

Utskottets majoritet har väl snarare samlat kring den uppfattningen som innebär att för den högsta statsledningen – om jag får uttrycka det på det sättet – gäller att en rad olika faktorer måste sammanvägas till en helhet när man väljer på vilket sätt vederbörande skall resa. Det kan vara säkerhetsskäl, möjligheten till flexibilitet, omdisponeringar och en rad andra faktorer som måste vägas samman.

Det material som utskottet har tagit del av ger inte grund, såvitt jag kan förstå, att påstå att nyttan för nationen eller medborgarna av New York-resan inte står i rimlig proportion till kostnaderna. Jag vet inte riktigt vad Bo Könberg jämför med, men om jag förstår reservationen och resonemanget rätt är det kostnaden för reguljärflyg som man skall jämföra med. Det är inte riktigt det upplägg som finns i andra sammanhang. Den utredning som sedermera tillsattes, Statsflygutredningen, kom inte heller fram till det som jag förmodar är Folkpartiets ståndpunkt, nämligen reguljärflyg, allt annat är ett undantag. Det vore intressant att få det bekräftat i det här sammanhanget.

Det måste alltså vara så att statsministern och den högsta statsledningen har, inom ramen för eget ansvar, eget omdöme och uppsatta regler, att bedöma vilka transportförutsättningar som måste anlitas i olika sammanhang. Jag tror inte att det finns anledning för riksdagen att i detalj föreskriva i de här frågorna.

Bo Könberg hade klätt in den här frågan i ett resonemang om ökat avstånd mellan väljare och valda. Det är ett intressant och viktigt perspektiv när man diskuterar detta. Men jag är inte säker på att vare sig Bo Könbergs anmälan eller den argumentation som han har fört här har lett i den riktning som man borde eftersträva, nämligen att få en bättre förståelse för att det faktiskt kostar en del för nationen att delta i olika internationella aktiviteter och annat. Jag tror att det vore bättre att angripa frågan

utifrån det hållet än att säga att bara därför att inte bonden kan åka på ett glassigt sätt skall inte någon annan i nationen heller få göra det. Det är ett sätt att snarare öka avståndet än att minska det. Jag skulle vilja uppmana Folkpartiet och Bo Könberg att vara lite försiktigare och lite mera ödmjuka inför den fråga som är viktig, nämligen att återupprätta respekten för politiker och respekten för politiskt arbete. Det tror jag är utomordentligt viktigt att vi tillsammans ägnar oss åt.

Anf. 233 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Göran Magnusson ställde en fråga till mig, nämligen hur vi allmänt ser på den högsta statsledningens resesätt. Han frågade mig uttryckligen om reguljärflyg i första hand skulle användas och allting annat skulle vara undantag som sällan kom till stånd.

Så har vi inte utvecklat någon politik eller filosofi från vår sida. Där- emot tycker jag att det är fullständigt rimligt och naturligt att man utgår från så billiga alternativ som möjligt för det allmänna i alla sammanhang. Har man goda skäl för att välja en dyrare lösning därför att man får mycket mer ut av det, gärna mer än vad det kostar, kan man klart välja andra alternativ.

Jag och jag tror kammaren i dess helhet gör bedömningen att det många gånger är så att statsledningen skall behöva använda något annat alternativ än reguljärt. Men att man skall utgå från motsatsen, det uppfattade jag nästan är Göran Magnussons uppfattning, att man i praktiken nästan aldrig skall använda sig av reguljärflyg utan att det alltid finns goda skäl att använda dyrare alternativ tycker jag är en märklig lösning.

Också märkligt fann jag det allra sista som Magnusson var inne på när han uppfattade min kommentar om bonden och Jupiter som avseende just resvägarna. Jag använde det uttryckligen i samband med fjolårets ärende där det handlade om att en förmån hade åtnjutits av statsministern långt utöver det pris han hade betalat. Jag konstaterade vad man i andra sammanhang i vårt land av god tradition har tyckt vara önskvärt och nödvändigt.

Låt mig avsluta repliken med att fråga Göran Magnusson om han tycker att han har fått informationer under granskningen som tyder på att New York-resan var värd 1 miljon mer för skattebetalarna. I så fall kan han gärna peka på var det materialet finns, för jag har inte kunnat finna det.

Anf. 234 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! På vilket sätt har Bo Könberg kommit fram till att New York-resan kostade 1 miljon mer? Det vore intressant att få den kalkylen. Konstitutionsutskottet har inte underlaget att säga det.

När det gäller diskussionen om reguljärflyg eller ej är det möjligt att vi efter lite diskussion kan komma överens om den ståndpunkt som konstitutionsutskottets majoritet har beträffande hur resandet för den högsta statsledningen skall ordnas, nämligen att det måste vara en sammanvägning av en rad olika faktorer och att man väljer det bästa alternativet vid varje givet tillfälle och givet de förutsättningar som då finns. Jag har naturligtvis ingen invändning mot att man utgår från att inte fördyra kostnaderna för det allmänna.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Statsministerns
tjänsteresor*

Anledningen till min inledande fråga är att Bo Könberg inte har anmält det förhållandet att man skulle ha utnyttjat reguljärflyg i stället för allting annat. Reservationen är uppbyggd på att det har uppstått merkostnader vid alla de resor som har varit helt omotiverade därför att man inte använt reguljärflyg. Man säger framt i reservationen att det inte finns några säkerhetsskäl som gjorde att man inte skulle ha kunnat använda reguljärflyg vid en speciell resa. Man kan undra på vilken grund Folkpartiet framställer den mycket direkta ståndpunkten.

När det sedan gäller den andra frågan om bonden och Jupiter trodde jag att vi diskuterade årets betänkande. Fjölårets har jag dessvärre svårigheter att överblicka och veta så mycket om. Utgångspunkten var det som var föremål för diskussion i det här betänkandet.

Anf. 235 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Den fråga jag ställde var om Göran Magnusson vid granskningen hade kunnat finna att man fått in uppgifter från Regeringskansliet som visade att det var värt merkostnaden. Den tror jag att jag aldrig fick svar på. I stället fick jag en motfråga, nämligen hur jag har kommit fram till att den har kostat ungefär 1 miljon mer. Jag skall gärna svara på Göran Magnussons fråga i förhoppningen om att han försöker svara på mina. Det är så vi får en bättre debatt och möjligen kommer klokskapen närmare.

Jag har utgått från samma material som har varit till hands för Göran Magnusson, nämligen att själva resan tycks ha kostat en bra bit över 200 000 SFR, dvs. en bra bit över 1 miljon kronor. Utan att ha kollat exakt med flygbolaget har jag trott att man skulle kunna få resor till New York fram och tillbaka för ett belopp som kanske rör sig om en tiondel av detta. Har Göran Magnusson något annat material så tar jag förstås gärna del av detta. Det är möjligt att det visar sig att det bara var 950 000 kr mer.

Min fråga kvarstår: Verkar det som att man i det här fallet från Regeringskansliets sida har iakttagit aktsamhet om allmänna medel eller inte?

Anf. 236 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag har i princip den uppfattningen att jag litar på att man använder de olika resemöjligheterna på det klokaste och förståndigaste sättet.

Bo Könberg säger nu att det kanske inte var mer än 950 000 mer än vad det annars skulle ha kostat. Det leder fram till tanken att Bo Könberg anser att reguljärflyg är det som i första hand skall användas. I varje fall hade reguljärflyg utan vidare kunnat användas vid resan till New York, så jag vet inte riktigt vad Bo Könberg grundar den ståndpunkten på.

Det är möjligt att svaret på den frågan ingår i det andra resonemanget: svarar inte Göran Magnusson på en fråga, så svarar inte Bo Könberg på en fråga, och detta är ju inte ett särskilt konstruktivt sätt att lösa dessa olika frågorna.

Fru talman! Jag har intrycket av att anmälan i den här frågan mindre handlade om aktsamhet om statens medel och mer om ett behov av att markera att Folkpartiet fanns och att man gärna ville ta del av det opinionstryck som då fanns emot att statsministerns resor kostade pengar. Från den här synpunkten vore det nog bra om Folkpartiet ordentligt de-

klarerade att det får kosta pengar även för den högsta statsledningen och inte bara spekulerade i folks missnöje.

Prot. 1998/99:101
27 maj

Anf. 237 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag begärde ordet igen, eftersom replikerna var slut. Det gjorde jag därför att Göran Magnusson valde att i slutet av det som han visste var den sista repliken började att ifrågasätta mina och Folkpartiets motiv. Detta ligger nära till hands för företrädare för regeringsmajoriteten vid anmälningar och granskningar av vad regeringen har gjort. Jag är inte övertygad om att detta ökar respekten för riksdagens kontrollmakt.

*Granskning av
regeringen*

*Statsministerns
tjänsteresor*

Anf. 238 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag hade naturligtvis inte uttalat någon värdering av Folkpartiet om jag inte hade vetat att Bo Könberg hade möjlighet att begära ytterligare ett anförande. Det hade varit mindre honnött i en sådan här debatt.

Jag har hållit ett anförande tidigare i dag kring anmälningar till konstitutionsutskottet, hur man skall se på de olika frågorna och den utvärdering som utskottet planerar av sin egen verksamhet – jag förmodar att Könberg inte hade tillfälle att höra på mitt anförande.

För att upprätthålla respekten för granskningsarbetet tycker jag att det finns anledning för konstitutionsutskottet att verkligen tänka igenom på vilket sätt som man skall genomföra granskningen. När det gäller anmälningar av olika slag skulle man kunna göra en mycket snabb och översiktlig bedömning för att avgöra om frågan faller inom den konstitutionella granskningsuppgiften, och därför ägnar vi inte den frågan någon större uppmärksamhet utan koncentrerar oss på andra anmälningar och på det granskningsarbete som utskottet utför på eget initiativ.

Det var sådana tankar som låg bakom mina funderingar, som första gången framfördes i denna kammare för ett antal timmar sedan.

Anf. 239 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Det är förstås alldeles utmärkt att utskottet och alla andra mänskliga verksamheter då och då ägnar sig åt utvärdering av vad man gör och att man funderar på om man gör det på bästa vis.

Att jag begärde ordet igen var för att jag tycker att Göran Magnusson föll för en frestelse som säkert var stark, nämligen att ifrågasätta de politiska motståndarnas motiv i stället för att diskutera sakfrågan.

Anf. 240 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Så här i elfte timmen av debatten när det sista ärendet nu går mot sitt slut var det klokt och insiktsfullt av Bo Könberg att resa precis den fråga som han reste. Det var bra att vice ordföranden påminde om vad som har hänt under dagen.

Jag har haft förmånen att få lyssna praktiskt taget hela debatten, och jag har kunnat notera ett mönster hos regeringssidan, om jag får titulera Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet så, nämligen så fort som man inte gillar en anmälan kallas den för politisk och onödig. Bo Könberg råkade ut för den anmärkningen.

Även om jag inte har samma uppfattning som Bo Könberg i just den sak som han diskuterar med Göran Magnusson hör jag samma typ av kritik från Göran Magnusson gentemot Bo Könberg som flera andra debattörer har utsatts för under dagen. Det är en kritik som säger att så fort det är någonting som inte passar socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister är det en onödig eller politisk kritik.

Flera talare har t.o.m. gått upp i talarstolen och sagt att kritiken är onödig eftersom den är politisk, varefter de har ägnat fem minuter åt att tala politik om den från sina utgångspunkter i stället för att ta anmälan på allvar och diskutera den från de konstitutionella synpunkter som anmälan är väckt.

När några började högravande här i morse med att säga att det gäller att hålla utskottets granskning i helgd – vice ordföranden var en av de första som talade om detta – tror jag att man bör vakta sin egen tunga. Om man från dem som representerar den regering som granskningen ytterst riktar sig emot väljer att se all kritik som uttryck för småsnål politisk vilja att attackera regeringen, då har man grävt ett djupt förtroendedikey mellan konstitutionsutskottets granskning och det som den egentligen är till för.

Fru talman! Så här mot slutet skulle jag vilja be regeringssidan att noga betänka hur man hanterar kritik gentemot sig själv i framtiden. Från min utgångspunkt tycker jag att det är befriande att vi diskuterar hur olika typer av handlande står emot grundlagens krav. Ibland finner utskottet någonting beaktansvärt, ibland kan det räcka med ett meningsutbyte.

Som flera ärenden här i kammaren under de senaste månaderna har visat är regeringssidan lite ovan vid att grundlagen plötsligt anförs emot det ohöjda maktintresset.

Så betänk vad konstitutionen står för och godnatt, kamrater!

Anf. 241 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Efter det senaste inlägget är jag ytterligare stärkt i min uppfattning att det är bra att konstitutionsutskottet har bestämt sig för att utreda sin egen granskningsverksamhet, att man kan föra ett resonemang i en mindre lokal och i ett mindre högtidligt sammanhang kring vad som är viktigt och centralt i utskottets granskningsuppgift, och på vilket sätt man förstärker konstitutionsutskottets anseende när det gäller granskningsverksamheten och tyngden i det som konstitutionsutskottet uttalar i olika sammanhang.

Jag sade vid lunchtid att det är särskilt viktigt, om konstitutionsutskottet vill påverka på olika sätt, att man försöker att samlas kring en gemensam ståndpunkt. Det är vid dessa tillfällen som utskottet på det allra bästa sättet kan påverka.

Per Unckels huvudtema var att det skulle finnas en skillnad mellan regeringssidans representanter – till vilka väl får räknas också Vänsterpartiet och Miljöpartiet – och de borgerliga partierna som lever i en finare och bättre konstitutionell värld där man förstår att akta konstitutionen och annat.

Jag tror faktiskt, Per Unckel, att det är flera i den här kammaren som bör vakta sin tunga. Det där leder fram till ett felaktigt tänkande. Jag protesterar starkt emot alla tankegångar som innebär att socialdemokrater

skulle ha mindre respekt för grundlagen och mindre respekt för konstitutionen. Uppdelningen i regeringssida och annan sida i konstitutionsutskottet stärker inte utskottets trovärdighet.

Anf. 242 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! I den senare frågan, dvs. respekten för grundlagen, kommer de sista veckorna av kammarens arbete att erbjuda några konkreta illustrativa exempel där varje parti har möjlighet att visa vilken respekt de visar för grundlagen i praktiskt lagstiftningsarbete. Den diskussion som Göran Magnusson nu på slutet startar har vi anledning att återkomma till om några veckor när facit föreligger. Då behöver vi kanske inte resonera så mycket om vad som var svart och vad som var vitt.

Jag delar Göran Magnussons uppfattning. Jag sade redan tidigare under debatten att det är en fördel om vi kan bli eniga. Jag har också under några tillfällen under debatten undrat varför det har varit så omöjligt för socialdemokrater att bli eniga med oss. Apropå ärendet angående Torgny Gustafsson har vi diskuterat varför det varit så förskräckligt svårt att tala om att regeringen inte hade gjort vad den bort göra för att få fram sakliga uppgifter om hur det faktiskt förhöll sig. Det var något som alla sade sig vara överens om, men som det var alldeles omöjligt att få en gemensam skrivning om i utskottet.

Jag noterar bara mot slutet av debatten att jag inte gör borgerligheten till finare än socialdemokrater, vänsterpartister och kommunister. Men jag har inte noterat under debattens gång att en enda företrädare för borgerligheten har anklagat socialdemokraterna för att vara för politiska i sina kommentarer.

Anf. 243 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Vem som startade debatten om respekten för grundlagen kan studeras i protokollet. Jag hade faktiskt en replik på Per Unckel, och talmannen hävdade inte att jag diskuterade någonting som Per Unckel inte hade tagit upp i sin debatt. Vi får säkert tillfälle att återkomma kring en del av grundlagsfrågorna.

Jag vill som avslutning i kväll, hoppas jag, gärna säga att det självklart är bra med enighet. Men om man har den utgångspunkt som Per Unckel har i diskussionen, nämligen att oenigheten beror på socialdemokraterna, blir det sämre förutsättningar att faktiskt skapa enighet i utskottet. Det kan inte vara så att de fyra forna regeringskamraterna har den korrekta uppfattningen och att det är socialdemokraterna och v och mp som skapar oenigheten.

Har man den utgångspunkten kommer det inte att vara lätt att skapa enighet kring konstitutionsutskottets arbete. Jag vill återigen upprepa: Resonemanget att det skulle finnas en regeringssida i utskottet och en oppositionssida tycker jag är en felaktig utgångspunkt för konstitutionsutskottets granskningsarbete.

Det är inte den ena och den andra sidan som granskar den ena och den andra regeringen. Det är faktiskt utskottet i sin helhet som granskar regeringens och statsrådets göranden och låtanden. Det är en viktig utgångspunkt för den kommande diskussionen kring utvärderingen av vårt arbete.

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Statsministerns
tjänsteresor*

Anf. 244 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Det är förvisso ett utskott. Det är bara det att det är en händelse som ser ut som en tanke att halva utskottet inte har någon kritik att rikta mot den regering som vi för närvarande granskar. Man behöver inte vara utrustad med alltför stor fantasi för att kunna räkna ut på vilken sida om bordet vilka ledamöter faktiskt sitter.

Mitt råd till Göran Magnusson är att om utskottet skall förnya sin granskning – och jag deltar gärna i en diskussion om detta – är ett första steg att tillhålla varandra att inte misstro människor som anmäler frågor för granskning. Om riksdagen misstror granskare, misstror man kolleger och förgiftar därmed hela förutsättningen för en fruktbar granskning.

Ägna i stället lite mer möda åt att studera vilka krav konstitutionen ställer. Sedan önskar jag ånyo kamraterna en god natt!

Anf. 245 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Vi diskuterar under den här rubriken statsministerns tjänsteresor. Men det har blivit en allmän utvärdering av en lång dag.

Visst kan man till KU anmäla ett ärende som statsministerns tjänsteresor. Men det borde framför allt anmälas till revisionen av hur regeringens använder de medel som den har till förfogande för sina resor. Detta är mindre en konstitutionell fråga. Det säger jag utan att på något sätt miss-
tänkliggöra utskottets f.d. ordförande.

Vad som förvånar mig är två ting i den här debatten, för att ankyta till detta. Det är ju tillåtet att ha några allmänna reflexioner. Vid granskningsdebatterna har det under de fem granskningsdebatter som jag har deltagit i aldrig suttit någon företrädare för regeringen och lyssnat på debatten. Man kunde åtminstone ha skickat hit någon statssekreterare som kunnat rapportera vad som förevarit under riksdagens debatt och granskning av regeringen.

Det andra är att vi är så upptagna av den polemiska sidan. Inte ens där moderaterna inte förekommer bland reservanterna – det har i varje fall varit två eller tre sådana ärenden under dagen – talar utskottets moderate ordförande för hela utskottet, för att därmed betona just detta som Göran Magnusson säger. Det är hela utskottets granskning. Det är inte en regeringssida mot någon annan sida. Det är faktiskt en granskning som försöker bortse från detta.

Men inte ens i dessa fall talar ordföranden för utskottet. Det vore logiskt i detta sista ärende att inte vice ordföranden utan ordföranden för utskottet tar till orda och försvarar utskottsmajoritetens ståndpunkt. Så brukar det ganska ofta vara i andra utskott när det gäller mer politiska frågor. Här är det faktiskt fråga om en konstitutionell granskning.

Detta ger vid handen att man nästan på ett desperat sätt från moderat sida söker politisera granskningen och granskningsdebatten, vilket jag tycker är lite beklagligt. Sedan är det klart att vi rör oss i en gråzon. Den är inte smal, som någon annan debattsdeltagare råkade säga, utan det är snarare en bred gråzon mellan formalia och politik.

Den är komplicerad, och den gör granskningsarbetet intressant. Det gäller både anmälningar och diskussioner. Det är klart att det är ett givande och ett tagande i en debatt, och det får vi stå ut med. Men man måste ändå säga som jag sade i mitt första anförande. När anledning till kritik inte har varit större än vad som har framkommit den här gången är

det ändå ett relativt hyggligt betyg åt det svenska statssystemet och hur regeringsmakten utövas.

Vi granskar inte bara den nu sittande regeringen eller ens den förra periodens regering. Vårt granskningsarbete sträcker sig långt. Hittar man oegentligheter som ägt rum på 30-talet får man faktiskt också ta upp dem till granskning. Det finns inga historiska begränsningar i KU:s verksamhet. Det är ändå ett relativt gott system vi har där olika granskningar samverkar och kontrollen över makthavarna är god. Det skall den fortsätta att vara.

Anf. 246 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Det var intressant för mig som ledamot av denna ärorika riksdag och i detta ärorika utskott att följa en granskning. Det har varit oerhört arbetskrävande. Arbetet har varit tålamodskrävande, mycket noggrant och tidskrävande och lite spännande. Inte minst när vi har försökt att få ihop det på slutet.

Men jag måste ställa en fråga med anledning av Per Unckels avslutning.

Att man, när vi har kommit så långt i utskottets granskande att vi kan skriva oss samman och inte finner anledning till anmärkning, ändå fogar särskilda yttranden, då menar jag – och det är det som varit min poäng i två fall i kväll – att man onödigtvis partipolitiserar granskningens resultat. Det är onödigt. Då har man ju ändå i ett avseende sagt ja till granskningsprodukten, men i ett annat avseende vill man göra en partipolitisk markering. Det måste väl ändå vara ett onödigt partipolitiserande. Det kan vi ta en diskussion om i utskottet inför nästa gång. Det är mycket möjligt.

Så noterar jag också att konstitutionsutskottets ordförande Per Unckel önskade oss en god natt – kamrater. Ordet kamrat, från latinets *socius*, ur vilket har vuxit fram både ”social” och ”socialism”, hade jag inte väntat mig från ordföranden. Men jag tackar så mycket och önskar kamraten Unckel också en god natt.

Anf. 247 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Min godnattfras var föranledd av en hänsyn till dem som jag först och främst vände mig till för att i så hög grad som möjligt försöka tala deras språk.

Frågan om de särskilda yttrandena är intressant. Ännu intressantare är emellertid att Kenth Högström återigen – beklagligtvis – väljer att se allt som han inte gillar som en obehaglig politisering. Det kan ju faktiskt vara så att de särskilda yttrandena är tillkomna för att förklara något av konstitutionell betydelse. Det kan vara så.

Det är möjligt att Kenth Högström inte delar den uppfattningen utan väljer att se det som partipolitisering. Men då blir han ett nästan övertydligt exempel på det jag tidigare försökte tillhålla så många som möjligt att avhålla sig från. Respektera vad partier säger. Respektera partiets motiv och argumentera emot i sak i stället. Det är mer verkningsfullt. Det stärker konstitutionsutskottets ställning och ökar därmed tyngden för den kontrollmakt som utskottet är en del av.

Anf. 248 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Prot. 1998/99:101
27 maj

*Granskning av
regeringen*

*Statsministerns
tjänsteresor*

Fru talman! Trots denna sena timme måste jag få avsluta detta replikskifte med Per Unckel på följande sätt: Jag har inte hört att någon enda i denna talarstol i dag ifrågasatt anmälningarna mer än på en enda punkt, och det var ärendet med Margareta Winberg. Men på ett par tre punkter har vi ifrågasatt de särskilda yttrandena.

Det gäller bl.a. Mariebergsfrågan, där du själv angav tonen i ditt inledningsanförande. Jag replikerade senare, då du inte var inne i kammaren: På vilket sätt kunde konstitutionsutskottet ha grävt fram fler fakta? Det visste vi att vi inte kunde. Då menar jag att det särskilda yttrandet var poänglöst. Det var bara en onödig partipolitiserad anmärkning.

Vi var ju faktiskt överens om att vi saknade visst underlag, och det har vi skrivit. Det där menar jag är onödigt. Det bör föranleda fortsatt diskussion i utskottet, och det vet jag att flera kommer att ta upp, med bl.a. ordföranden.

Anf. 249 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Jag förstår att Kenth Högström tycker att detta är onödigt. Jag förstår det. Det faller på regel 1 a, nämligen att alla som har synpunkter på regeringen har något onödigt att säga. Efter några år i riksdagen kommer Kenth Högström möjligen att ha insett att detta är en ohållbar ståndpunkt.

Det är några år sedan jag var med i min första granskningsdebatt, och jag har aldrig någonsin hört någon ifrågasätta oppositionens rätt att uttrycka sina ståndpunkter. Jag hoppas att det är sista gången jag hör det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 1 juni.)

7 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställts

den 26 maj

1998/99:661 av *Sten Lundström* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Bostadsbidrag och ersättning till steriliserade

1998/99:662 av *Birger Schlaug* (mp) till statsrådet Leif Pagrotsky
Vapenhandel till Turkiet

1998/99:663 av *Birger Schlaug* (mp) till utrikesministern
Rättegången mot Abdullah Öcalan

1998/99:664 av *Birger Schlaug* (mp) till utrikesministern
Kurderna i Turkiet

1998/99:665 av *Erik Arthur Egervärn* (c) till näringsministern
Väg 989

1998/99:666 av *Per-Olof Svensson* (s) till näringsministern
E4:an vid Hudiksvall

1998/99:667 av *Per-Richard Molén* (m) till statsministern
Försvaret och arbetstillfällen

1998/99:668 av *Per-Richard Molén* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Åkerier

1998/99:669 av *RosMarie Jönsson Neckö* (s) till näringsministern
E4:an förbi Markaryd

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 1 juni.

8 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 27 maj

1998/99:620 av *Johan Pehrson* (fp) till finansministern
Flygplatsbemanning

1998/99:630 av *Ola Karlsson* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Celsius – Karlskoga

1998/99:633 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till utrikesministern
Åtgärder för att hjälpa indianorganisationen ONIC

1998/99:634 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till utrikesministern
Haagtribunalens resurser

1998/99:637 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Pierre Schori
UNHCR och mutor

1998/99:639 av *Maria Larsson* (kd) till utrikesministern
Situationen i Guatemala

1998/99:646 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till statsrådet Pierre
Schori

Sveriges insatser för demokrati och utveckling i Guatemala

1998/99:648 av *Ingrid Näslund* (kd) till statsrådet Pierre Schori
Minröjning

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 1 juni.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början till ajourneringen
kl. 13.54,
av talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 123 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 137 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 160 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 227 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott och beslut om förlängd motionstid	1
3 § Förnyad bordläggning	1
Meddelande om votering.....	1
4 § Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning	2
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU25	2
<i>Inledning (allmänna synpunkter).....</i>	<i>2</i>
Anf. 1 PER UNCKEL (m).....	2
Anf. 2 GÖRAN MAGNUSSON (s)	6
Anf. 3 PER UNCKEL (m) replik	10
Anf. 4 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	10
Anf. 5 PER UNCKEL (m) replik	11
Anf. 6 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	11
Anf. 7 KENNETH KVIST (v).....	12
Anf. 8 PER UNCKEL (m) replik	15
Anf. 9 KENNETH KVIST (v) replik	15
Anf. 10 PER UNCKEL (m) replik	16
Anf. 11 KENNETH KVIST (v) replik	16
Anf. 12 INGVAR SVENSSON (kd)	17
Anf. 13 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	19
Anf. 14 INGVAR SVENSSON (kd) replik	19
Anf. 15 ÅSA TORSTENSSON (c)	19
Anf. 16 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	21
Anf. 17 ÅSA TORSTENSSON (c) replik	22
Anf. 18 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	22
Anf. 19 ÅSA TORSTENSSON (c) replik	22
Anf. 20 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	22
Anf. 21 PER LAGER (mp).....	23
<i>Uttalanden i riksdagen av Ingvar Carlsson m.fl. om Socialdemokraterna och åsiktsregistrering (avsnitt 1.2)</i>	<i>25</i>
Anf. 22 MATS EINARSSON (v).....	25
Anf. 23 PER LAGER (mp).....	27
(forts. 6 §).....	27
Ajournering.....	28
Återupptagna förhandlingar	28
5 § Frågestund.....	28
Anf. 24 TALMANNEN.....	28
<i>Dubbelbeskattningen på riskkapital</i>	<i>28</i>
Anf. 25 CATHARINA HAGEN (m).....	28
Anf. 26 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	28
Anf. 27 CATHARINA HAGEN (m).....	28
Anf. 28 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	28
<i>Milošević.....</i>	<i>29</i>

Anf. 29 MARGARETA VIKLUND (kd).....	29
Anf. 30 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	29
Anf. 31 MARGARETA VIKLUND (kd).....	29
Anf. 32 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	30
Anf. 33 MARGARETA VIKLUND (kd).....	30
Anf. 34 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	30
<i>Barnäktenskap</i>	30
Anf. 35 MARGARETA ISRAELSSON (s)	30
Anf. 36 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	30
Anf. 37 MARGARETA ISRAELSSON (s)	31
Anf. 38 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	31
<i>EMU-frågan</i>	31
Anf. 39 FREDRIK REINFELDT (m)	31
Anf. 40 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	31
Anf. 41 FREDRIK REINFELDT (m)	32
Anf. 42 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	32
Anf. 43 FREDRIK REINFELDT (m)	32
Anf. 44 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	33
<i>Utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete</i>	33
Anf. 45 MÄRTA JOHANSSON (s).....	33
Anf. 46 Utrikesminister ANNA LINDH (s).....	33
Anf. 47 MÄRTA JOHANSSON (s).....	33
<i>Försvaret</i>	34
Anf. 48 JOHAN PEHRSON (fp)	34
Anf. 49 Förvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	34
Anf. 50 JOHAN PEHRSON (fp)	34
Anf. 51 Förvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	34
<i>Upphovsrättsskyddad musik</i>	35
Anf. 52 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)	35
Anf. 53 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s)	35
Anf. 54 CHARLOTTA L BJÄLKEBRING (v)	35
<i>Arealstöd från EU</i>	36
Anf. 55 BENGT SILFVERSTRAND (s)	36
Anf. 56 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s).....	36
Anf. 57 BENGT SILFVERSTRAND (s)	36
<i>Jordbrukets skatteproblem</i>	36
Anf. 58 LENNART DALÉUS (c).....	36
Anf. 59 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	36
Anf. 60 LENNART DALÉUS (c).....	37
Anf. 61 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	37
Anf. 62 LENNART DALÉUS (c).....	37
Anf. 63 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	37
<i>Barnårsrätten</i>	37
Anf. 64 LENNART KOLLMATS (fp)	37
Anf. 65 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	38
Anf. 66 LENNART KOLLMATS (fp)	38
Anf. 67 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s)	38
<i>Dagspressens upplagor</i>	38

Anf. 68 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	38
Anf. 69 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	39
Anf. 70 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	39
Anf. 71 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	39
<i>Flytt av ledningen för Sjöhistoriska museerna</i>	39
Anf. 72 JOHNNY GYLLING (kd).....	39
Anf. 73 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	39
Anf. 74 JOHNNY GYLLING (kd).....	40
Anf. 75 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	40
<i>F-skattsedel</i>	40
Anf. 76 KARIN PILSÄTER (fp).....	40
Anf. 77 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	40
Anf. 78 KARIN PILSÄTER (fp).....	41
Anf. 79 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	41
<i>Konkurrensfrågor</i>	41
Anf. 80 LENNART BEIJER (v).....	41
Anf. 81 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	42
Anf. 82 LENNART BEIJER (v).....	42
Anf. 83 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	42
<i>Internationell brottmålsdomstol</i>	42
Anf. 84 BERNDT EKHOLM (s).....	42
Anf. 85 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	43
Anf. 86 BERNDT EKHOLM (s).....	43
Anf. 87 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	43
<i>Finansiering av reaktorer i Ukraina</i>	43
Anf. 88 INGEGERD SAARINEN (mp).....	43
Anf. 89 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	43
<i>Landsarkiven</i>	43
Anf. 90 LENNART KLOCKARE (s)	43
Anf. 91 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	44
Anf. 92 LENNART KLOCKARE (s)	44
<i>Penningpolitiskt mål</i>	44
Anf. 93 LENA EK (c)	44
Anf. 94 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	45
Anf. 95 LENA EK (c)	45
<i>Kommunernas och landstingens balanskrav</i>	45
Anf. 96 OWE HELLBERG (v)	45
Anf. 97 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	45
Anf. 98 OWE HELLBERG (v)	45
Anf. 99 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	45
<i>Pensionstillskottet</i>	46
Anf. 100 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	46
Anf. 101 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	46
Anf. 102 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	46
Anf. 103 Statsrådet MAJ-INGER KLINGVALL (s).....	46
<i>Tillsättning av högre tjänster vid universiteten</i>	46
Anf. 104 ULF NILSSON (fp).....	46

Anf. 105 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s).....	47
Anf. 106 ULF NILSSON (fp)	47
Anf. 107 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s).....	47
Anf. 108 TALMANNEN	47
6 § (forts. från 4 §) Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning (forts. KU25).....	48
(forts.) <i>Uttalanden i riksdagen av Ingvar Carlsson m.fl. om Socialdemokraterna och åsiktsregistrering (avsnitt 1.2)</i>	<i>48</i>
Anf. 109 GÖRAN MAGNUSSON (s)	48
Anf. 110 MATS EINARSSON (v).....	49
Anf. 111 GÖRAN MAGNUSSON (s)	49
Anf. 112 MATS EINARSSON (v).....	49
Anf. 113 GÖRAN MAGNUSSON (s)	50
Anf. 114 PER LAGER (mp)	50
Anf. 115 GÖRAN MAGNUSSON (s)	50
Anf. 116 PER LAGER (mp)	51
Anf. 117 GÖRAN MAGNUSSON (s)	51
<i>Regeringens agerande vid Europadomstolens prövning av målet mellan Torgny Gustafsson och svenska staten (avsnitt 2.1)</i>	<i>51</i>
Anf. 118 PER-SAMUEL NISSER (m)	51
Anf. 119 INGVAR SVENSSON (kd).....	54
Anf. 120 ÅSA TORSTENSSON (c)	55
Anf. 121 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	57
Anf. 122 GÖRAN MAGNUSSON (s)	58
Anf. 123 PER-SAMUEL NISSER (m) replik.....	61
Anf. 124 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	61
Anf. 125 PER-SAMUEL NISSER (m) replik.....	62
Anf. 126 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	62
Anf. 127 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	63
Anf. 128 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	63
Anf. 129 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	63
Anf. 130 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik.....	64
Anf. 131 KENNETH KVIST (v)	64
Anf. 132 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	66
Anf. 133 KENNETH KVIST (v) replik	66
Anf. 134 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	67
Anf. 135 KENNETH KVIST (v) replik	67
Anf. 136 ÅSA TORSTENSSON (c) replik	67
Anf. 137 KENNETH KVIST (v) replik	68
Anf. 138 ÅSA TORSTENSSON (c) replik	68
Anf. 139 KENNETH KVIST (v) replik	68
Anf. 140 PER-SAMUEL NISSER (m) replik.....	68
Anf. 141 KENNETH KVIST (v) replik	69
Anf. 142 PER-SAMUEL NISSER (m) replik.....	69
Anf. 143 KENNETH KVIST (v) replik	69
Anf. 144 PER LAGER (mp)	70
Anf. 145 INGVAR SVENSSON (kd) replik.....	71

Anf. 146 PER LAGER (mp) replik	71	Prot. 1998/99:101
Anf. 147 INGVAR SVENSSON (kd) replik	71	27 maj
Anf. 148 PER LAGER (mp) replik	71	
Anf. 149 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	72	
Anf. 150 PER LAGER (mp) replik	72	
Anf. 151 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	72	
Anf. 152 PER LAGER (mp) replik	72	
Anf. 153 PER UNCKEL (m).....	73	
Anf. 154 PER LAGER (mp) replik	74	
Anf. 155 PER UNCKEL (m) replik	74	
Anf. 156 PER LAGER (mp) replik	74	
Anf. 157 PER UNCKEL (m) replik	75	
Anf. 158 GÖRAN MAGNUSSON (s)	75	
Anf. 159 PER UNCKEL (m).....	75	
Anf. 160 GÖRAN MAGNUSSON (s)	76	
Anf. 161 PER UNCKEL (m).....	76	
Anf. 162 GÖRAN MAGNUSSON (s)	77	
Anf. 163 PER UNCKEL (m).....	77	
Anf. 164 GÖRAN MAGNUSSON (s)	78	
<i>Näringsminister Anders Sundströms handläggning av en ansökan</i>		
<i>om komplettering av koncessionen för Polenkabeln</i>		
(avsnitt 2.2)	79	
Anf. 165 PER LAGER (mp).....	79	
Anf. 166 MATS BERGLIND (s)	80	
Anf. 167 PER LAGER (mp).....	80	
Anf. 168 MATS BERGLIND (s)	81	
Anf. 169 PER LAGER (mp).....	81	
Anf. 170 MATS BERGLIND (s)	81	
<i>Beredningen av propositioner om röd diesel m.m. (avsnitt 2.4)</i>		
Anf. 171 INGER RENÉ (m).....	81	
Anf. 172 KERSTIN KRISTIANSSON (s)	83	
Anf. 173 INGER RENÉ (m) replik	84	
Anf. 174 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	84	
Anf. 175 INGER RENÉ (m) replik	84	
Anf. 176 KERSTIN KRISTIANSSON (s) replik.....	85	
Anf. 177 MATS EINARSSON (v).....	85	
Anf. 178 INGER RENÉ (m) replik	85	
Anf. 179 MATS EINARSSON (v) replik.....	86	
Anf. 180 INGER RENÉ (m) replik	86	
Anf. 181 MATS EINARSSON (v) replik.....	86	
Anf. 182 OLLE LINDSTRÖM (m).....	86	
Anf. 183 KERSTIN KRISTIANSSON (s)	88	
Anf. 184 OLLE LINDSTRÖM (m).....	88	
Anf. 185 KERSTIN KRISTIANSSON (s)	89	
Anf. 186 OLLE LINDSTRÖM (m).....	89	
(forts.)	89	
Ajournering	89	
Återupptagna förhandlingar	89	

6 § (forts.) Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning (forts. KU25).....	89
<i>Kulturminister Marita Ulvskogs handlande när det gäller frågan om försäljning av Svenska Dagbladet till Marieberg (avsnitt 2.5).....</i>	<i>89</i>
Anf. 187 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	89
Anf. 188 INGER RENÉ (m)	90
Anf. 189 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	91
Anf. 190 INGER RENÉ (m)	91
Anf. 191 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	91
Anf. 192 INGER RENÉ (m)	92
<i>Kulturminister Marita Ulvskogs handläggning av vissa ärenden om sändningstillstånd för digital-TV (avsnitt 2.6).....</i>	<i>92</i>
Anf. 193 OLA KARLSSON (m).....	92
Anf. 194 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	94
Anf. 195 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	95
Anf. 196 OLA KARLSSON (m) replik	96
Anf. 197 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik	96
Anf. 198 OLA KARLSSON (m) replik	97
Anf. 199 KENTH HÖGSTRÖM (s) replik	97
Anf. 200 KENNETH KVIST (v)	98
Anf. 201 OLA KARLSSON (m).....	98
Anf. 202 KENNETH KVIST (v)	99
Anf. 203 OLA KARLSSON (m).....	99
Anf. 204 KENNETH KVIST (v)	99
Anf. 205 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	100
Anf. 206 OLA KARLSSON (m).....	100
Anf. 207 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	101
Anf. 208 OLA KARLSSON (m).....	101
<i>Näringsminister Anders Sundströms befattning med ett ärende om statligt stöd till SCA (avsnitt 2.7).....</i>	<i>101</i>
Anf. 209 OLA KARLSSON (m).....	101
Anf. 210 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	102
<i>Jordbruksminister Annika Åhnbergs handläggning av ett ärende om jakträtt (avsnitt 2.9)</i>	<i>103</i>
Anf. 211 INGER RENÉ (m)	103
Anf. 212 INGVAR SVENSSON (kd).....	105
Anf. 213 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	105
Anf. 214 MATS BERGLIND (s)	106
Anf. 215 INGER RENÉ (m)	107
Anf. 216 MATS BERGLIND (s)	108
Anf. 217 INGER RENÉ (m)	108
Anf. 218 MATS BERGLIND (s)	109
<i>Statsrådet Leif Pagrotskys ansvar för praxis i ärenden om export av krigsmateriel (avsnitt 2.10).....</i>	<i>109</i>
Anf. 219 BRITT-MARIE LINDKVIST (s).....	109
Anf. 220 MATS EINARSSON (v).....	110
Anf. 221 PER LAGER (mp)	111

<i>Regeringens beslut om sekretess beträffande en skrivelse från</i>	
<i>Europeiska kommissionen (avsnitt 2.11).....</i>	<i>112</i>
<i>Näringsminister Björn Rosengrens handlande i fråga om</i>	
<i>verkställande direktör i Samhall (avsnitt 4.3).....</i>	<i>113</i>
Anf. 222 PÅR AXEL SAHLBERG (s)	113
Anf. 223 NILS FREDRIK AURELIUS (m).....	113
Anf. 224 PÅR AXEL SAHLBERG (s)	115
Anf. 225 NILS FREDRIK AURELIUS (m).....	115
Anf. 226 PÅR AXEL SAHLBERG (s)	115
Anf. 227 NILS FREDRIK AURELIUS (m).....	115
<i>Uttalande av statsrådet Margareta Winberg om mäns kriminalitet</i>	
<i>(avsnitt 4.5).....</i>	<i>116</i>
Anf. 228 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	116
Anf. 229 PER-SAMUEL NISSER (m)	117
Anf. 230 MATS EINARSSON (v).....	117
<i>Statsministerns tjänsteresor (avsnitt 5.1).....</i>	<i>118</i>
Anf. 231 BO KÖNBERG (fp)	118
Anf. 232 GÖRAN MAGNUSSON (s)	120
Anf. 233 BO KÖNBERG (fp)	121
Anf. 234 GÖRAN MAGNUSSON (s)	121
Anf. 235 BO KÖNBERG (fp)	122
Anf. 236 GÖRAN MAGNUSSON (s)	122
Anf. 237 BO KÖNBERG (fp)	123
Anf. 238 GÖRAN MAGNUSSON (s)	123
Anf. 239 BO KÖNBERG (fp)	123
Anf. 240 PER UNCKEL (m).....	123
Anf. 241 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	124
Anf. 242 PER UNCKEL (m) replik	125
Anf. 243 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	125
Anf. 244 PER UNCKEL (m) replik	126
Anf. 245 KENNETH KVIST (v).....	126
Anf. 246 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	127
Anf. 247 PER UNCKEL (m).....	127
Anf. 248 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	127
Anf. 249 PER UNCKEL (m).....	128
(Beslut skulle fattas den 1 juni.)	128
7 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	128
8 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	129
9 § Kammaren åtskildes kl. 21.54.....	130

Elanders Gotab, Stockholm 1999